

ARGIA

1987 Uztaila 19 — L urtea — 1.160 zenbakia — 145 pezeta (BEZ barne) / 8 libera

**ñaki AZKUNE:
GURE HISTORIAN
ATXURKADA BAT
EMAN ETA
ZEZENAK
AZALTZEN DIRA
NONAHI**

**ETB,
noraezean
itzal
daitekeen
izarra**

**Zaldi karrerak
diru gutxi,
apustu asko**

EKO

EKO ALTZA

Larratxo Ibilbidea, 96 zbk. ALTZA

S. Juan Bautista Koperatiba

Villas auzoa. Tel. 55 01 99 HERNANI

SUPER AMARA

Isabel II.a, 16 zbk. Tel. 46 11 77
DONOSTIA

EKO ASTEASU

Keelavite Poligonua, z/g. Tel. 69 25 26
ASTEASU

EKO AIETE

Grupo Etxadi. Tel. 21 14 88 AIETE
(Donostia)

Vivodist

Gure elektragailuak

JATA

Helburua...

...lehenak izatea.

JATA

EIBAR ELEKTROGAILUAK L.E.A.
Telex: 38533 — Telef.: (943) 71 82 43 (3 linea)
195 Postakutxa. EIBAR (GIPUZKOA)

1.160. zenbakia

4.— Astegiroa.

POLITIKA

- 12.— Uda beltza iritsi Chirac-ekin Ipar Euskadiko abertzaleei. **I.Z.**
14.— Txomin Ziloaga: «Urteotan euskal iraultzari begira aporazio argiak egin ditugu. **I. Zubiondo.**

NAZIOARTEKOA

- 18.— Astebetaz Suizako erresistentzia erradikalarekin. **Tx. Angoitia.**

ERREPORTAIK

- 22.— ETB, noraezean itzal daitekeen izarra. **J. Mollari.**
24.— Gasteizko «Mercedes Benz», 1976ko martxoaren antipodetan. **Agüña.**

TXT komikia

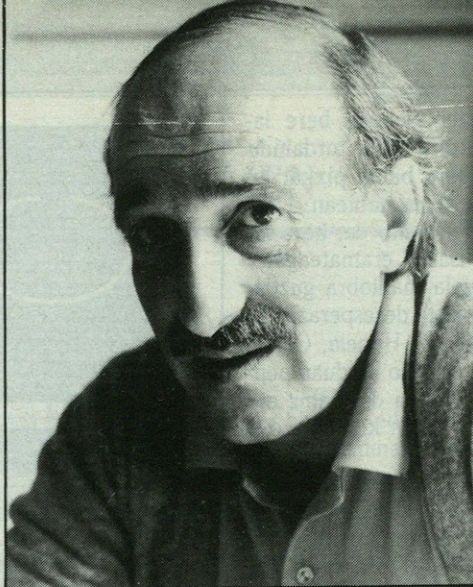
- 35.— Iñaki Azkune: «Zezenketan sadismorik behintzat ez dago». **N. Arrastoa.**
40.— Zaldi karrerak: diru gutxi, apustu asko. **J.J. Petrikorena eta J.M. Arano.**

KULTURA

- 45.— Kulturataria.
46.— Jazza Euskadi, errealtate beltz bat. **A. Barandiaran eta M. Lasa.**
48.— Jon Kortazar-en sekretuetan zehar. **A. Fernandez.**
49.— Oreretako bi artista elkarrekin erakusten. **J.L.**
50.— Mikel Lejartza, 'Radio Euskadi' tik ETBra. **I. Goitioitza.**
52.— Kulturaren aste-borrastea.
53.— Munduaren zabaletik kultura. **J.M. Heritz.**

ETA BESTE

- 55.— Kirolak.
56.— Bertsoak.
57.— Denborapasak.
58.— Azkena.

ZALDI LASTERKETEN MUNDUTIK buelta bat egin dugu aste honetan eta **40. orrialderako** erreportaia argia prestatu dugu bertako diru-asunto guztiaz. **SUIZA ALDETIK** ere bidaiatxo egin dugu, bertako **ERRESISTENTZIA ERRADIKALAREKIN** batera zenbait esperientzia bizituz (**18. orrialdean**). Baina dena ez dira bidaiak eta paseotxoak izan. **BERTAKO ZEZENKETA ZALETASUNAZ** Iñaki Azkunerekin egindako elkar hizketa hortxe dago **TXT KOMIKIAREN** ondoren, **36. orrialdetik** aurrera, eta era berean **ETB-REN ZUZENDARITZA BERRIA** dela eta, **22. orrialdean** argitaratzen dugun lantxo sako. **POLITIKAN** ere gairik egon behar zuen, baina horiexen deskubritzea irakurleon azkartasunari utziko diogu. Ezetz topatu.

Jabea: Zeruko ARGIA S.A.L.

ARGIA egiten dugu:

Donostian: Mikel Antza, Iñaki Camino, Jon Barandiaran, Ostaiska Irastorza, Gorka Izeta, Josu Landa, Pablo Sastre, Iñaki Uribe, Xalbardin, Pello Zubiria, Joxemi Zumalabe.

Bilbon: Antton Azkargorta, Edorta Jimenez, Karmelo Landa, Laura Mintegi, Iñaki Uriarte, 'Anaitasuna Taldea'.

Gasteizen: Blanca Agiriano, Txotxe Andueza, Irantzu Iriondo, Josu Olano, Pablo Ruiz de Aretxabaleta.

Iparaldean: Ladix Arrosagarai, Mikel Iribarren, Itxaro Borda, Allande Sokarros.

Iruñean: Jon Alonso.

Kolaboratzalleak: Xabier Agirre, Martxel Aizpurua, Itziar Alkorta, Joseba Alvarez, Enrike Amonarriz, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, Amaia Ellosegi, Enbido, Xabier Erro, Xarlot Etkezaharreta, Esther Forcada, Joxean Gezalaga 'Zaldubi', Gure Irratikoak, Tito Irazusta, Irulegi Irratikoak, Koldo Izagirre, Kaki, Asun Larrañaga, Josetxo Lizartza, Loren Loidi, Emilio Lopez Adan 'Beltza', Alfontso Martinez, F.J. Mendiguren, Bego Montorio, Mikel Nabarro 'Trikuharri', Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Andoni Sarriegi 'Murumendi', Joseba Sarrionandia, J.L. Alvarez 'Txillardegia', Mikel Ubillos, Urederra.

Marraskilariak: Joxemi, Julio.

Publizitatea: Maximo Aierbe, Joxe Mari Ostolaza.

Administrazioa: Jon Barandiaran, Agus Barandi.

Ardura teknikoak: Simeon Barroso, J. Jose De Marcos.

D.L.: 80—1963.

Helbidea: ARGIA, Ametzagaña 19 Behea. 20012 Donostia.

Telefonoa: 28 33 99.

Inprimategia: Gráficas SEMI.

Ale Bakarria: 145 pezeta / 7 libera (BEZ barne).

1987. urterako harpidetza sarriak: (BEZ barne)

Hego Euskal Herria.....5.300 pezeta.
Ipar Euskal Herria.....360 libera.
Estatu Espainola.....5.300 pezeta.
Beste atzerriak.....7.200 pezeta.
Airez.....11.000 pezeta.

UZTAILA 19 UZTAILA 25

uztailaren 25ean
ilberri

mareak: (uztailaren 19an)
gora: 12.17 eta 00.48
behera: 05.53 eta 18.23

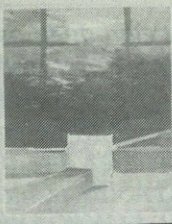
eguzkia: (uztailaren 19an)
irten: 06.42
sartu: 21.15
(ordularen ordutan)

LIBURUAK

Mikel Mendizabal

OLAGARROA

Mario
Onaindia

Titulua: Olagarroa
Egilea: Mario Onaindia
Argitaletxea: Elkar
Ezaugarriak: 135 orrialde,
630 peza.

Zortzi urte gartzelan iragan ondoren, ondo ezagutu behar du nahi ta nahi ez gartzeleen mundua Mario Onaindiak, eta honetaz baliatu da bere azken nobela idazterakoan.

Gerardo protagonistak eta bere lagun batek, atrako bat egin zuten zuela zazpi urte; gauzak ordea, ez ziren ondo atera eta harrapatu ondoren urte pila zulora bidaltzen dituzte.

Zazpi urte espetxean iragan dituela Gerardok, laister irtetzeko garaia etorriko zaio, eta hara non jasotzen duen sorpresa protagonistak,

enteratzen denean bere lagunak diru pila ordaindu duela, bera baino pixkat lehenago atera nahiean. Laister konturatuko da, bere lagunak 'Isabel' eramateagatik egin duela maniobra guztia, protagonista desesperazio latzean eroriz. Honela, Gerardo ihes egiteko moduan pentsatzen hasten da, nahiz eta geratzen zaion kondena oso motza izan.

Gaia hasieran interesgarria ematen bazuen, ez da berdina gertatuko orri batzuk barneratu ondoren, hemen erabateko interesa galduko bait du. Onaindiak gartzeleko barneko egitura ondo ezagutzen duela nabaria egiten da, hots, dauden arauak, sentimenduak etabar. Honela, obrari mugimendu pixkat eman nahiean barneko gertakizun eta pertsonaien gertaerak kontatzen dizkigu. Esaterako nola espetxeratzen duten kulparik gabeko pertsona bat, edota heriotzara kondenaturik dagoen baten oinazea.

Hala eta guztiz astunegia egiten da Onaindiak kontatzen dituen xehetasun guztiak jarraitzea, gauza gehiegi kontatzen dizkigu, gutxi ordea alizientea eskeintzen dutenak, hau da, momentu batera iritsiz gero, liburuak interesa galtzen du, nekatzen zaitu barneko gora-behera guztiekin, eta hori seinale txarra da nobela batean.

Bestalde nabaria da, hori bai, autoreak hizkuntza eta bere erabilpena ondo menderatzen duela, honek logikoki interesa sortuz bere irakurketan. Honetan datza gure ustez nobelaren mamirik gozoena.

Nobela honek, Bilboko Aurrezki Kutxak antolatutako XII, Azkue sariketa irabazi zuen 1986. urtean.

Titulua: Bilboko Udala,
txostena

Egilea: Bilboko Udala

Argitaletxea: Bilboko Udala

Ezaugarriak: 170 orrialde.

Badirudi agintean dauden guztiak, garbi destakatu nahi dutela egin dituzten gauza positibo guztiak azalduz. Honela orain dela gutxi Gipuzkoako Foru Aldundiak liburu dotore bat aurkeztu bazuen, oraingo honetan Bilboko udalak gauza berbera edo ia berdina egin du, hots, arlo desberdinetan egin dituzten gauza guztien zerrenda; zer esanik lehengo asteen aurkeztutako liburuan gertatzen zen bezalaxe, bakarrik berri onak erakusten dituztela, oso modu onean azalduz gainera, hau da, 'hona hemen alkatea halako inagurazioan eta aginte faktiko, intelektual saldu eta 'boilito'z inguraturik; dena hori bai, kolorezko argazkitan, pertmato ederra, irrifarrak pertsonai desberdinetan etabar.

Baina ikus ditzagun ikutzen diren puntuak:

— Udal bazkideak: udala osatzen dutenak, zinegotziak, alkatea...

— Udal batzaren iharduera: urtean zehar egun bakoitzean egin diren ekintzak

— Iharduera administratiboa, eta Hemen honako sailak aurkeztu dira: — Idazkaritza orokorra, — Ekonomia eta ogasun saila, — Hirigintza saila, — Osasunketa saila, — Hezkuntza, kultura eta euskara saila, — Babes zibila, — Zerbitzu tekniko saila, — Barne erregimen saila, — Menpeko erakundearen plangintzaren jarraipen eta kontrol saila, — Hiritar-

rekiko harreman, deszentralizazio eta informazio saila.

Sail pila ikus dezkezuenez, informazio eta estadistika mordoarekin. Eskertzekoa hori bai, liburu elebidun hau esukara batuaz idatzia izatea eta ez sarritan ikusten den sasi-bizkaitar bat, H hizkia elkartzen diotena 'batua' delakoan justifikatzeko.

Titulua: Sei puntu berezi

Egilea: Enric Bayé eta Mercè Aránega

Argitaletxea: Aliorna

Ezaugarriak: 60 orrialde,
460 peza.

Liburu hunkigarria ONCE itsuen elkarteak haurrei eskeintzen diena. Bertan, hauritsu baten istorioa kontatzen digute, jendea beti bere inguruan behar duena, dituen liburuak irakurtzeko. Zorionez, Louisek hasieran badu lagun min bat, Jean, bere laguntza interesik gabekoa eskeintzen diona. Egoera honek ordea, ez du gehiegi iraungo laister Jeanek bere egin beharrak izango dituelako, gure protagonista bakar-bakarrik utziz. Bakardadean baina irudimenez betetarik, Louisek lagun berri batzuk aurkituko ditu: puntu-txoak, eta laister konturatu-ko da hauek konbinatuz gero, irakurketa berri eta bitxi bat sor dezakela; eta hala lortuko laister, bai noski.

Liburu honetan, 'Braille' sistema asmatu zuenari omenaldi txiki bat eskeini nahi diote. Bai eta ere, gizartearen sentsibilitatea esnatu nahi dute, ipuinak kontatzen digunez, askotan gertatzen ohi da pertsona gertuenak

ASTE HONETAN NABARMEN

Borrokak eragindako poesia

Titulua: Antología Poética Vasca

Egilea: Zenbait autore
Argitaletxea: Vanguardia Obrera

Ezaugarriak: 390 orrialde, 1.500 pezta.

Hainbeste eta hainbeste aldiz ixildu garen, edo ixil arazi gaituzten euskaldunak, ahoa irekitzen dugu liburu honetan. Antologia gehienetan gertatzen den bezalaxe, tamalez ez dira liburu honetan idazle guztiak plazaratzen, saiatu dira ordea lan horretan.

Baina mintza gaitezen liburu honetako itzulpenari buruz. Batzuk besteak baino hobeagoak beti bezala, alabaina autoreak berak egin izan dituen kalitate hobe nabartzen dela esan beharra dago. Harrigarria ere Jorge Oteizak egin duena: Bere eta Txabi Etxebarrieta-ren poemak ez ditu euskaratu nahi izan; egoskorkeri txatxua ikus dezakezuenez, inora eramaten ez gaituena.

Kronologikoki ordenaturik etortzen zaizkigu poetak. Hildakoak aurreneko, zaharrenak ondoren eta azkenik poeta gazteenak agertzen zaizkigu. 'Eguberri Amara-

na' Santa Mariako presoen poemekin bukatzen da. Poema argitaratuak gutxienak ditugu eta ineditoak berriz gehienak. Batzuk motzak, besteak berriz luzeak, baina kalitatea mantenduz errekurso linguistiko eta sinboliko anitz aurki ditzakegu orokorrean, denak hori bai zeregin soziala dutela helburu.

Balore onak aurkitzen dira liburuan eta oxala hauetako liburuak egitea beharturik ez baleude poetak, gauzak hobe zihoezelakoaren seinale litzatekelako.

Ezin ditugu izen guztiak aipatu, askok direlako, baina poesia liburu dexentea nahi izan ezker, hona hemen aukera. Gainera honetaz

aparte, euskal idazleen muestra bikaina, edota itzulpen lan desberdinak, lehen esan dugun bezala zenbaitean autoreek beraiek eginak. Kontuan hartzeko ere gure historiaren ezagupenerako liburu baliagarria dela eta hau behar-beharrezkoa dugu berriz ere zulo berdinetan erori ez badugu nahi.

Esan behar dugu ere, poesiaz aparte irudi-egileak badiugula, estilo desberdinekoak nahiz eta funtsean terrore berdinak ilustratzen dituzten.

Poesi sozial eta epikoaren garaiak joan zirela esaten dutenei muturreko galanta ematen die liburu honek. Argitaratzaileek beste honelako liburu edo antologia bat iragarri dute. Txalogarria benetan.

Azkenik egotzi behar zaio, argitaratzaileek gaztelerarako joera dutela, euskara zenbait alditan bigarren mailara jetsy. Ea hurrengoan honetan hobeagotzen garen.

ere konzientzi falta izatea itsuen aurrean.

Liburuaren azken orrialdetan, Braille sistemaren arauak agertuko zaizkigu, baten-batek edo, ikasi nahi balitu. Interesgarria iduritzen zaigu haurrak talde hauegan konzientzi bat izan dezaten. Eta hain haurrak ez direnentzat ere noski.

Aldizkariaren izena: Plaza-
ra

Ezaugarriak: Irungo udaleko euskara kontseiluaren aldizkaria, 3. urtea, 8. zenbakia, uda-87, 225 pezta, 12 libera,

Entrebistetan dagoela esango genuke, Plaza aldizkariaren arrakastaren oinarria. Eta hala dugu berriz ere azken zenbaki honetan.

Jarraitzen du plazarak euskararen inguruan arakatzeko eta oraingo honetan

Luis Villasanteri entrebista interesgarria egiten diote. Bertan Euskaltzaindiaren zeregina azaltzen digu, bertan lantzen diren arlo desberdinak, hots, hiztegia, gramatika, dialektologia, honomastika, literatura, herri literatura, Azkue biblioteka, argitalpenak eta ekonomia. Ondoren euskal atlas linguistikoaren garrantzia azaltzen digu; nola hasi zen Bonaparte, gaur egun ordea lana bukatu gabe dago eta gure hizkuntza hobeto ezagutzeko la-

gundu ahal diguna.

Lexiko modernoari ere hitzegiten digu, hots, gaur egun sortzen ari diren hitz berriak, eta honek sortzen dituen arazoak, iritzi desberdinak garai ezberdinetan zehar etabar. Gauza asko omen daude gaur egun finkatu gabe gure hizkuntzan eta Villasantek euskara batuen alde jotzen du.

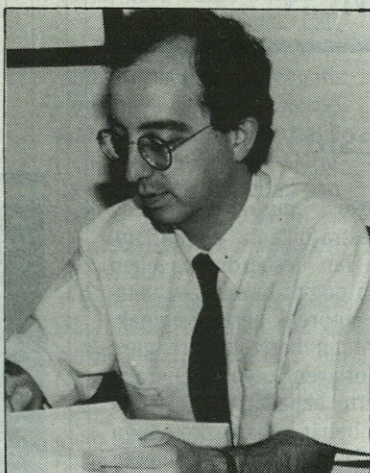
Seaskako Gexan Lantziri egiten diote beste entrebista. Bertan, seaskaren historia kontatzen digu, dituen ikasleak, ikastolak, estatu frantsesak jartzen dituen eragotpenak, euskara ereduak, finantziarioak eta euskara batuen garapena iparraldeko ikasleentzat aztertuz.

Iparraldeko Antoni Irastarekin entrebista interesgarria ekartzen dute ere. Zenbait aldiz egon da Nicaraguan indio miskitoekin bizitzeko; bere esperientzia kontatzen digu.

Baina honetaz aparte beste artikulua eta entrebista gehiago. Literatura atala ere ez da falta, ipuin eta bertso mota desberdinekin. Bestalde, norbaitek bere literatura lanak, edo beste lan mota desberdinak argitaratu nahi baditu, aldizkari honek posibilitatea eskeintzen dio.

Koldo Anasagasti
ETB-ko ekoizpen
eta
programaketako
arduradunak,
programen
errepikatzearekin
bukatu, etxeko
ekoizpenak
bultzatu eta uda
ondoren, ETB-lean,
astero 10 ordu
gehiago emititzea
du asmo.

Koldo Anasagasti: "ETB gora doa ordutan"

ETB-lean, 10 ordu gehiago emango da astero eta etxeko ekoizpenak bultzatuz gainera, hemendik aurrera: «ETB zerbitzu publikoa da eta asmoak argi ditugu: Programa sentziloak eginez publiko zabalerari iritsi behar dugu. Guzti hau imaginazio mordoaz, noski. Europako beste edozein telebistaren alturan jartzea da, azken batean», dio Koldo Anasagasti-k, Josu Ortuondo-k ETB-ko zuzendaritza hartu zuenetik ekoizpen eta programaketako arduradun denak.

Irailak 28tik aurrera emango den programaketa berrian programen errepikaketa ia guztiz moztuko omen da: «%30 izatek %5 izatera pasatuko da gutxi gora behera. Etxeko ekoiz-

penak gaurkoaren doblea izanen dira eta kanpokoak ere igoko da». Antza denez, hemendik urte pare batera telebista pribatuaren konpetentziaren beldur, agian... «merkatuak ireki behar dira dudarik gabe eta elkarren arteko ekoizpenak bultzatu».

Eta ze berri izango da, bada?: «gazte-saioetan, "Banan Banan" programa didaktikoa eskainiko da uda ondoren. Bestetik, "Marrakiki Box eta Pantxineta", abentura eta teatroa gazteentzat. "Don Don Kikilikon" aldatu egingen da...», kirol saioetan beste bat ere: «eliteko euskal kirolarietuzendua», "Eboluzioa", giza-kiaren aurrerapenez, magazine erako saio bat, "Eskualdeak"... ondo, ondo.

Musikaren imagnetaz nota pare bat

Astelehen gauetan ematen da "Ez klip ez klop" saio musikala. Saioaren oinarria bideo-klip-ak ditugu, zeinbait atal desberdinetan osaturik bait daude: "kanpokoak" sailean, atzerriko abeslari taldeei txoko bat eskaintzen zaie; "Ezkeklipasko"-n berriz, etxeko talde batzu dute lekua eta azkenek "Bertokoak", Euskal Herriko ekoizpenen berri emalea dugu.

Entretenigarria suertzen da orohar, bizia, imagnetan ikusgarria erabat eta ederto aurkeztua gainera. Motza geratzen da ordu erdia bideoz jazen denean. Motza geratzen da ordu erdia bideoen kalitate ezinbestekoaz gozatzen denean. Kalitate ezinbestekoa diot, baina merkatuak eta diskaetxe multinazionaleri esker ematen dena. Zera, komertzialtasunean oinarritzen dena.

Bideo gehiengoak "kanpokoak" sailean ematen badira ere, aipatzekoa da bertako ekoizpenek izan duten bultzada "Ez klip ez klop" sailean. Beharrezkoa. Bestetik, TVE-k ematen ez dituen bideo mordoak ikusteko aukera, gustokoa hi!. Saioa, modernotasunean oinarritua. Eta musika?, «best-seller» edo 40 printzipaletan aurrera egingo duten abesti filmatuak. Baina beno, bideoa promozio bide aparta suertatzen den gizaldi honetan ez da arritzezkoa. Eta programa, maila honetan bederen, "salduta" dago.

Gauza handirik ez

Aste honetan aukera desberdinak emanen zaizkigu gaiez nahiz kalitatez espainiar bi filma tartean direlarik.

Igandez «Zaldi Lasterketarako Erregea». Zaldi lasterketen munduan gizon haundi bat izan zen Jim mason-ek Goldie izeneko zaldi zaintzailearekin egingo du topo merkantzietao tren batetan. Zuzendaria: Alfred E. Green. Antzesleak: Adolphe Menjou, Roger Daniel eta Dolores Costello.

Astelehenez «Ez da ona gizona bakarrik egotea». Martin Freire goi mailako ejekutibo bakarti eta barnerakoa, bakarrik bizi da Elena deritzan gomazko muñeka batekin. Hauzoko apartamendu batekoak enteratzen dira honetaz eta errukirik gabe txantaiatuko dute. Zuzendaria: Pedro Olea. Antzesleak: Jose Luis Lopez Vazquez, Carmen Sevilla eta Maximo Valverde.

Asteartez «Gaueko Erronda. Rembrandt izenez ezagunagoa den margolaria Amnsterdam-en bizi da. Bere ikasleekin lan egiten du tailerrean. Halako batean, bisita bat heltzen da etxera: hiriko zinegoitzia da eta... Zuzendaria: Gabriel Axel. Antzesleak: Michel Bouquet, Juliette Carre eta Maxence Mailford.

Ostegunez «Begiak estalita». Luis izugarri harritu du emakume baten salaketak. Antolazten ari den antzerkiaren ardatzat erabiliko du Luis-ek salaketa. Zuzendaria: Carlos Saura. Antzesleak: Geraldine Chaplin, José Luis Gomez eta Xabier Elorriaga.

Larunbatez «Beharantzako eskaileratik». Silvia Barret, irakasle gazte, kementsu eta ameslaria, New York-eko Calvin Coolidge institutuan bere lehen kurtsoa hasten du. Zuzendaria: Robert Mulligan. Antzesleak: Sandy Dennis, Patrick Bedford eta Eileen Heckart.

zinema

Piratak hondartzan

uztaila

27 Hilaren 27an Donostiako Ondarreta hondartzan pirata filma batzu eskainiko dira. Bertan pantaila handi bat jarriko dute eta giroa ziur aski ezin hobe izango da, dekoratuak berak ere asko agunduko duelarik. Piratak hondartzan ikusteko aukera galanta, beraz.

Donostiako Kultur Etxeetan

Donostiako kultur etxeetan zine ugari ikusteko aulera izango da uztaila honetan. Hilaren 17an Altzan haurrentzat egindako filma baten emanaldia izango da, "La mas loca aventura de la jungla" izeneko filma. hain zuzen ere. Egun berean Loiolako kultur etxean berriz, ekologista eta natura zale direnentzat "Dersu Uzala" izenekoaren emanaldia izango da. Hilaren 18an Okendo kultur etxean Bryan Huton zinegilearen "La gran ruta hacia China". Egun berean baina goizeko 11etan "La isla del tesoro" Okendo kultur etxean. Hilaren 22an Altzakoan "Ali Baba y los cuarenta ladrones" eta azkenik, 23an Intxaurren Richard Thorperen "Ivanhoe". Emanaldia hauetako sarrera 50 pezetatakoa izango da.

antzerkia

Kukubiltxo taldeak hilaren 17an Oioneko plazan emanaldi bat eskainiko du eta 19an Balmasedako pilotalekuan. Biak arratsaldeko 6etan izango dira.

'Susa'koak Iruñean orain

uztaila

23 'Susa'koak Iruñeako Udako Euskal Unibertsitatean izanen dira datorren ostegun honetan beren Gernikari buruzko espektakuloarekin. Poema errezitatuak, ipui antzestuak, musika, gutunak eta likorrak ez omen dira faltako. Ilunabarrean, betiko lekuan.

KIM BASINGER

BRUCE WILLIS

Cita a Ciegas

Itsu itsuan!

Ez dauka zer ikusirik lehengo astean komentatzen genizuen filmak aste honetakoarekin. Normala da zer ikusirik ez izatea, baina film sobietar hartan aspertzeko denbora sobera baldin bazegoen «gauzak» kontatu nahian, beste amerikar honetan, «ezer» kontatzea erakutsi gabe, jendeak parre egiten du eta txorakerien txorakeriaz ordu ta piko atsegin bat pasatzen du.

Ez, lehengo asteko «Arrepentimiento»k eta aste honetako «Cita a ciegas» filmek ez daukate zer ikusirik. Blake Edwards-ek, formula sinple eta arin batez, jendea entretenitza lortzen du, esan-beharrekoak, kotxe ona eta ezkontza, ebidentetzat gelditzen direlarik.

Nahiz eta formatan desitxuroso sozial bezala aurkeztu behin baino gehiagotan bikotea, edanez gero «erotu» egiten da Nardia, eta kontrarioaren aurka edozein «erokeria» egiteko prest dago Walter, azken eszenatan agertzen den Coca-cola botela bi litrokoak eta automobil ederrean agertzen den «Just married» horrek nahiko ondo definitzen dute zertan bukatu behar duen guztiak.

Kim Basinger «Nueve semanas y media»n ezagutua izan eta Bruce Willis-ekin batera jarri dute komedia salgarri honetan. Ez dauka zer ikusirik pelikula hartako Kim Basinger-ek eta oraingo honek. Film honetan ondo betetzen badi ere bere papera, neska amerikar tontita, ederra eta alkurnia pittin batekin alternatzeko modukoa, nahiz eta «erotu» mozkortzen denean, ezin ahaztuko dugu Mike Rourke-ren aurrean egin zuen beste paper hura.

Teknikoki primeran. Entretenitua. Gag mordo batez... pelikula amerikarren artean ez da seguruenik ikus dezakezun okerrean.

Martin Goikoetxea

□«Cita a ciegas». Blake Edwards (zuz). Kim Basinger, Bruce Willis eta John Larroquette (akt.).

arte

"Aztarna, arrasto, zantzuak"

Donostiako San Telmon datozen egunetan izenburu horretako erakusketa bat egongo da zabalik. Hamar fotografoen lanak ageri dira, horien artean Carlos Canovas, Santos Montes, Paco Ocaña, Antxon Hernandez eta Txomin Saez. Estilo desberdinak, interpretatzeko aukera ugari. Hilabete guztian zehar bertan ikusgai.

Zarauzko Udal erakusgelak

Zarauzko Udalak eraturik erakusketak ugari ikusi daitezke egunotan Zarautzen. Aste ho-

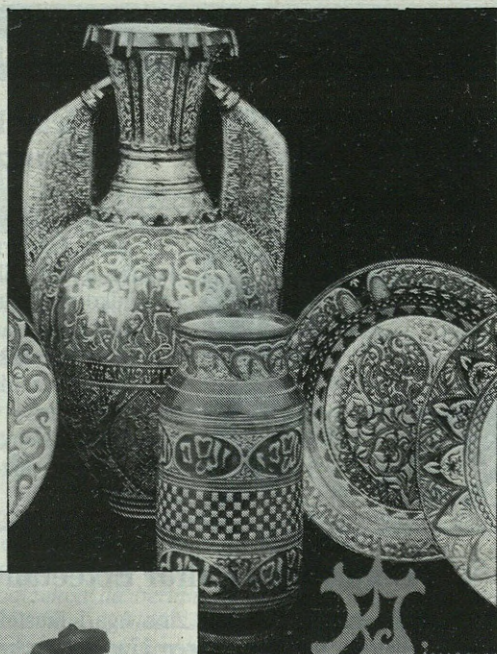
netarako aukera honokoa izango da: Sanz Enean uztailearen 26a bitartean Carlos Elgezuren eskultura eta Torre Luzean uztailearen 22a bitartean Angela Etxeberriaren buztinezko lanak eta uztailearen 24etik aurrera Isidro Lopezen pintura lanak. orduetgia eguerdiko 12etatik ordubietara eta arratsaldeko 7etatik 10ak arte.

Eskulangintza Gaubean

Uztailearen 18 eta 19an eskulangintza lehiaketa-erakusketa bat ikusteko aukera izango da. Bertan eskulangintza arloko lanak ikusi ahal izango dira: zurgintza, zeramika, irudigintza, pintura eta abar. Erakusketa honekin

batera lehiaketa bat ospatuko da eta epaimahaiak hilaren 19rako izango du bere azken erabakia hartua.

□ **Nazioarteko arte saria Zarautzen.**— Nazioarteko arte sari honetan parte hartzeko epea bukatu bada ere, jakin ezazue lehiaketa honetara aurkeztutako lanak ikusgai izango direla Sanz Enean erakusgelan abuztuaren lehenetik 30era bitartean.

Euskal abeslari eta taldeak

Anje Duhalde
Erramun Martikorena
Basakabi
Akelarre
Minxoriak
Etxamendi eta Larralde
Tapia eta Leturia
Begoña ta Soledad
Izeki
Txanbela

Sonorizazioak, argiak. Harremanetarako: (943) 462014

dantzaldiak

Gasteiz inguruko dantzak

Uztailaren 25ean Gasteizen bertako eta ingurueta-ko hogeitabost talde bilduko dira eta egunean zehar kaleetan kalejira eta dantzaldi ugari eskainiko dute. Emanaldi gehienetan bertako dantzak izango dira ikusgai.

kantaldiak

■ Uztailaren 19an Giza-buruagan, arratsaldeko 7etan **Ganbara** tadearen kantaldia.

■ Hilaren 24an Pabe-ko Teatre de la Natura izenekoan **Hertzai-nak** eta **Baldin bada** taldeak. Gaueko 11etan.

Donostiako jazzaldia.— Donostiako jazzaldia hilaren 21ean hasiko baldin bada ere, hilaren 20erako iragarri dute lehen kontzertua. Sarrera dohain izango du Antzoki Zaharrean ospatuko den kontzertu honek eta bertan Dozen Brass Band izango da. Hilaren 21ean berriz, Wolfgang-Tiepold eta Richie Cole All Satrs taleak entzuteko aukera izango da, iluntzeko 8,30etan Antzoki Zaharrean. Egun honetan gaueko 10etan bi filma ikusteko aukera izango da Antzoki Zaharrean, "Round Midnight" eta "Crossroads". Hilaren 22an berriz, Antzoki Zaharrean Frey/Tiepold taldeak arratsaldeko 5etan eta filmen emanaldia gaueko 10etan. Anoetari dagokionez, hilaren 21ean Matthias Frey eta Wolfgang Tiepold eta Sarah Vauhgau entzun ahal izango dira. 23an Branford Marsalis, MacLaughlin eta Paco de Lucia. 24an Stanley Jordan, Tito Puente eta Celia Cruz. 25ean Stan Getz eta Dexter Gordon. 26an Ornette Coleman, Don Cherry eta Art Ensemble of Chicago. Bestalde, Bulebarreko Kioskotik abiatu eta Belodromoa bitarteraino Dirty Dozen Bress Band izeneko banda honek kalejira luze bat eskainiko du Donostiako kaleetan zehar.

Gasteizko jazz jaialdia

Pasatxoa dugu dagoene-ko Gasteizko Jazz Jaialdia eta baita Donobanekoa ere, baina hala ere, azken egu-neko egitarauari etekinik aterako diozuelakoan, tori: uztailaren 18an Gasteizen Pedro Iturrালের laukotea, Donna Hightower, kon-

bidatu berezia izango delarik. CD Players taldea ere bertan izango da, Randy Brecker (tronpeta), Eliane Elias (pianoa), Peter Erskine (bateria), Mark Johnson (baxoa), Bennie Wallace (saxoa). Sarrera 300 pezetatan jarriko da salgai.

ihardunaldiak

Emanaldiak Euskal Txokoan

Aste honetarako ere Donostiako Arkubide Euskal Txokoan, oraindik oporrik hartu ez dituztela eta, emanaldi bi iragartzen dira. Uztailaren 21ean, asteartean, landuko den gaia "Kutsadura hondartzetan: egoera, kausak eta soluziobi-deak". Parte hartuko dutenak, Martin Ansó eta Maider Etxaide izango dira. 23an, ostegunean, Bihar taldearekin txotxongilo emanaldia izango da. Lehengo emanaldia arratsaldeko 8etan izango da, bigarrena aldiz arratsaldeko 7etan.

Lazkaoko Euskal astea aurrera

Lehengo astean aipatu bezala, Giherriko Euskal Eskola antolatzaile delarik, aste honetan du jarraipena eta amaiera Lazkaon ospatzen ari den Euskal Asteak. Honakoa duzue egitaraua. Hilaren 20ean, "Lauaxeta" edo "Bandera Negra" zine emanaldia gaueko 10etan. 21ean Giherriko bertsolarien bertsoak entzuteko aukera izango da (hau ere gaueko 10etan). 22an, herri kirolak ikusi ahal dira herriko plazan. Eta azkenik Kultur Aste honi amaiera emanaz, hilaren 23an musika emanaldia Arrano Beltza taldearekin gaueko 10,30etan.

Nicaraguak

bizi egin

behar du

Ez da guk dakigunik Nicaraguarekiko elkartasunezko azkeneko kanpainia oraindik amaitu. Berorren helburua: bi milioi pezeta lortzea, esan nahi baita, 15 bat mila orratz eta beste horrenbeste katekorratz (inperdible). Dirua sar daitekeen kontua: Laboralean zk. 83-0-02563-5; beste edozein xehetasun jakin nahirik bazabiltza: Tf. 421139 (Izaskun, egunez) eta 371516 (Kike, gauez), Gipuzkoako prefijoaz.

Txartel honen eramaileak

100 pezeta

balio duen inperdible eta jostoratz dozena bana eman du

Nikaragua bidaltzeko

GORA NIKARAGUA LIBRE

UEU Iruñean jadanik.— Udako Euskal Unibertsitateak hilaren 20an du hasiera Iruñeako Larraona ikastetxean. Antolatzaileek, beste sailen artean, toki berezi bat eman nahi izan diote oraingoan nekazalgintza sailari. Honela nekazaritza alor honi dagokion egitarauaren berri doakizue ondoren. 20ean, "Nekazal politika bateratua legediaren ikuspegitik" gaiaz arituko dira goizez eta arratsaldez "EEEko erakunde"etaz. 21ean, "Adhesio tratatua" eta "Mendiko Nekazaritza"z goizez, "Ikuspegi soziologikoa: EEE, Euskadi"z arratsaldez. 22an, "Euskadiko nekazal ekonomia eta EEEEko konparaketa"z goizez eta arratsaldean mahaingurua izango da goizean aztertu den gaia jorrazteko asmotan. 23an, "Ingurune fisikoa"z goizez eta arratsaldez Zizurkilgo plangintzaren aurkezpene izango da.

ikastaroak

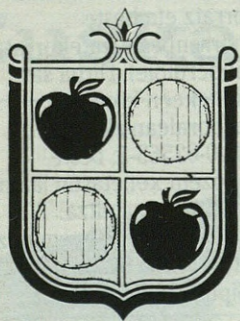
● **Administrazio eta Lege arloko itzultzaile eskola.**— Sartzeko baldintzak: UBI eta EGA nahiz balio berekoak izatea. Ikasle kopurua maugatua izango da. Sartzeko lehentasuna jadanik Administrazioan itzulpen lanetan ari direnek izango dute. Ikasleak aukeratzeko hauek uztailan egingo dira. Matrikula 25.000 pezeta kostako da. argibide gehiagotarako Agintaritzaren Aldizkarira nahiz H.A.E.E.ra (945-245300) jo daiteke.

lehiaketak

□ **Filmeetarako gidoien lehiaketa.**— Euskal zine ekoizleen elkarteak, urtero egiten den filmetarako gidoien lehiaketa antolatu du, euskal zinemagintza bultzatu asmoz. Euskalerrian bizi den edonork hardezake parte lehiaketa honetan, gidoiek jatorrizkoak eta argitaragabeak izan beharko dutelarik. Luzemetraiak bakarrik onartuko dira. Aurkezterakoan ezizen batez sinatuko dira gidoiak, benetako izena ongi itxitako sobre baten barruan jarriko delarik. Lanak aurkezteko epea azaroaren 20an bukatuko da. Gidoiak Euskal Zine Ekoizleen Elkartearen egoitzara bidali beharko dira. Helbidea: Okendo jardinak, Victoria Eugenia antzokia, Donostia 20004. Saria bakarra izanen da, milioi batekoa. Dena dela, aurkeztutako gidoiek kalitate maila

minimoa betetzen ez badute, epaimahaiak bere esku izanen du saria ez ematea.

□ **I. Lizardi haur literatur lehiaketa.**— Zarauzko udalak haur eta gaztetxoentzako VI. Xabier Lizardi Literatur Lehiaketarako deialdia egin du, orijinalak entregatzeko epea uztailaren 24ean amaitzen delarik. lanek hamabi orrialde izan behar dute gutxienez, bi lerro zuzen eta folioaren alde batetik eta euskaraz idatzirik. Zarautzko udaletxea, Euskara Zerbitzua "Xabier Lizardi literatur lehiaketa" helbidera igorri behar dira. epaia aurtengo irailaren 4ean jakinaraziko da, arratsaldeko 7etan Zarautzko Udaleko areto nagusian. Ondoren sari banaketa egingo da, sari bakarra 250.000 pezetatakoa izanik.

GURUTZETA

Sagardoak

Etxean sagardoa behar duzu.
Eta sagardotarako, Astigarraga.
Ezagutzen al duzu gurea?

JOSE GOÑI URREAGA

Gurutzeta etxea. Telf. 552242

ASTIGARRAGA

kirolak

Euskadiko zenbait txapelketa

Euskal Herriko Kirol Federakundeak Txapelketei buruz duen egutegian begiratzuz gero, egun hauetarako aipagarriak diren txapelketa pare bat bada. Uztailaren 19an, Bilboko Jolasparkean, 600 kilotako sokatiraren finala jokatu da. Azpeitiako Izarra Hotelean, uztailaren 26ean, 560 eta 640 kilotako sokatirakoak arituko dira. Ordua, bietan goizeko hamar eta erdietan izango da.

Triatlona Donostian

uztaila

26 Hilaren 26ean Donostian triatlona iragaritzen da. Jakina den bezala kirol hau beste hiru kirol ezberdinetaz dago osatua: igeriketa, txirrinduraritza eta korrika. Honakoa duzue egitaraua: igeriketan kilo-

metro t'erdi egin beharko dira lehenik, 48 kilometro txirrindaz bigarren eta azkenik 10 kilometro lasterka. Donostiako triathlon honen antolatzailea Donostiako Atletikoa dugu. Parte hartzaile bakoitzak 1.500 peze-ta ordaindu beharko ditu. 300 pertsonen eman dute izena jadanik kirol honetan parte hartzeko.

jaiak

Bizkaia:

☐Ispazter, 26an

Gipuzkoa:

- ☐Pasai Donibane, 26an.
- ☐Orereta, 23an.
- ☐Billabona, 26an.
- ☐Ordizia, 26an.

Araba:

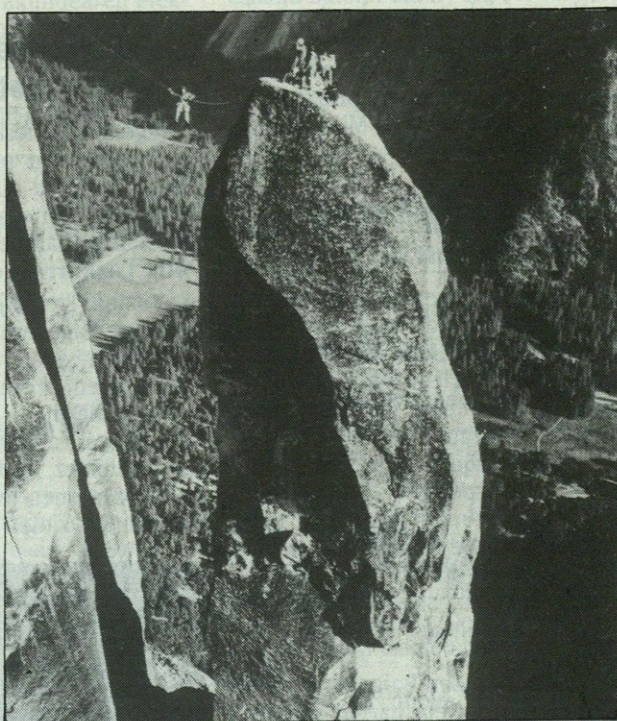
- ☐Agiñiga, 23an.
- ☐Villanueva, 23an.

Nafarroa:

- ☐Astrain, 26an.
- ☐Ituren, 23an.
- ☐Olazagutia, 26an.
- ☐Gares, 26an.
- ☐Tutera, 26an.
- ☐Luzaide, 28an.

Markinako jaiak

Uztailaren 12an hasi ziren Markina - Xemeineko jaiak, amaiera hilaren 19an izateko. Ondorengo duzue azken egunetako egitaraua. Hilaren 18an, goizeko 11etan sukaldaritza lehiaketa izango da, paella eta tortila izango direlarik parte hartu nahi dutenen egin beharra. Egurdiko 2etan, herri bazkaria. 7etan, kuadrilen arteko goiti-beherak. Gaueko 11etan, kuadrilen arteko kantu txapelketak. 12etan, Baldin bada taldearen kantaldia. 19an, goizean txistularien kalejira. Egurdiko 12etan gazteen soka tira. 4,30etan zestako partiduak 6,30etan Zerutxu dantza taldearen saioa. 8etan, kuadrilen arteko triziklo lesterketa. gaueko 12etan, "Agur Karmen jaiak 87". Maskota erreko da. Kudrilen arteko sari banaketa eta "Sefini".

mendi ibilaldiak

uztailaren 26rako

- ☐Euskalduna (Andoain): Midi d'Ossaura.
- ☐Gasteiz: Aragoiko Pirineotara.
- ☐Aitzarte (Donostia): Orhi - Irati.

Uda beltza iritsi Chirac-ekin

Ipar Euskadiko abertzaleei

Urtero Sanferminetan gaitero guztiek Iruñean egiten duten afaritara ezin izan da iritsi Kristof Istéque. Maddiren gorpua oraindik lurperatu berri zenean, Kristofen heriotzak eta Gabi Mouescaren detenitzeak ilundu dituzte Ipar Euskadiko abertzaleen egunak uda hasiera honetan.

Joan den urtea Iparretarrak erakundeak euforiaz bukatu bazuen, sei hilabeteren buruan jokoa arras kontra jarri zaio. Ofentsiba betean zetorren udaberriaz geroztik IK, eta ekainaren 21an kobratu zuen heriotzak bere prezioaren lehen zatia, Maddi Hegi Miarritzeko trenbidean hiltzean.

Kultur ekintzetan oso ezaguna zen Kristof

Maddiren heriotzaren ondotik, Bidart familiak bere bi senide espetxera eramaten ikusi zituen: **Betti Bidart** bata, Iparraldean bezala Hegoaldean ere gaitero ezaguna, eta anaia gazteena, «**Babi**», bestea, egun gutxiren buruan. Uztailaren 5ean, Jacques Chirac lur hauek iristeko bezperetan, berriro ere Baigorri izena mundu guztiaren ahotan: **Patrik Lembeye** zaurituta gelditzen zen bitartean, **Kristof Istéque** hiltzen zuen Angelun, zergak biltzen dituen bulego aintzinean, prestatzen ari ziren bonbak.

1959ko urriaren 2an Baigorri sortu zen Kristof. Harotz eta hargin lanetan ihardun ondoren, Irulegiko ardo kooperatiban ari zen. Pelotari eta rugbilari ere bai, bietan kategoria puska bat erakutsia zuen, eta zenbait sari irabazia ere bai. Haurtzarotik txistua eta solfeoa ikasita, hoguei bat urtetan lotu zitzaion gaitari.

«Etorri» dantza taldearekin munduan zehar ibili izan da, baina **Baigorriko Gaiteroekin** egiten zituen saioetatik ezagutzen dugu Euskal Herri osoan gehienbat. Kristof, Betti Bidart eta beste bi lagunek osatzen zuten taldea. «Arrola» elkartearen aritzen zen, euskara ere bere kasa ikasia zuen. Politikoki, Herri

Taldeetan eta azken bi urteotan EMAn mugitzen omen zen.

Poliziaren kontrol eta miaketak nonnahi

Angeluko leherketaren ondotik azkar mugitu zen polizia. Gertakizunaren lekura hurbildu ziren **Xan Koskarat**, EMako militante ezaguna, eta zauritutako Patrik Lambeyeren neska-laguna, **Patix Lazkarrai**, lekuan bertan detentitu zituzten. Izenik jakinerazi ez den detentitu gehiago ere izan zen, eta baita perkisioz edo errejistro ugari ere.

Poliziaren presentzia azken hilabeteetan nabarmena bazen, egunotan benetan itogarria da. Maddiren ehorzketarako, adibidez, hiru eta lau kontrol pasa behar izan zuen jenderik izan zen, eta zaharrenek zioten holako okupazioak

ez zutela alemanen denboretan ere ezagutu.

Hegoaldeko errefuxiatuen pertsegizioa batetik eta Iparraldeko militanten bestetik, azken denbora hauetan polizia frantsesa agresibitate berezi batez ari da lanean. Aspalditik aipatzen da Ipar Euskadin harrapatzen den errefuxiatu bakoitzeko «primak» jasotzen dituztela hori lortzen duten poliziek, eta hori bera salatu du Herri Taldeetako batzorde antierpresiboak Maddiren heriotzaren inguruan: patruila bi autok osatzen zutelarik, bakar batekoak joan ziren Maddi eta Bettiren atzetik, saria berek irabazteko-edo.

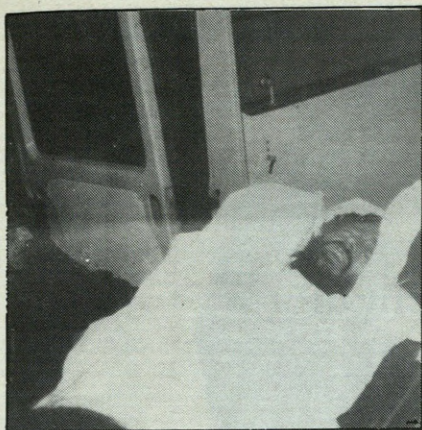
Filip falta, kolpea erabat borobiltzeko

Iparretarrek erakundeari beste bost egunen buruan emango zitzaion hurrengo kolpe gogorra. Aubisque-ko lepo ezagunaren magalean den Aucun herrian, Argèles inguruan, **Gabi Mouesca** eta **Henry Perez** detentitu zituzten kontrol batean, hirugarren batek ihes

Nafarroako gaitero ezagun guztien artean (x) batez markatuta Kristof Istéque, Betti Bidart aldamenean duela.

Patrik Lembeye, eritetxera zeramatela.

egin zielarik. Aurkitu omen dituzten frogen arabera, segurutzat ematen da **Filip Bidart** zela.

IKren ildoan «historiko»rik konta badaiteke, Gabi Mouesca da horietako bat. Landetako Léongo tiroketan doi-doi ihes egina, **Didier Lafitte** hil eta bera detenitu zuten Donibanen. Mouesca detenitzearekin ixten du polizia frantsesak Paueko ihesi gogoangarria, bazter guztietan hainbeste oihartzun egin zuena. Aipatu behar da prentsa hasi dela aditzera ematen Paueko ihesian ETak ere IKri nolabaiteko ba-

besa eman ote zionaren susmoa, ondo-ko astean tiroak nondik joan daitezkeen horrela aurreratuz.

Mouesca eta Perez detenituta, Filip Bidartengan dago zentratua polizia bezala prentsa ere. Larunbat eta igandez hiru helikoptero eta hirurehundik gora poliziak bilatzen zuten kontrolean harapatzea lortu ez zuten hirugarrena, eta telebistak Bidarten argazkiaren ondoren Baigorriin ustez berak hildako bi jendarmeen hiletan irudiak eskaintzen zituen.

«Tour»a pasatu da, eta orain zer?

Asteotan Ipar Euskadi borroka armatuaren ondorioak bere gorienean eza gutzen ari da, eta Hegoaldean denek —aldekoek bezala kontrakoek— giro horren esperientzia badute, Ipar Euskadiko abertzalegoak jende gutxi eta eza-gunak izateak erasten duen tentsioarekin bizi du, etengabeko polizi kontrolen erdian.

Iparretarren debaklea ote da? Zaila da esatea, batik bat erakundearen efektiboak zenbatetan dabilzten inork argitu ez duenean. Izen ezezagunak ari dira etengabe ateratzen, eta ezin da ahaztu Kristofi Angelun bonba lehertzen zi-

tzaion gau berean Iholdin eta Kanbon beste bi petardo lehertu zirela, ordu erdiko tarte laburrean.

Mugimendu politiko abertzaleari dagokionez? Etsipen giro bat bizi da egunotan abertzale eta euskaltzale guztietan, «gibelka goazik» sarri entzuten da bazterretan. EMAn biltzen dira, matiz guztiak barne, IKren borrokaren kontra ez direnak. EMAn egoera honek aldatarik —edo hondoratzea?— ekarriko al du?

Alderantziz ere gerta daiteke, ordea. EMAn ondoan beste alternatibarik ez da mamitzen: denbora badoa eta Euskal Batasuna komunikatuetatik da eza-guna, eta EAren presentzia sinbolikoa da. Hilak, presoak, ezinegona bazterretan... sekula ezagutu ez duen zurrumbil- loa ezagutu du Ipar Euskadiko popula- zioak egun gutxitan.

Jacques Chirac-ek bere diskurtsoan esandakoek zenbait beste posibilitate hau ere burura erazi dio: euskal kultur mugimenduarekiko jarrera zabalagoa eskaini batetik eta IK eta bere inguruko jendearen kontrako eraso errukigabea egingo ote duen. Posibilitate bat da.

I.Z.

Hauteskundeen aurretik familia biltzen

Jacques Chirac eskualde konkistatu batean

Akitania eskualde zabalean, Chirac-ek burutu du berrogeitazortzi ordutako bisita ofiziala. Baionara jautsi da eta Miarritzen hautetsiak agurtu eta ohoretu ditu. Baionan, Iparretarretako Christophe Istéqueren heriotza eta bi aste ondoren ezer ez da aldatu.

Iparraldeko bi herrietan familiartean zegoen Chirac. Baionako alkatea, Grenet eskuinekoa bait da, Miarritzekoa, Bernard Marie, RPRkoa eta honen alaba Michèle-Alliot Marie Chiracen gobernu-ko Irakaskuntzarako Estatu Ordezkaría da eta. Alde honetatik gobernu buruak, 1988 Presidentetarako hauteskunde kanpaina hastear dagoela, seguru jokatu du. Herri konkistatura etorri da. Hala ere, beharrezkoa iruditu zaio panorama argi ikustea.

Hasteko, Frantzia bat da, eskualdeak daude eta horien artean Akitania. Es-

kualde honetan kokatzen da Iparraldea. Nahiz honen edertasunak goraiatzatzen dituen Chirac-ek, biztanleen artean le-geak errespetatzen dituztenak berezi daitezke eta funtsean «euskaldun hauek sakonean frantsesak dira». Hauei gobernu-buruak laguntza osoa zabalduko die. Besteei, «pertsonek deslari, galdutako eta manipulatuak», justiziak kontuak argituko dizkie. Biolentzia ez omen da euskaldun- non bokazioa. Eta odoltsuna azpimarratzeko asmoz, «neure gobernuak Espainiarekiko kooperazio antiterrorista sendotuko du» esan du Baionan lehen ministroak. Hemengo bokazioa, ordea, karta postal eder eta liluragarri batena dela ulertu behar da, jakina da.

Orain hogei bat urte hemengoak karta postalaren itxura atxiki behar zuela erabaki zuten Parisen, hain zuzen Jacques Chaban Delmas tarteko zela. MICA (Mission Interministerielle d'Amena-

gement de la Côte Aquitaine) proiektu sonatua, geroztik bertako talde abertzaleek salatuta zutena, 1969an martxan jarri bait zuten. Proiektu honek aski ongi azpimarratzen zuen Akitaniako bokazio turistikoa. Azpiegiturak soilki bultzatzea zuen helburu, MIACari eskertu behar diogu Chiracen ustetan «herrialde hau zementuz bete ez delako». Izan ere, hel- du den urtean betetzen du Estatuak pro- jektuarekin duen konpromisoa, baina dagoeneko Chiracek bertako hautetsi guztiei eskatzen die ildo beretik segi de- zuten.

Hogei urte pasatu eta, ez da beste ir- tenbiderik azaltzen. Langabezia, euska- raren egoera, Seaskaren arazoak, eta bertan zegoen hortaz arduratu behar lu- keena, Alliot-Marie alegia, edo errefu- xiatuen dossierrak, beso azpian geratu zaizkio.

Chirac-ek bere mintzaldia bukatzen zuen bitartean, EMAko eta CGT sindika- tuko berrehun bat pertsona etorri ziren protestatzeko asmoz. Muga ere ongi as- ko filtratu zuten.

Ermi MADARIAGA

Txomin Ziluagarekin, HASIren 10. urteurrenean

«Urteotan euskal iraultzari begira aportazio argiak egin ditugu»

Ziluagak eritiziz «HASI ezkerretik kritikatu duten asko daude gaur egun eskuinean kokatuta».

Hamar urte bakarrik, edo hamar urte haina, baina horiek dira HASI sortu zen uztail hartatik pasa direnak. Geroztik haizeak gogor jo du paraje hauetan eta errekek ura galanki eraman ere bai. Txomin Ziluagaren bila jo dugu, hirugarren kongresoa prestatzen ari diren honetan, euskaldun korrienteari ezagunegi egiten ez zaion Herriko Alderdi Sozialista Iraultzailea solastatzera.

ARGIA.— Hamar urte dira HASI sortu zela.

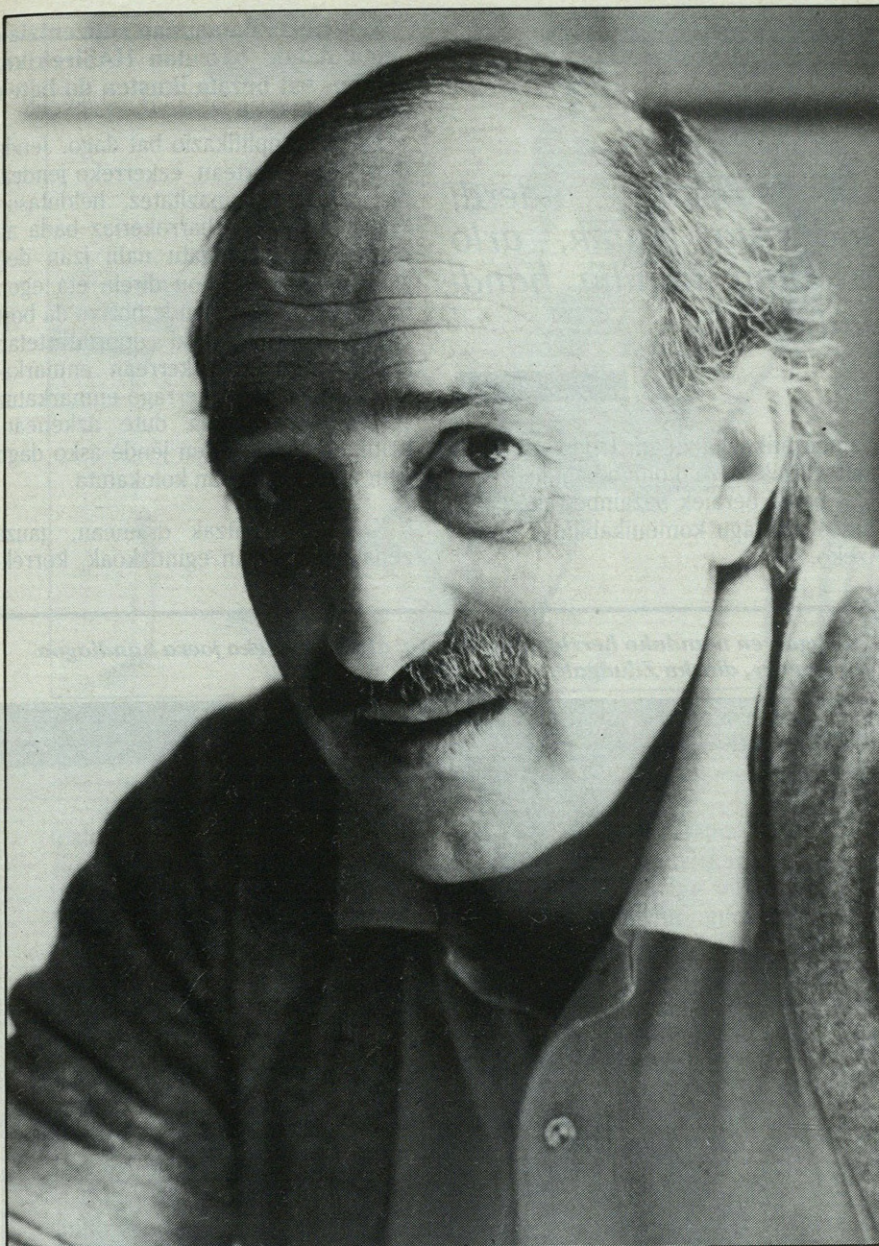
Txomin Ziluaga.— Herriko Alderdi Sozialista Iraultzailea 1977ko uztailaren 3an sortu zen Aretxabaletan egindako asanbladan. Euskal iraultza egiteko alderdi iraultzaile bat finkatu eta hedatzeko beharra argi eta garbi nabarmentzen zen eta konbergentziarako oinarri batzuk egin ziren: EHAS izan zen gu-neetarikoa bat, gero bazegoen erakunde armatuaren inguruan ibilitako militante iraultzaile asko eta Eusko Sozialistak izeneko kolektiboa. Horien konbergentziatik sortzen da HASI.

Hamar urteotan euskal iraultzari begira aportazio ideologiko eta politiko argiak egin ditu alderdiak. Bere eginkizuna zehazki mugatua egon da, bai KAS bera definitzerakoan euskal iraultzarako bloke gidatzaile bezala, bai Herri Batasuna sortu eta gorpuzterakoan. Denborak ekarri du Herri Batasuna herriar batasun gisara gorpuztea, definitzea eta bere eginkizunak ere zehaztea. Indar batze prozesu horretan garrantzitsua izan da alderdiak egindakoa.

Gure lana, Herri Batasunatik aparte, KASeko erakundeetan ere egiten da, langile mugimenduan LABen bitartez, ASKn herri mugimenduaren arlo ezberdinetan, Jarrai-n gazteen mailan... Horietan ere bere aportazio militante eta organizatua egiten du alderdiak. Alderdiak Nazio Askapen Mugimenduaren egituren barruan egin du lan, eta ez bere buruarendako.

A.— Jakin dugunez, udazkeneko kongreso berria prestatzen ari zarete.

Xanti Brouard hil zutenetik, idazkari nagusi lanetan bakarrago sentitzen dela aitortzen du Txomin Ziluagak.

Tx.Z.— Hirugarren Kongresuari begira, II.ean egindako ildotik aurrera jo beharra dago. Bereziki organizazioaren aldetik, organizazio teoriari buruz eta sakontzekoak gara eta oinarriak ipiniak ditugu. Linea politikoan, aurrekoan markatutakoaren bidetik joko dugu, baina gaurkotu beharra egongo da, aurrera begira zenbait gauza definituz. Nazioarteko mailan aurreko kongresuan onartutako ponentziatik garatu egingo dira definitu gabe egon diren arlo batzuk.

A.— HASIren sorreratik hona, hamar urteren buruan, diferentzia asko egongo da ezta?

Tx.Z.— Jende mailan bai. Politikoki edo ekonomikoki akomodatzeko joan den jendeak utzi egin du. Egon dira desbertzioak. Jende berria ere etorri da.

Baina lan politikoaren aldetik, barruan nahiz kanpoan, kontinuitate handia egon da.

A.— HASI sortu eta handik bi urtetara EKIaren eszisia eman zen, ia zuzendaritza guztia joan zen HASItik kanpora. Nola gertatu zen hori?

Tx.Z.— Bizi garen kontsumo gizarte honetan oportunismo eskuindarra gertatu egin da. Pribilejiozko egoeratan ematen da, eta horixe da hain zuzen, Euskadiko Ezkerraren politikak isladatzen duena. Gaur egun, Euskadiko Ezkerraren programan ez dago inolako diferentziarik EA batekin esaterako. Esan diezadatela zein den diferentzia. EA eta EEren arteko paktoa burutzera doaz. Baina gauza bera PSOE edo PN-Vrekin. Guztien artean egin dezakete

paktoa gizarte beraren alde: orain gaudeneko gizarte honen beronen alde.

A.— Ideologikoki ze bilakaera izan du HASIk ordutik hona?

Tx.Z.— HASIren bilakaera ideologikoa herriak jasaten dituen kontraesaneekin batera doa. Bilakaera dialektikoa da. Euskadik dauzkan kontraesanei erantzutean egiten ditu HASIk bere aportazioak. Euskal Herria beharrezko dauzkan erakundeak sortzen ari da.

“ Santi Brouarden heriotzarekin asko galdu genuen, afektiboki bezala politika aldetik ”.

Horrela ikusten da Euskal Herrian gazteen aldetik sortzea hain indartsu Jarrai bezalako indar bat, edota euskararen defentsan sortzea AEK, EKB edo Euskal Herrian Euskaraz beren funtzio espezifikoei.

Beste herrietan ere ematen dira antzekoak baina badute bere berezitasunak. Sindikal mailan ere LAB bat, edo ELA bat, atipikoak dira estatu mailako sindikatuekin alderatuz gero. Ez dira beste inongo kopia, Euskal Herriaren kontraesanei erantzuten diete. Sentidu horretan, HASIren bilakaera ere dialektikoa da eta herriak bizi dituen kontraesan hauetan oinarritzen da. Horregatik agian lehen eszisia hura. Gizarte kapitalista aurreratu batetan bizi gara eta joera kontsumista oso indartsua da hemen. Hirugarren munduko herrietan ez bezala, handiagoa da akomodatzeko joera.

HASIren koerentzia dago hor, ildoaren mantentzea, printzipioen defentsa, programaren defentsa... eta guzti horretatik KAS alternatibaren habe oinarritzeko bat. Alternatiba horren defentsa, linea mantentzea eta horretan aurrera egitea, masa burrukan eta burruka instituzionalean batez ere, dira alderdiaren ezaugarrietako bi.

Solidaritate handia ematen da alderdikideen artean, ez Santi Brouard baten estiloan nahi baduzu, baina bai maila handi batean. Kurioa da gurea bezalako alderdi marxista bat arlo askotan familia handi bat bezalakoa izatea, nahiz eta familia tradizionala ez defendatu, gutako asko familia tradizionaletan bizi arren, neroni bezala. Baina familia bat bezala gara. Horren barruan, eritzi

trukaketak, debate politikoak eta Nazio Askapen Mugimenduko beste erakundeekiko solidaritatea ardatz oinarritzekoak dira.

A.— Santi Brouard-en heriotzak alderdiarentzat eragin handia izan zuen.

Tx.Z.— Maila askotan izan zuen eragina. Etsaiak zerbaitegatik aukeratu zuen bera. Politikoki asko suposatu du. Afektiboki ere asko suposatu du. Idazkari Orokor bezala ere bakar samar geratu naiz. Bizitza politikoaz gain gero eta gehiago konbibilitzen genuen egunetik egunera. Txikito bat hartzen elkar-tzen ginen egunero, eta gai intranszendentelak ikutzeko askotan. Afinitate politikoaz gain karia eta afektioa genion elkarri. Maila horretan galera handia izan da.

Politikoki ere asko galdu genuen Santiren heriotzarekin. Bere gaitasun profesionalaz gain arma politiko handi bat zeukan, oso garrantzitsua: pazientzia zeukan. Pazientzia, lasaitasuna, serenitatea. Kolpeak jasotzen eta aurrera urratsez urrats egiten bazekien.

A.— Marxista bezala definitu duzu HASI. Kanpotik ordea askotan esan ohi zaio marxista-leninista dela.

Tx.Z.— HASI kanpotik marxista-leninista esaten zaigunean beti da zentzu txarrean esandakoa. Gezi bat edo akusazio bat bezala gehien erabiltzen duena eskuina da, ultra-eskuina bereziki. Kazetari baten ahoz edota politiko eskuindar baten bidez. Ezkerretik gauza bera esaten denean zentzu txarrean, eskuinak esaten duenen bezain peioratiboa da. HASI alderdi marxista bezala definitu zen bere II. Kongresuan. Horrek ez du kentzen guk pentsatzea leninismoa, bere metodo zientifikoarekin eta bere mamiarekin, aportazio handi bat dela materialismo historikoan gizadiaren garapenerako. Zentzu horretan leninismoaren aportazioen aldekoak gara, nahiz eta alderdi-marxista leninista bezala ez definitu.

Normalean galdera hau egiten denean oinarri peioratibo batekin egiten da, 60. urtetako prozesuarekin antzeman nahian, Europako pro-txinotasunarekin e.a. Karikatura infantilak dira, baina erabiltzen dituzte prentsak. Burgesiak erabiltzen ditu, askatasun demokratikorik ez dagoen herri honetan, komunikabideak post-frankistez beterik daudenean, irratia batez ere, SER, COPE... Baina ze eskubide daukate Luis del Olmo batek, Mariano Ferrer batek, milioi laurden boto daukan formazio politiko batek baino gehiago? Zertan oinarrituta daukate eskubide hori? Jende horrek hitzegin dezake demokraziak?

Eta irratia esaten dudanean telebista diot. Komunikabiderik haundienak ez daude oinarrituta legedi edota araudi

“HASI, alderdi marxista izanik, arlo askotan familia handi bat da”.

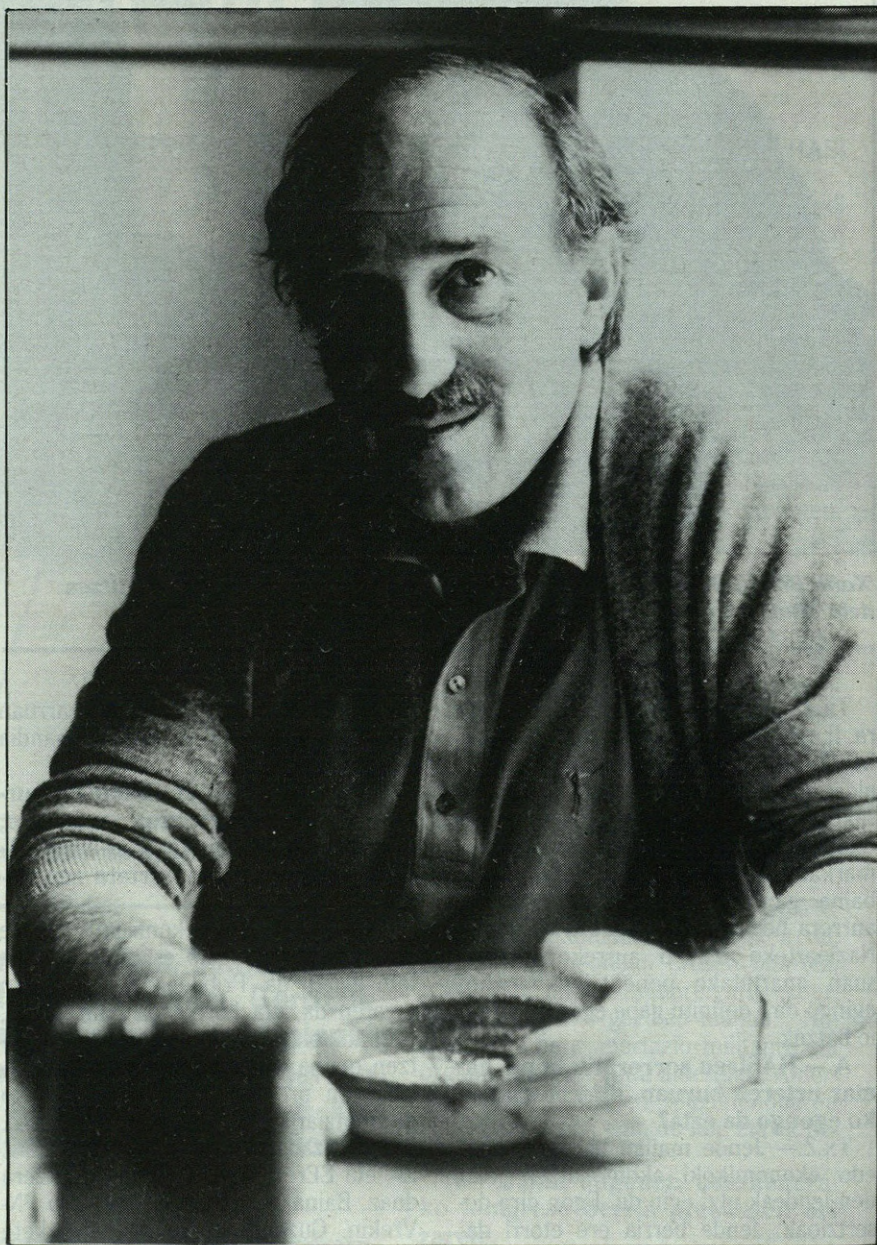
demokratiko batzutan. Ondo iruditzen zait Elizak bere komunikabideak izatea, baina beraiek bezainbesteko esku-bidea daukagu komunikabideak edukitzeko.

A.— Herri Batasunan retizentziak omen daude batzutan HASIrekiko, «mamu» bat bezala ikusten du batek baino gehiagok...

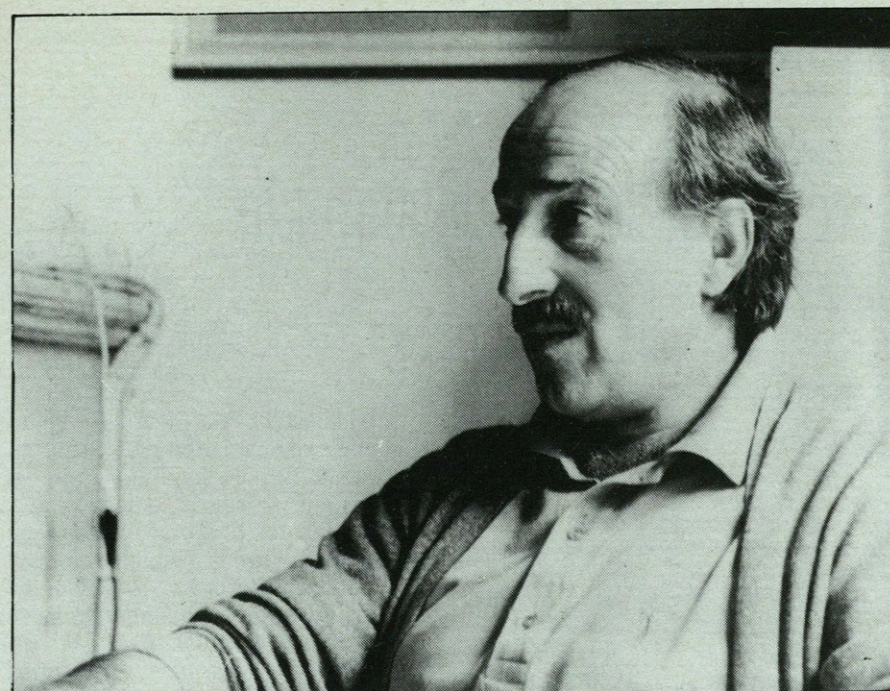
Tx.Z.— Sinplifikazio bat dago. Jende «borroka»ren artean, ezkerreko jendearen artean, inkapazitatez, heldutasun ezaz eta askotan harrokeriaz bada alderdiarekin desatatu nahi izan den jendea. Egia da egon direla eta egon daitezkeela. Baina jende horixe da bost urteren buruan toki oportunistetan ikusten duzuna. Ezkerrean enmarkatuz, HASI baino ezkerago enmarkatuz eskuinean bukatzen dute azkenean. Kritikatu izan gaituen jende asko dago gaur egun eskuinean kolokatuta.

Kritikak zehatzak direnean, gauza zehatzen gainean egindakoak, korrek-

«Hirugarren munduko herrietan ez bezala, akomodatzeko joera handiagoa da hemen», diosku Ziluagak.

Hiru hesi aipatzen ditu Ziluagak euskal iraultza ito nahian: demokristauena, sozialdemokraziarena eta Carrillo eta Iglesiasen PCak.

toak izan daitezke. Alderdiaren aportazio edota hutsei buruz. Baina kasu horietan ez da horrelakoa izan kritika. Deskonfiantzazkoa izan da. Fundamentu teoriko-praktiko gutxikoak.

A.— Teorikoki eta praktikoki, nola daramazue marxismoaren gaurkotzea eta horren aplikapena Euskadin? Duela urte batzuk jende askok esan ohi du «rollo zaharrak» di-rela horiek...

Tx.Z.— Uste dut ematen dela halako pasotismo politiko bat ezjakintasun politiko batekin batera. «Rollo zahar»aren tesiaz ari naiz. Dena da rolo zaharra. Rollo esan eta zaharra da dagoeneko.

Badaukagu nahiko jende eskuinean multinazionalen jokoa eginaz, ezkertiar kontsideratzen den jendea honela has-teko. Prozesu politikoaren kontraesanei erantzun egin behar zaie fase bakoitzean eta garbi dagoena da Euskadiko prozesu politikoak, bere azken 30 urte hauetan, oso borroka gogorra darama-la. Bere erakundeak sortu ditu prozesu honek eta guk uste dugu den-denak di-rela beharrezkoak.

Azken hamar urte hauetako fase honetan, kontzientzia hartze handia eman da Euskal Herrian. Erakundetze mailan emandako hazketa ere kontzientzia maila horren araberakoa izan da. Uste dugu horixe dela indartu beharreko iparretako bat. Honek ez du kentzen beste fase batetan, eman dezagun hemendik bost edo hamar urtetara, KAS alternatiba negoziatu ondoren, borroka mota guztiak, instituzionala, masa bo-

rroka nahiz armatua beste sigla batzuren prozesuan bilakatzea.

Siglek ez naute sekula kezkatu. Kezkatzen nauena antolaketaren arazoa da. Sigla ezberdinekin antolatuta gaudede, bai KAS blokean, bai Herri Batasunean eta baita ere ez batean ez bestean dauden erakundeekin, baina Nazio Askapenerako Mugimenduaren parte direnekin. Aurrerakada oso positiboa gertatzen ari dela uste dut. Abenduan izango dugun III. Kongresua ere koe-rentea eta positiboa izatea espero dut maila hauetan.

Beste arlo batean, kanpora begira, gure herrian urrats handi bat eman da Nazioartekoari buruzko kontzientzia hartzean. Euskal Herriak estatuko beste herriekiko, arabeekiko edota hegoamerikarrekiko hartu duen kontzientzia mailan aurrerapen historiko bat izan

“ Nazioarteko arazoei buruz gure Herriak duen kontzientzian aurrerakada historiko bat eman da”.

da. Euskadi beti izan da ikusia bere baitan itxitako herri bat bezala. Eskuin sabiniarioaren joera ideologikoak nagusi izan direnean batez ere. Gaur egun herri solidario eta internazionalista da Euskal Herria. Oso garrantzitsua da hori eta Euskadiko borroka globalaren emaitza da hori.

A.— Nazioarteko herriek Euskadirekiko izan dezaketen solidaritatean ere aurrera ari al gara?

Tx.Z.— Munduko prozesu guztietan oinarritzko solidaritatea beren borroketan aurreratuen dauden herriekin izaten da. Guztietan. Solidaritate hori oso kontraesankorra izaten da, borroka honetan etsai gehiegi bait dago aurrean. Solidaritate horrek aurrera egiteko harreman asko behar dira, esplikazio asko, aklarazio asko. Eskerrak HBk parlamentari bat lortu duela Europako parlamenturako, ezen arazoa ez da bakarrik gure herriak pairatzen duen errepre-sioa. Errepresio handia izan arren. 15.000 lagun atxiloturik «Transizio demokratiko» izeneko horretan. errepre-sio hori ez da gero erreflejatzen. Lege Antiterrorista eta estatuenen terrorismo ez da gero erreflejatzen.

Herri bezala hiru hesi jarri dizkigute. Demokrazia kristauarena da bata, Europako eskuina, Thatcher eta Reagan; sozialdemokraziarena bestea, PSOEek eta Frantziako PSFk egindakoa; eta PC ezberdinek, Iglesiasenak edo Carrillorenak egindakoa da bestea, aurrekoak bezain erreazionarioa. Hesi oso gogorrak dira eta KAS alternatibari jartzen zaizkio.

Guk autodeterminazio eskubidea eskatzen dugu, eta Europako eskuinak Berlingo kongresuan ezagutu zuen Europako herriek autodeterminatzeko daukaten eskubidea. Zer esanik ez sozialdemokraziak. Gure kasuan horixe da gure herriak nahi duena. KAS alternatiban dago eta negoziaketaren punturik garrantzitsuenetako bat da. Hiru hesi horiek puskatzeko modu bat da Europako parlamentuan parte hartzea.

A.— Azken galdera. Lehen ez bezala, PNV eta EA bezalako alderdiak harremanak estutzen ari dira Ipar Euskal Herrian. Zerbaitetan ari al da HASI maila horretan?

Tx.Z.— HASI izango da Ipar Euskadin eta Hego Euskadin osatutako lehen alderdia. Dinamika diferenteak direla eta harremanak gehiago dira laguntasunezkoak eta kulturazkoak Ipar Euskadiko erakundeekin, ez hainbeste arlo politikoan. Dena dela solidaritate eta laguntasunezko harremanak mantentzen ditugu.

Astebetez Suizako erresistentzia erradikalarekin

Iraultza ezinezkoa

Suiza, 1987ko ekainaren 3an. Gaueko 10ak dira. Zurich-eko lakua inguratzen duen paseabidea lepahorizko abrigoek eta lurrin garestiek betetzen dute. Hiria dotore dago. Bateletan eta faroletan ipinitako bozgoragailu indartsuetatik, Berlioz-en Sinfonia Fantastikoaren akordeak entzuten dira, Opera palaziotik zuzenean. Lakuan, kontzertuaren luxozko entzule gisa, François Mitterrand eta Suizako kanpo ministraria. Poliziak, larru beltzeko longainez, platozko kapelez (zer oroitarazten dit horrek niri?), armonia ia siniestrozko giro bat soma dadin laguntzen du.

Zurich-eko Partidu Sozialdemokrataren sedearen okupazioa, maiatzean.

Hamarrak eta laurden inguruan, Beethoven-en 5.aren notek hausten dute armonia hori. Jendeak elkarri begiratzten dio, harriturik. Ahots lasai baina seguru batek bozgoragailuetatik mintzo da orain, aurrena alemanieraz:

«Walter Stürm-ek, kartzelan urtebetez isolaturik egon ondoren, 84 egun egin ditu gose greban, eta azkenerraino jarraituko du. Justizia zuzendariak espero duen soluzioa da hori. Isolapenak, luzera, heriotza bait dakar. W.S.rentzat kartzel-egoera normala esijitzen dugu, eta isolapen sistemaren ezerreztea».

Suizar zergadun ondratuek ezin sinisturik daude, abotsak ordea segi egiten du, frantsesez oraingoan:

«Mitterrand presidenteari bestalde, Frantziako kartzeletan preso dauden euskaldun errefuxiatu guztien askatasuna esijitzen diogu, eta era berean gobernu espainolari beste errefuxiatu ez dezaion eman».

Suizako jende ordenatuarengan nahasmena nabari da, txistu batzu entzuten dira eta salatzaile anonimoak intsultatzen duenik ere badago. Gazte talde koxkorrek txalotzen dute. Ondoren, artifiziozko suek normalitate artifizialera itzuli araziko dituzte, baina «autonomoek» beren kontzientziak ukitu dituzte, berriz ere.

Stürm-ekin solidaritatean lehenbiziko ekintzak

Dena martxoaren 11an hasten zen, bere zeldan joan den azaroaren 3tik eta pena bete arte isolatuta egotera kondemnatu zegoen W.S. presoak, isolapen sistemaren aurkako gose greba bati ekin zionean.

Kafe baizik hartzen ez zuen 50 egun eginda, eta kafea ere uztea erabaki zuelarik, bere ekintza indibidualak lehenbiziko oihartzun kolektiboa izan zuen: intelektual talde txiki batek, Stürm-ekiko solidaritatean kultur ihardunaldi bat antolatzea pentsatu zuen. Batipat talde autonomoetako jendeak parte hartzen duen ihardunaldi honetatik komite bat sortuko zuen: *Aktion gegen isolation drinnen+draussen* ("Barru eta kanpoko isolapenaren kontrako ekintza").

Maiatzaren 16an, lehenbiziko manifestazioa konbokatuta zuten: euria gogo-

Isolapen kartzelen aurkako manifestazioa, maiatzaren 30ean.

tik ari baldin bazuen ere, 700 bat lagun bildu ziren hara. Informazioaren blokeoa zela eta, manifestazioak ez zuen Suizan oihartzun handirik izan, halaz guztiz, positiboa izango zen, ezkerraldeko zenbait jende biltzen bait da horretan, eta beste inizatibetarako abiapun-

tua izango zen.

Astelehenean, hilak 25, talde batek Kantoï-kontseiluaren aurrean poliziaren erasoei eusten zien bitartean, beste talde batek, ekintza ausarti batez Hedi Lang, Justizia zuzendariaren etxea okupatu zuen. Stürm-en aurpegia errepre-

sentatzen zuten maskarez, txanpan botila bat ireki zuten eta isolapenaren kontrako prentsaurre bat eskaini zuten. Geroxeago, bost gazteak atxilotuko zituzten, baina afera kaleratu da dagoneko, prentsaren lehenengo orrialdetara iritsi bait da.

Egun berean, beste talde batek Alderdi Sozialdemokrataren Zurich-eko sedea okupatu zuen. Denbora gutxian, espetxe erregimen inhumanoaren ardura dutenen sedea, erregimen horrexen aurkako salaketa zentroa bilakatzen da.

Okupazio horrek, bestalde, normalean bata bestetik berezirik lan egiten duten jendeak eta taldeak batu daitezen baliogarria zen: otorduak konpartitu ezezik (jaki deliziosoa, halafede, probatuta nago-ta), esperientziak, borrokak eta proiektuak ere elkar-trukatzen zituzten.

Autonomoak, ezker tradizionalaren impasetik fuera

Kontraste egiten du, lagun arduratsu, ondo antolatutako hauen izakera eta mass-médietan beretaz ematen diguten irudi biolento, kaotikoa...

Jende honekin beraz, postaletako eta la-vaca-que-ríe-ko Suizaren beste alderdia ezagutuko dut: isolapen karteletakoa, hiritar bakoitzak barneraturik dau-

Regenstorf, Suizako kartzelez

Liburu bikoïn batean Eduardo Galea-nok zioenez, «zenbat eta askatasun gehiago eman negozioei, orduan eta negozio horiek noiztzen dituztenentzat espetxe gehiago eraiki beharra egoten da».

Suizako negozioak batez ere munduko beste partetan noiztzen diren arren (noski, mundu «desarrollatu»aren soldata altuak hirugarren munduko gose-soldatek finantzitzen bait dituzte), halere Suiza, Austria eta gero, bizilaguneko presorik gehien daukan estatua da Europa.

Astero astero, eta poliziari erraztasunik ez ematearren egun desberdinetan beti, autonomo talde bat Zurich inguruan dagoen Regenstorf-eko presondegi-raino hurbiltzen da, eta etxafuego sorta bat jaurtikitzen du, Sarrionandiak esaten

zuen legez «kartzel txikia eta beste kartzel handiago» honen arteko inkomunikazioa apurtzeko saio batean.

Jürg eta Annie-ren esperientzia

Ekintza honek Jürg eta Annie-rentzat esanahi berezia dauka. Berak, lau urte barruan egin eta gero, orain dela gutxi atera dira kartzel honexetatik. Hain zuzen ere ekintza horietako baten ondoren hizketatzen gara.

«Suizako kartzelak beste edozein presondegi sistematik zerbaitetan bereizten badira, presoak funtzionarioarekin daukan erabateko kolaborazioan bereizten dira. Kartzelak kalean bizi dena erproduitzen du, konsensoa, ez oposizioa, klase interesen kolaborazioa».

Jürg eta Annie Suizako gizartearen balore tradizionalak astindu zituen Zurich-eko 80. etako mugimenduaren ondorioz detenitu zituzten. Polizi eta Justizia ministroak bat diren estatuan, poliziarentzat beren peligrisitatea eta beren «aktibitate terroristak» demostratzea ez zen oso zaila gertatu.

«Justiziak presoak isolatu egiten du, norberaren kasoa indibidualizatu egiten du. Euskadikoa bezalako kontrako mugimendurik ez dagoenez, sistemak aise manipula dezake.

Edozein mugimendu gertatzen delarik, poliziak lasai estudiatzen du, eta gero atxilotuta diskriminatuak egiten ditu. Beren estrategia mugimenduak buru-gabetzea da. Ondoren, presoak prebentzioan dagoen bitartean, isolatu egiten dute (gure kasoa bi urtez eduki gintuzten), eta azkenik epaiketa amainatu eta diskreto batez prozesuari amaiera ematen diote».

Berentzat ere Euskadi ez da ezezaguna, Gasteiz-er gogoratzen dira, 79. ean presoak Soriara eramatearen kontra manifestazio batean parte hartu zutenean.

«Poliziak Annie-ri heldu —kontatzen du Jürg-ek— eta sekulako jipioa eman zion, harik eta emakume talde batek poliziaren eskueetatik erreskatatzea lortu zuten arte».

Zein da Walter Stürm?

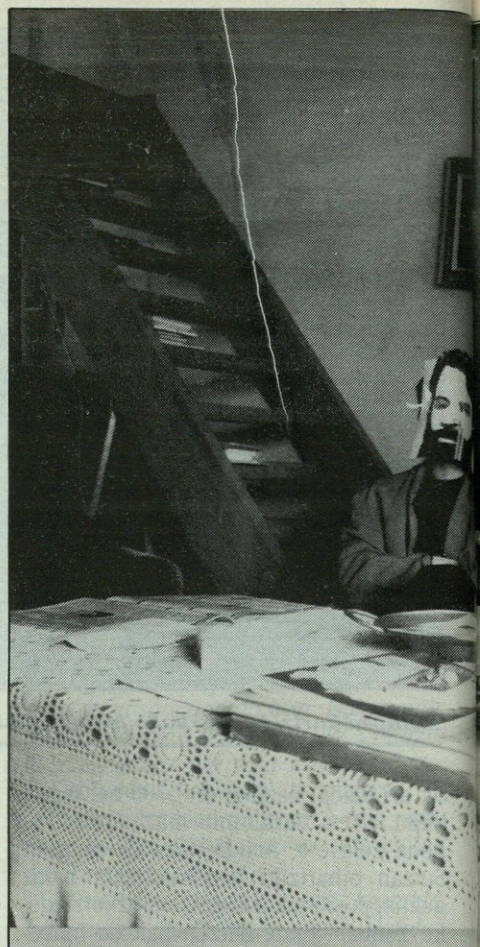
Familia akomodatuaren semea, Walter Stürm-ek guante txuriko lapurretan hasi zen gazterik. «Walti formula autoetako oso zalea zen, eta ez zegoen bere bizioa ordaintzeko lan egiteko prest».

1972an atxilotua, 8 urtetako kondena ezarri zioten, ohosketagatik. Urte hartatik aurrera, Walter Stürm-ek (abizenak «enbata» esan nahi du) sei aldiz ihes egin zuen kartzelatik. Kotxe ihesketa espektakularrak, aldi bakoitzean kondena urteak gehiagotzen zizkietenak.

1981ean, Aste Saindua baino egun batzu lehenago eta bere herriko tradizioei ohore eginez, Regenstorf-eko bere zeldatik alde egin zuen, nota lla-bur hau utzirik: «Bazko arraultzeen bila atera naiz».

Bere ekintzen ausardia polbora bezala zabaldu zen, bere erosotasuna, bere ohikeria (telebisiboki bederen) apurtzeko amorratzen dagoen Suiza bezalako estatu batean. Suiza frantsesean, nolabaiteko mirespena zioten eta, egunkariak orrialde osoak eskaintzen zizkieten.

Aberatsei (beti biolentziarik gabe) lapur zezaiei eta auto sportiboetan ihes egin zezan, barkagarria zen, ekintza film polit bateko eszenak zitezkeen; Suizako burges txikiek barkatuko ez zizkietenak, isolamendua-ren eta kartzelen egoeraren kontrako bere posizionamendu «politikoak» ziren, presoek kolektiboa antolatzeko bere ahaleginak eta, batez ere, ezker «muturreko» jendeak berarekiko erakusten zuen solidaritatea.

**Etxafuegoak
Zurich-eko
Regenstorf-eko
presondegiaren
aurka.**

«Gasteizko hospitalean egin nituen egun batzu, baina jendea izugarri ongi portatu zen. Hospitaletik irten nintzeanean, parte zaharreko tabernetan ez zidaten kobratu nahi izaten, «carajillo»arekin zalatu nintzen bai!», bukatzen du Anniek, barrezka.

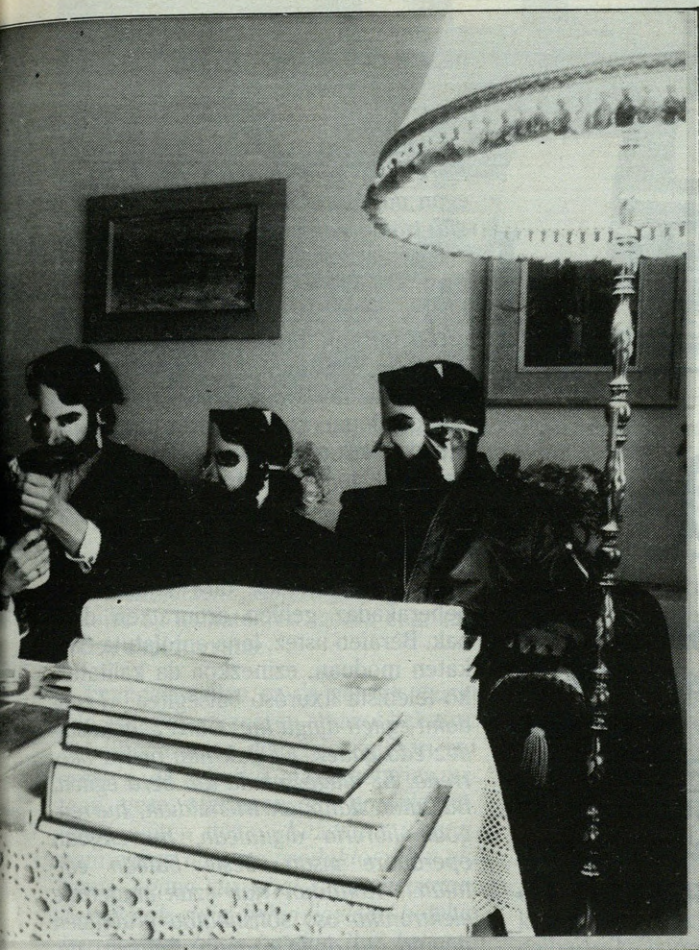
Stürm enbata kaleratzen denean

Jürg-ek kartzelen gaia lantzen du, Zurich-en, lagun talde txiki batean; besteak beste irrati saio labur bat egiten du, astero.

«Lana aski gogorra da, ez da bakarrik kaleko apoiorik edo eraginik somatzen ez dugula, baizik eta presoek berek ignoratzen gaituzte zeharo».

Apatia eta presoek eta aparato penitentiarioaren arteko kolaborazio kontestu honetan, Regenstorf-eko presoek Stürm-ekiko solidaritatez egin dutenak garrantzi handia hartzen du noski: derri-gorrezko lana egiteari ukoa egin eta ez-ohizko gogortasunezko hitzez komunikatu bat kaleratu dute. Ez dituzte isolapena eta segurtasun altuko espetxeak salatzen soilik, «bergizarteratzearen iruzurrean» ez sinisteko dei egiten dute, Suizan oso gutxitan aditu den garrasi honekin bukatzeko:

**Hedi Lang,
Zurich kantoiko
Justizi
zuzendariaren
etxearen
okupazioa**

«Tortura kaxa hauetatik ihes egiteko eskubidea daukagu, eta errebelatzeko beharra. Eskuz esku estatu asesinoaren kontra».

Sentidu berean doa maiatzaren 30eko prentsan argitaratu zen intelektual batzuren inkomunikazioaren aurkako agiria, orobat Zurich-eko unibertsitate klinikako zuzendariaren deklarapenak: «Ohizko inkomunikazioa onartezina da».

Stürm enbata kalean dago...

Guztiz bestaldean, Hedi Lang Justizia zuzendari kantonala dago, Alderdi sozialdemokratikoa, kazetarien galderen aurrean erantzuten bait zuen: «Ez dugu Stürm kasoaz deus berri esatekorik». Bere indarrezko jarreraren darrai, nahiz eta ezkertiar beleidaderik bat ere ez daukan zuzenbide penaleko katedratikoren batzuek (Franz Riklin, esate batera), Stürm-i inponitu dioten urtebeteko isola-pena «pentsa ezineko»tzat jo.

Suizaren neutraltasunaren erraiak

Bienbitartean, Suizako hiritar aburgestuek paper bat kalera bota duzulako orru egiten dizute, Sandoz multinazionalako beren akzioetatik bizi dira, eta hiru-garren mundura esportatzen dute esne radioaktiboa. Beren deus-gutxiko langa-

beziaz plantak egiten dituzte (1984ean, %1,2a), hori krisisaldietan emigranteak espulsatuz lortzen dutela adierazi gabe. Ez kanporatuak izatea erdiesten duten emigranteek, platerak garbitzen dituzte, kaleak eskobatzten dituzte edota bost zentral nuklearretako bateko lanposturik arriskugarrienetan lan egiten dizute. Emakumeek (gizonezkoek emanik) duela 15 urte bakarrik lortu zuten botatzeko eskubidea, eta Appenzell kantoian horretarako borrokan ari dira oraindik.

Baina Suiza neutrala da. Armetan hezkuntzan baino hiru aldiz gehiago diru gastatzen du, bai, eta bere patrimonioaren banaketak El Salvador-ekoa gogoratzen du (populazioaren %0,5ak kapitalaren %85a dauka), halaz ere, diogunez, Suiza neutrala da.

Kapitalismo aurreratuari «kutre» iruditzen zaio, altura hauetan, bere krisialdi ziklikoak ezpata-bidez, kolpe-bidez konpontzea, metropolin bederen. Denborak aldatzen dira, eta gaur egun, sistemaren superbibentziarako, beste horiek bezain efikaza «estatu-polizia» azaltzen da. Beren baza politikoa demokrazia burgesa da; bera desmozorrotzea, horra geure egitekoa. Eta horretan gabilta, abertzale zein autonomo deitzen garelarik ere.

TX. A.

kan poliziena, Hegoameriketako diktadoreen fortunak izkututzen dituen «sekreto bankario»arena, yankeen multinazionaletakoa... Haiekin, hizkuntza arazoa gorabehera, erraz egiten bait da solasean, nahiz-ta entrebistatzaile izatetik, ohartu gabe, entrebistatua izatera igaro zaitezkeen...

Talde autonomo hauek, Europako ezker tradizionala aspaldian suntsitu zen impasetik sortu ziren noski. Europan aldaketa sozial azkarrak gertatzen ari ziren eta, ezker horrek ez zuen bere jarrera ortodoxoak gainditzen asmatzen. Autonomoek, aitzitik, estatu burgesaren aurkako borroka global eta irekia erreibindikatzen dute. Eguneroko bizitzaren esperientzietatik abiatuta, arlo desberdinetan iharduten dira: asilo batzordeak, talde antiimperialistak, komite antifaxistak, okupatzaileak, emakume taldeak, solidaritatezkoak, kultur taldeak, etab.

Edozein instituzio bideri uko egiten diote, halaber antolatze edozein egitura tradizionala, situazioaren arabera kalean agertzen eta kaletik desagertzen dira.

Suizakoa bezalako gizarte batean, borroka erradikalak heroitasun izakera hartzen du ia.

Borroka egiteko ghettoetatik atera beharra

«Etsai kontestu batean murgiltzen garenenez —esplikatzten didate—, problema handiak izaten ditugu, nagusitariko bat ghetitizatzearena da, soziedadearekin kontakto hartu ezinik gabiltza. Intolerantzia eta hermetismo ideologiko eta bibentzialezko jarrerak sortarazten ditu horrek».

Beste arazo bat militantzia berritzearena da, jende gaztearengana hurbildu berarengan konprometuz piztu arazteko.

«Suizan ez dago politika eskolarik, ez da Euskadin bezala, han borroka kalean bait dago. Hemengo eskola bakarra etxe okupatuak dira, agian. Etxe bizitzekin dagoen espekulazioagatik, mugimendu honek iraun egiten du, eta gazte askok bertan ezagutzen dute lehenengoz estatuaren errepresioa, eta beraz baita estatu horren kontra ari diren mugimenduak ere».

Isolamentu arazo hauek, talde autonomoak ghettoetan murgiltzea, eta abar, Suizan ezezik, Alemanian eta bestetan ere ezagutzen dituzte. Euskadin Gernikaz oroitzen ginen apiril honetan, Europa guztiko talde autonomoak Frankfurt-en biltzen ziren, kongresu batean: ezkerreko talde zabalagoekin nola lan egin, nola zerkoa hautsi eztabaidatu zen bertan. Desafio bat.

TXELU ANGOITIA

ETB, noraezean itzal daitekeen izarra

Egun hauetan pasa dira Eusko Legebiltzarretik Euskal Telebistaren 1987. urterako presupostuak. Egun hauetan, uztailan, amaituko da Gorordok ETB-1 erabat euskaraz izateko agindu zuen epea. Bata zein bestea pasa dira kasik oihartzunik gabe. ETBrekiko eraman den politikak izar itzali batean bihur dezake ETB euskaltzalegoarentzat nahiz legebiltzarreko oposizioarentzat.

Gorordok EITBren lehendakartzatik aldegin zuenetik zalanza une bat ireki zen EITBn nahiz ETBn bertan. Josu Ortuondo jarri zuten Gorordoren lekuan, PNV alderdian diruzain bezala ezagututako gizona. Ez zen beraz aldaketarik gertatu entearen lehendakartzita mailan.

Hauteskundeak etorri ziren ondoren eta, hauteskundeetan izandako emaitzak zirela eta, orain arteko alderdi hegemonikoak jasandako jipoia zela eta, PNV-PSOEren arteko hitzarmena zela eta, espero zitekeen PNVk ez izatea hain erraza EITBn nahi duen guztia egiteko aukera.

Jakin-minak ziztatuta Durangoko egoitzatik bultza koskor bat ematea pentsatu nuen, bertakoek zer zioten lehengo ahotik jasotzeko. Batekin nahiz besteekin egon ondorengo kontuak dira ondorengoak.

Paktoak eraginik ez itxuraz

Oraingo, eta gertatzen ari direnak ikusita, badirudi guztiak berdin jarraitzen duela, eta «paktoak» nonbait eraginik izan baldin badu beste nolabaiteko eragina izan duela, EITBri buruz bakarrrik hitzegin beharrean, Telenorte-EITB tandemaren delarik PSOE eta PNVren artean paktatu dena: «Hik utzi neri pakean hemen, eta nik ez diat ezer esango hireaz».

ETBren zuzendaritza mailan ez da aldaketarik eman, oraingo, nahiz eta Jose Mari Iriondo dagoeneko ETBtik aterea izan eta Eusko Irratia entearen Koordinatzaile kargura pasa. Kargu berria da hau, nolabait Inazio Arregik garai batetan zeukan postu bera, nahiz eta Inazio Arregik zeukana Zuzendari

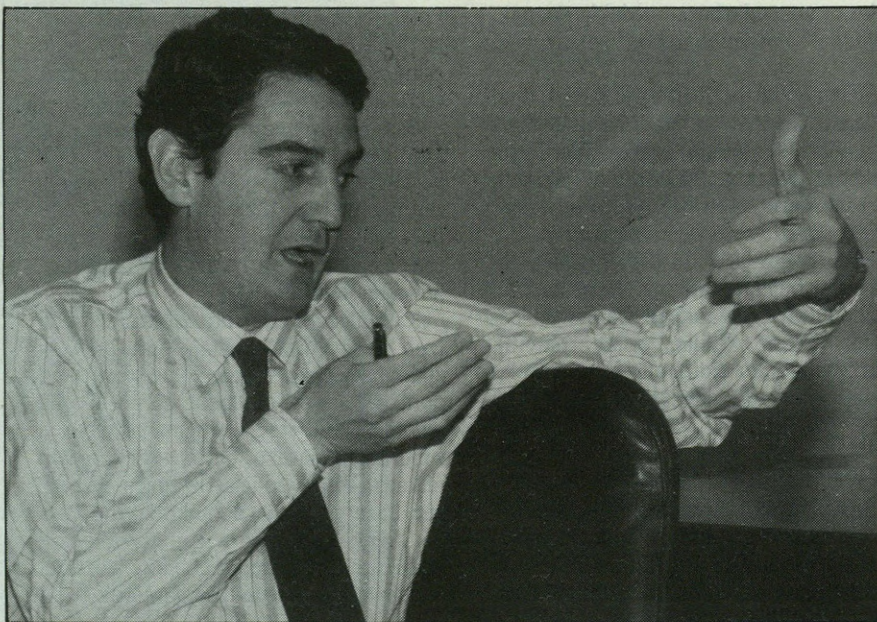
kargoa izan eta ez Koordinatzailearena. Gorordoren atzetik Jose Mari Iriondok zergatik utzi duen galdetzen hasi eta berehala entzuten dena honako hau da: «Joxemarik ez zuen ezer pintatzen ETBn. Ez zeukan aginterik. Karguan egon da, baina badakizu, 'Erromak ez ditu traidoreak ordaintzen'».

Josemari zuzendari egon den bitartean, Gorordok eraman du batuta eta honek ezarritako hildotik eman dira urrats guztiak. Erdara gehiago, euskara gutxiago, PNVrekiko morrontza lotsagabea (hauteskunde garaietan nabarmendu dena), komenio eza, funtzionamendu kaskarra... eta kalitatearen beharakada gero eta nabarmenago bat.

Kalitatea behera

ETBko teknikoak dira kalitatearen beherakadaz gehien arduratzen direnak. Beraien ustez, lana antolatuta daukaten moduan, ezinezkoa da kalitatezko telebista itxuroso bat egitea. «Txandaka egiten diagu lan. Goizez, arratsalde edo gauez. Ez duk hau ordea okerrera. Ez diagu sekula lan bera egiten. Batzutan kanpoan irtenaldiak, hurrengoan libreria digitalean, hurrengoan operadore gisan, beste batean editaia... Kontutan har ezak materiale elektronikoko oso sofistikatuak erabiltzen dugula eta ondo ezagutu beharra dagoela aparato bakoitza kalitatezko produktua egin nahi bada. Batetik bestera ibiliz gero ezinezkoa duk hori lortzea», esan digu tekniko batek, azpimarratuz operadoreen artean nabarmentzen dela gehien bat disfuntzio hau.

«Guretzat minimoa egitea duk aspirazio maximoa. Ezin dugu hobeto egin, ze arrunta ez den zerbait egiten ahale-

Asko agintzen duen gizona da Gorordo: euskara dela eta hutsaren hurrengo geratu da bere hitza!

ETB ikusten ari zarela eta irudirik gabe geratzen zaizunean, «kontinuitate» mahaian zerbait gertatu dela esan nahi du: norbaitek, edo mahaia berak, huts egin du.

gintzeak arrisku gehiegi bait dakartza: gaizki ateratzeko aukera gehiegi dago» jarraitu du kalitatearen igoera zein zaila den azpimarratuz.

Txandak egitea ez da gauzak gaizki edo eskas ateratzearen arrazoi bakarra. Teknikoen ustez dibortzio izugarri bat ematen da tekniko eta kazetarien artean, gero, ateratzen den produktoan, igerri egiten dena. «Kazetaria identifikatu egiten da bere produktoarekin eta landu egiten du ahal duen neurrian. Teknikoak aldiz, behin kazetari batekin hurrengoan beste batekin ibili beharra daukanez eta lan bat egiterakoan presaka egin behar duenez, ez du sekula bere gauza bat bezala hartzen produktoa. Minimoa egin eta kitto! Hutsik egiten ez bada gustora. Horrela baina, ezinezkoa da kalitatezko ezer eskaintzea».

Aipatutako teknikoaren arazoei, arazo teknikoak ere erantsi beharko genizkieke. Hau da tresneriaren zahartzea eta erabilpenerako baldintza eskasak eskaintzea. 1987. urterako orain prestatutako presupostutan 50 milioi aipatzen dira, materialaren berrikuntzarako. Txostenak berak dioenez «1987. urtean kezkarri bilakatuko da benetan arazo teknikoa, ze tresna berriak behar izateaz gain zaharrak ere berritu egin behar dira aldiari aldiari. Presupostutan daukagun eskasiak aldiz, produktibitatean eta kalitatean eragiten dituen mugak onartzerantz behartzen gaitu».

ETB-2, 107 langile aurtengo presupostuan

ETB-2 dela eta esan 107 langile izateko prebisioa egin duela Euskal Telebistak 1987. urte honetarako. Langileak kontratatzen ari dira, eta kazetariak eraldunak izateaz gain, teknikoak ere eraldunak dira gehien batean. Kate bateko nahiz besteko teknikoak iharduten dira batean ala bestean. ETB-2ko teknikoekin, edo erdaraz egiten da, edo ezin dute euskarazko praktika daraman

lan-talde batetan sartu. Normala dirudike ETBn euskarari buruz dagoen utzikeria kontutan hartuta, baina ondo begiratuz gero, eta ikusirik ETB-2rako kontratatutako tekniko horiek ETB-1eko ekipoekin lan egin beharrean izaten direla, esatea dago «sangrantea» dela euskararen lan-erabilerrarako. Jakina da ETBn ez dela lana euskaraz egiten.

Langilegoaren kontratazioari dago-kionez, erredazio mailan, «Euzkadi» al-dizkari eta «Gaceta del Norte» egun-kariko jendearen sarrera nabarmendu da bereziki, enpresa jeltzalez beterik.

Gauzak hain nabarmenki gertatzen direnaren froga bat da Jose Mari Iriondo artean zuzendari zelarik ETBn 10 postu betetzeko egindako azken oposaketak. 10 plaza horiek ez ziren lehen-dabiziko deialdian bete, eta bigarre-nean, 3 plazatarako deialdian, bat bai-no ez zuten hartu, «Goiz-Argi» aldizkari-koa. Gainontzeko biek, kanpoan geldituta-koek, lehenengo deialdian oposake-tak gaintutzea lortu zutenetako batzuk baino puntuazio handiagoa atera zuten. ETBk, langile horiek ez hartzeko, «na-hiko euskararik ez zekitela» esan zuen. Batek, ez zuen eskatutako maila es-kaintzen. Besteak ordea aurretik sartu-tako beste zenbaitek baino maila han-diagoa eskaintzen zuen. Aipatu beha-rreko da bi hauek, bata Euskadi Irratian eta bestea ETBn bertan aritutakoak izan zirela.

Hori zela eta Jose Mari Iriondoren di-misioa eskatzen zuen ETBko langi-le-sindikatu eta batek ETBn «sorgin-ehiza» dagoela esanaz. Arazo hau Auzi-tegira eraman du ETB-ko langile bat-zordeak. Gauza bera egin du horretan inplikaturik dagoen kazetariak.

ENGen desmantelazioa

Gaur egun enpresa pribatu bat baino gehiago ari da ETBrentzat lanean. Eza-guna da eta ez da inor asaldatu nahiz eta mundu guztiak segurutzat jo irregu-

Euskara eta gezurrak

Jose María Gorordok ez du hitza bete. Uztailan ETB-1 euskara hutsez izango zela esan zuen lehengo irailan, eta ez da horrelakorik gertatu. Areago, Jose Luis Bikuñak, informatiboetako zuzendariak, egunotan esana du 1988. urtea baino lehen ezinezkoa izango dela ETB-1 euskara hutsez izatea.

Askori normala egingo zaio politikoek agindutakoa ez betetzea. Hauteskunde garaian esanez gero —Gorordoren deklarazioak irailan izan ziren— orduan eta arruntago irudituko da gezurreta.

Hilabete batzuk pasa eta Gorordo ez dago EITBren lehendakaritzan. Esandakoak bete gabe utzi eta Bilboko alkatetza betetzera joana da beste gauza mordo bat agindu ondoren.

«Euskal Telebista» izateko jaio zena erdarak jota dago errotik. Telebista pribatuaren aurrean, TVEren bi kateen aurrean, Telenorte eta Telenavarraren aurrean... ze salida dauka euskarak ETB bera ere euskaraz ez denean?

laritate asko egon dela lana banatzeko orduan eta enpresa pribatuek diru publikoa kontratatzeke orduan.

Orain arte bikoizketa nahiz ekoizpen mailan emandakoak alde batera utzita, ENGak egiteko egitura desegiterra doazenez ETBn, pentsatzekoa da Donostia-ko «Videostudio», Gasteizko «Agiñako», Iruñeko «Fase-3» eta Bilboko «Itesa» enpresek lan gehiago izango dutela, edota okasiorako enpresa berriak ere sortuko direla, gehienetan bezala jeltzaile usaidun diruz.

ENGak, kalerako ekipo mobil eta ari-nak, izaten dira informatiboaren euskarri telebista guztietan. Lan bikaina eginez asko lagun dezakete telebista baten ikuslegoa zabaltzen.

ETBn zahartutuen hasia da lan hau egiteko dagoen tresneria. Hori dela eta, ETB-2ren martxarako ere tresneria behar denez, bigarren katean erabiltzea pentsatu dute tresneria hori, beharrezko diren ENGak enpresa pribatuei enkargatuz.

Gauza gehiago ere bada segurutik etxe horretako paretan artean. Ikusi dugun bakoitzak zeukan kontatzeko gauza mordo. Ageri eta mintzo ez dena EITBko lehendakaria dugu, Josu Ortuondo. Beste batean beharko du berak!

JOXE MOLLARRI

Gose-greban zeuden hiru langile kanporatuak
berriz onartu behar ditu enpresak

Gasteizko «Mercedes Benz»,

1976ko Martxoaren antipodetan

Gasteizko «Mercedes Benz» lantegiko istiluek joan den asteen ezagutu dute auzitegien erabakia.

Arabako enpresa handi bat egon da auzitan, multinazional bat, aurrean lider obrero gogorrek zituela eta tartean 1976ko martxoaren 3 famatu hartako historiko bat zela. 1987an euskal langileria zein egoeratan bizi denaz hainbat argitasun ematen digun kasoa da.

Jesus Fernandez Naves, Iñaki Martinez Etxazarra eta Julio Gonzalez Durana berriro lantegian ametitzera kondenatu du Gasteizko auzitegiak «Mercedes Benz» enpresa multinazionala. Greba egun batzuen ondoren enpresak kanporatuak zituen, eta Magistraturak «nulo radical»tzat eduki du horien kaleratzea, langile mugimenduaren eboluzioa aztertzen dutenen eta kanpoan kontzentratzen ziren milaka langileren espektazioaren erdian. Madrilgo Supremoak erabaki beharko du orain enpresak aurkeztutako errekurtsua.

«Mevosa»tik «Mercedes»era hamaika urte

Garai batean «DKW» furgonetak egiten zituen orduan «Mevosa» deitzen zen enpresak. Eta gaur «Mercedes Benz» multinazionalak hartuta daukan lantegi berrituari ere orduko izenez deitzen diote gasteiztarrek. Bere burua Stuttgart-en duen multinazional aleman honek Estatu Espainolean beste lantegirik ere badauka: Madrilen (600 langile),

Bartzelonan (1.000) eta Guadalajarako Miralcampo-n (300).

Gasteizko faktorian 1.600 enplegatu dauzka. Horietatik 800 bat obrero ari dira eskulanetan, eta gainerakoa bulego edo zuzendaritza maila guztietan. Guztien artean oso gutxi dira gazteak, ia denak 30 urtez goiti dabilta eta 10-15 urte badaramate lantegian. Gasteiza kanpotik etorriak dira gehienak, beraz.

Furgonetak fabrikatzen ditu Gasteizko «Mercedes Benz»ek: egunero 49 furgoneta berri ateratzen dira bataz beste. Horretarako, nahiko teknologia aurreratu hornitutako faktoria horretan katean egiten dute lan obreroek. Sailka hartuta, sail batean montaia «bruto» deitzen dena egiten dute (txasisak), pinta-keta sailera pasatzen dira gero, hirugarren sail batean ekipatzen dituzte, eta motoreak datozen beste adar batekin bat egiten dute, azken montaia burutzen deneko sailean.

Azken urteotan prolemarik ez duela falta izan dio zuzendaritzak, eta bere idatzi eta ekintza guztietan nabarmen du multinazionalen seilua. Zenbait abokatuk salatu digunez, langileek ere berenganatu dute azkenean multinazionalen hizkera eta eskemak.

Apirilaren 24ean biztu zen sua. MTM kontrol sistemari ondo egokitzen ez zitzazion langile baten iharduera kronometratu nahi izan zuen zuzendaritzak. Ordezkarri sindikal bat etortzea eskatu zuen langileak. Zuzendariarekin eztabaidan sartuta, zigortu egin zuten hura: 10 egun lanik eta soldatarik gabe.

Eskirok historiko bat versus lider sindikal etsitua

1976ko martxoaren 3 trajiko hartan bere goia jo zuen greba mugimendu hartan (hiru obrero poliziak eliza barruan hilik, Lluís Llachek «Campanades

a morts» diskan omendu zituenak) «Mevosa»k poliki funtzionatu zuela dioskute Gasteizen. «Bi helburu zituen mugimendu hark. Batetik borroka antikapitalista tipikoa zen, soldata gehiago eskatzeko egiten zena. Eta bestetik, artean desmontatu gabe zegoen 'Sindikatu Bertikal' frankistarekin hautatutako 'jurados de empresa' deitzen zirenak dimititzea nahi zen».

Egun haietan «Mevosa» lantegian enpresa juratu haien buru zegoen José Anda, patronalaren konfidantzazko gizona. Bera izanik grebak desmontatzeko arduradun nagusia, eta huelgak eskuetatik alde egin zionez, Bartzelonara eramán zuten eta han urte batzutan baztertuta edo ezkutuan eduki dute. Hamaika urteren buruan, Estatu mailako pertsonal-buru jarri du «Mercedes»k.

Bere aurrean Jesus Fernandez Naves, duela hamaika urte Gasteizko lider sindikalik inportanteenetako bat zena, enpresak urtetan faktoriatik lau kilometrotara daukan tailer ttiki batean eskutetan erratz bat ipini eta baztertuta eduki duena. Urte honen hasieran ekarri zuten faktoriara eta Policia Nacional espainiarrarentzako furgonetak montatzen jarri zuten. Sindikalismo radikallean mugitzen den jendearen artean ezaguna zen, eta da, Navesek langile-riaz eta langile mugimenduaz gaur duen pesimismoa, edo etsipena.

Navesen figurak halako dimentsio historiko bat eman dio greba mugimenduhoni, nahiz eta sindikalgintzan adituak direnek badakiten mugimenduren buru eta motore Iñaki Martín Etxazarra izan dela, «Candidatura Asamblea de Trabajadores» delakoaren zerrendatan hautatua eta LKiko milintantea.

MTM kontrol sistema da benetakoa arazoa

Noizbait Gasteizko jorنالik altuenak omen zituen lantegi honetan, giroa mikaztua zegoen azken urteotan langile eta zuzendaritzaren artean. «Mercedes Benz»ek kontrol sistema berri bat ezarri nahi zuen produktibitatea azkartzeko, «MTM» izena daraman kontrol sistema alemana. Sistema gogor eta oso autoritariorat daukate langileek, lehendik bestelako sistemak ere ezagutzen dituztelarik.

Apirilaren 24ean biztu zen sua. MTM sistemari ondo egokitzen ez zitzazion langile baten iharduera kronometratu nahi izan zuen zuzendaritzak. Ordezkarri sindikal bat etortzea eskatu zuen Alejandro Alonso Crespo langileak orduan, eta zuzendariarekin eztabaidan sartuta, zigortu egin zuten hauek: 10 egun lanik eta soldatarik gabe.

Astelehenean, apirilak 27, Alejandro berari jazotakoa kontatu eta sekzioa bere kabuz gelditu zen. «Suge» edo manifestazio tankerako bat antolatu eta ordu t'erdiren buruan lantoki guztia paralizaturik zegoen. Bi furgoneta baka-rrik produzitu ziren egun horretan. Bi haramonean furgoneta bakar bat ere ez zen egingo, eta 30ean greba bozkatuko zen batzarrean.

Karlos Trenor: «Multinazional batekin topo egiten baduzu...»

«Auzi honetan enpresa multinazional batekin egin dugu topo, kapitala bezala erabakitze zentroak ere kanpoan dituen multinazional batekin. Produzio sistema oso gogorrekin ari dira, beren metropolian ezartzeraz ausartzen ez diren sistemekin, eta inguruan dituzten gainerako fabriken aldean gain-esploatazio gogorra erabiltzen dute.

Lantegi barruan metodo oso arbitrarioak ezarriak baldin badituzte, lantegiak kokatzen dituzten estatuetako legeriei ere errespeto handiegirik ez diete. UGT bezalako sindikatuen laguntza dute gainera —kaso honetan CCOO ere ez da batere itxuroso portatu, beste probintziatako CCOOkoek salatu duten beza-

la— eta kapaz dira MTM bezalako sistemak ezartzeagatik edozein gezur erabiltzera, gero auzi batean frogatu ezin badute ere.

MTM kontrola ezarri nahi zuten, eta horrekin batera enpresa urte batzuetarako 'bakeratu'. Horregatik aukeratu zituzte hiru gizon hauek. Kanporatzeak goian erabaki dira, multinazionaletan beti gertatzen den bezala, eta Naves eta «Txokolate»ren kasuetan gorroto pertsonalek ere jokatu dutela esango nuke, zuzendaritzako jendeen aldetik.

Holako maniobra bat geldieraztea oso inportantea zen, eta langileen indarra defenditzen duten guztiek ondo ulertu dutela uste dut.

bakarrik izan zituela enpresak 331 espediente aztertze. Poliziaren aparato guztiarekin ere ezin zuen holakorik lortu».

Langileen garaipena juez baten esku dagoenean...

Manifestaldi inportanteak izan dira uztailako maiatzetik hasita uztailaren 10a bitartean Gasteizen. Auziaren egunean ere 1.000 lagunetik gora ziren bilduak, Trenor abokatuak zioskunez «langile militante historiko gogorrek, betikoak» tartean zirela. Nafarroako Erriberatik ere autobus bat heldua zen.

Magistraturako atarian zintzilikaturik zegoen pankarta batek giroa aski xuxen esplikatzeko zuten: «*Testigos, decid la verdad u os arrepentiréis*». 15 lekuko ekarri zituen langileen defentsak, eta 12 enpresak, hauetako bat UGTko ordezkaria. Enpresaren defentsaren buru Alonso García, Madrilgo Unibertsitate Complutense-ko katedratikoa, holako auzietan oso ezaguna. Poliziak ere gogor jokatu du, eta barrura sartzeko kontrola oso zorrotza zen. Langileen alde etorritako sindikalista alemandar batek adierazi zuenez, kanporatuak «terroristak» zirela esanaz deitu zien norbaitek Alemaniara.

1981ean Madrilgo Auzitegi Gorenak plazaratu zuen erabaki bat eskatu zuen: «Nulo radical». Langile bat kanporatua denean, auzitegiak normalki bi figura hauetako bat erabakitzen du: kanporatzea «*procedente*» denean, langilea sos bat kobratu gabe doa kalera; «*improcedente*» baldin bada, nagusiak erabakitzen du edo indemnizazio bat eman eta kanporatzea edo berriz hartzea.

«Nulo radical» erabakitzen da enpresak obreroa kanporatzeko bere eskubide oinarritzokozanpatzen dituenean edo gainerako langileen artean diskriminatzen duenean. Nagusiak nahitana hiez onartu behar du langilea. Hori da, hain zuzen, Gasteizko auzitegiak erabaki duena. Supremoak aldatu dezake, baina oraingo erabakia aurrera aterako denaz zalantzarik ez dute abokatuak.

Langile mugimenduan mugitzen den batek baino gehiagok adierazi du, dena dela, «Mercedes Benz»eko langileen garaipen honen neurria ongi matizatu behar dela. «Obreroen garaipenak edo lantegian edo kalean eman dira beti. 'Nulo radical' hau azken finean burgesen auzitegi batek emana da. Pentsa zein maila ahulean dagoen langileria mugimendu ahalmena, gure itxaropenak auzitegi batean ipini behar badiugu...».

AGINA

331 espediente eta hiru langile kalera

Hasieran legez kanpokoa zen greba hau, eta maiatzaren 8tik aurrera legala izan zedin jessioak egin zituzten LAB eta CATEko ordezkariak. Hilaren 10ean 331 langileri gutun bana igorri zuten enpresak espediente irekia ziela adieraziz. Berehala erantzun dute ELA, CCOO, LAB, UST eta CATEko ordezkariak. UGT sindikatua hasieratik zuzendaritzaren jarreraren alde dago, eta komitean gehiengo daukarik, faktore desmobilitatzaile garrantzizkoena bera izan da.

14ean hiru langile kalerafuko ditu zuzendaritzak: Jesus Fernandez Naves, Iñaki Martinez Etxezarra eta Julio Gonzalez Durana, denek «Txokolate» ize-

nez ezagutzen dutena.

Baina ordurako biguntzen hasia zegoen jendea eta 300eteraino urritu ziren grebalariak. Egutetik egunera kopurua beheraka ari zenez, nahiz eta grebaz aparte bestelako istiluak ere izaten diren: zuzendariaren autoa harrika erabili, gainerako langileei egoera esplikatzeko piketeak eta beste. Azkenean, berriro lanean hasi beharko dute langileek, maiatzean aurrera ere agoantatu ondoren.

Maiatzaren 14ean gose greban sartzen dira hiru kanporatuak. Karlos Trenor abokatuak dioenez, «espedienteetan ere garbi nabari da hiru langile horiek kaleratzeko erabakia aurretiaz hartuta zegoela. Hiru horiei igorritako gutunak ezberdinak ziren. Egutegiari begiratu izeaiozu eta ohartuko zara bi lan-egun

ARGIA

"TTARTTALO" ren laguntzaz

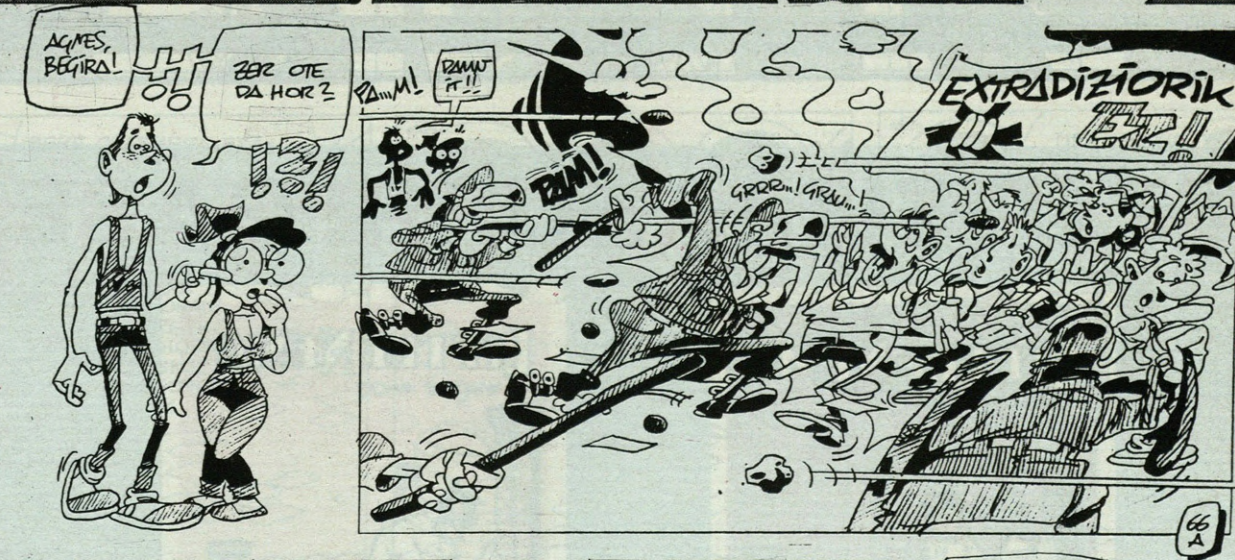
XXX

K O M I K I A

70. zenbakia

WALTER GARMENDIA JR.

Lokutag
&
Varela 86.

Lokutag Varela 87

66 B

ZINKUNEGI OPTIKA

Optikari-Optometrista

Ukipen lenteak

hernani,4

donostia

t.42 06 24

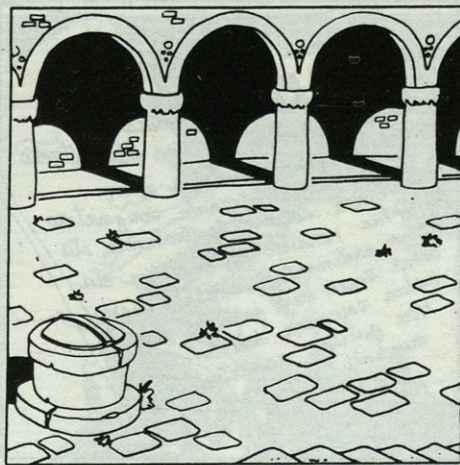
EZ UTZI IRAKURRI GABE

NEMO TXIKI Aren ametsak ezagutzen al dituzu?
Larogei urte dituen komik honek, beste larogei urtetan irrifar
eta goza araziko dizu

TTARTTALO Argitaletxea

EZ ZEGOK
EZER ERE EZ!

NOLA
EZER ERE EZ?

EZERTXO ERE EZ...
HARA, BAI...

SALOMONEN KLABIKULAREN
ORDEZ GUTUN HAU
BESTERIK EZ ZEGOK...

BAINA HORI BAINO
GAUZA ARRAROAGOA
ZEGOK...
GUTUNA NIRETZAT
DUK...

"CORTO
MALTESE-
RENTZAT"

ETA EZ
DUK IRAKU
RRIKO?

ENTZUN... "LAGUN MAITEA: 1912KO IRAI-
LAREN 20AN ZUK IZANDAKO DEZEPZIO
BERBERA IZAN NGIEN. NIK ERE IDAZKERA
ARABIA-RUNIKOK DEZIFRATU NITUEN
ETA SALOMONEN ZIGILURAINO HELDU
NINTZEN. BAINA ESMERALDA
IADA EZ ZEGOEN, BATEN BAT
AILEGATU ZEN LEHENAGO...
EDO AGIAN SAUD KHALILA-
REN TXANTXA BAT BESTE-
RIK EZ ZEN. BATEK JAKIN!
GELDITZEN ZAIDAN...

... aukera bacarra, joku zoragarri
honenkin segitzera da; beste batzu
bilaketa honetara gonbidatzea.
Zu, Corto, ixorio honetan murgiltzeko
persona aproposenetakoa zara.
Zu, bagabundo eternala, zorigaitzoro
kivote inoia, dorjua frustratzaile, eta
frustatua. Paraisito erromantikoa eta
agian sentimental, berehala maritu
behar zeuen mire gonbitea esme-
naldia zoragarri hau bilatuko.
Nire gutuna irakurtzen du-
zunurako ni ez naiz iada

... BIZIRIK EGONGO
BAINA SEGURU NAGO
"SALOMONEN KLABIKULA"-K
"VENEZIAN SEGITZEN
DUELA. AGIAN ZALDUN
TEUTONIKOAK,
AGIAN...

... GORROTATZEN,
MAITATZEN, ISTIMATZEN
ETA AGURTZEN
ZAITUT.
BARON CORVO.

ZORIGAIZTOKO
BAROI HORREK
ADARRA JO
ZIGUK

BAI, ... GUTUNAK 1912KO
ABENDUAREN DATA DIK,
INUZENTEN EGUNA.
INUXENTADA ZORAGA-
RRIA IZAN DUK.

BURUTIK
ZEGOEN,
BAINA...
ZELAKO
TXANTXA.

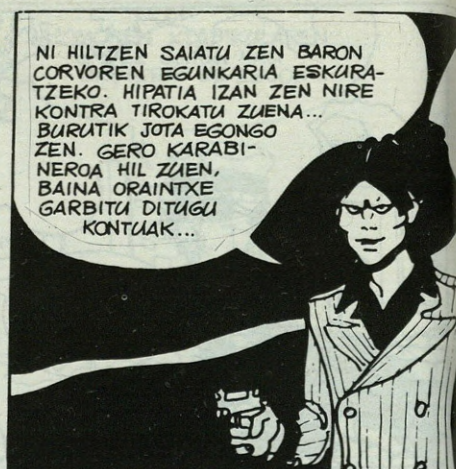
E...
ZER DUK
HORI?

SUTEA
DUK!

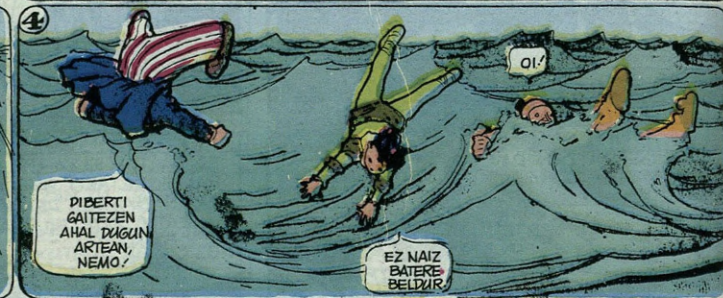
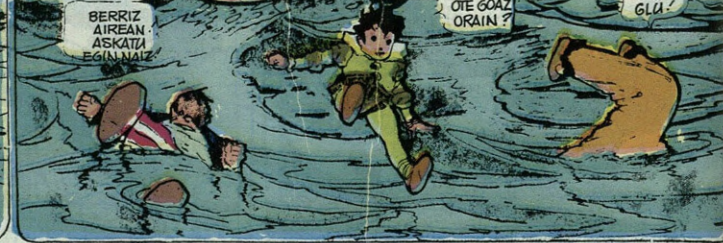

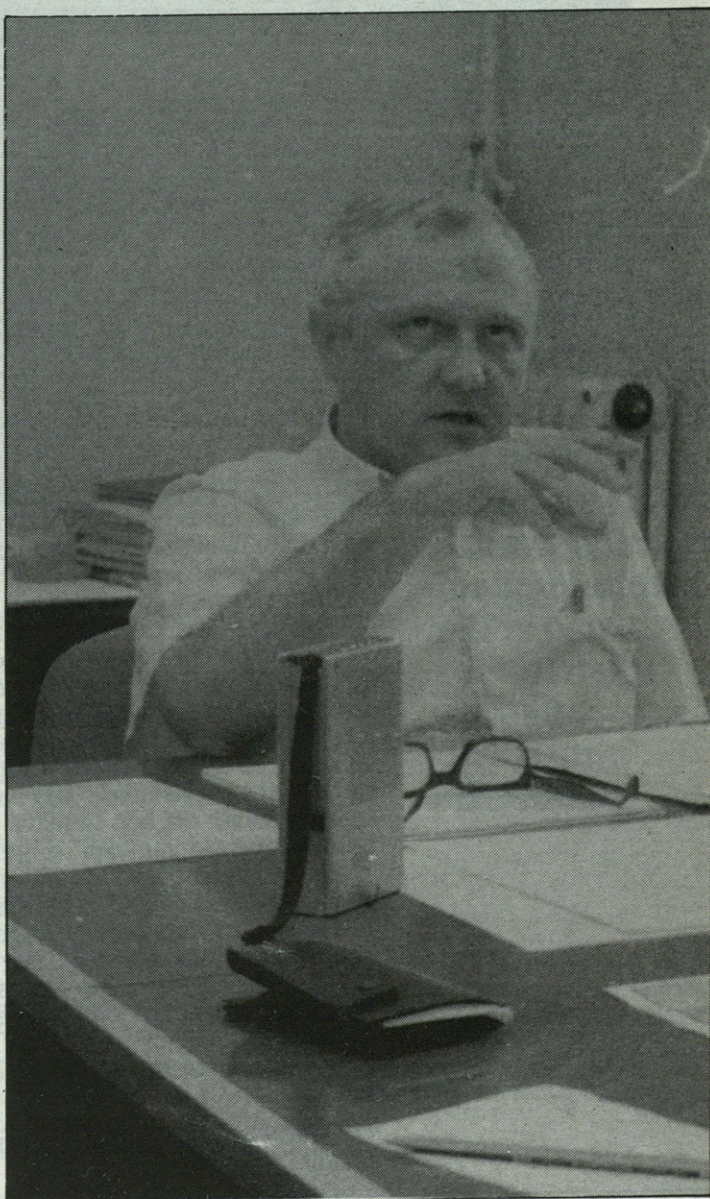
1 Little Nemo 2 SLUMBERLAND

Iñaki Azkune: «Zezenketan sadismorik behintzat ez dago»

San Ferminak amaitu arren, Euskal Herrian pizturik dirau zezenekiko zaletasunak; ikusi besterik ez aurreko astean goizeko zortziretan entzierroa ikusteko iratzartzen zen jende mordo. Iñakik guzti horren berririk badubaina datu historikoak erabiliko ditu Euskal Herrian zezenekiko dagoen zaletasuna eta honen jatorri sendoa frogatu ahal izateko. Bestalde inolako polemiketan murgildu nahi ez duen pertsona dela zalantzarik ez zaigu geratu eta pertsonal puntuak alde batera utziz zezen korritzearen jatorri, garapen eta bestelako argibideak eskeini dizkigu inolako arazorik gabe. Hitzak ederki asko neurtzen dakien zezenzale hau kale mailan dagoen desinformazioaz eta zezenketaren aurka eman den politikaren ahuleziaz mintzatu zaigu. Hitz apalak bereak.

«Gure historian atxurkada bat eman eta zezenak azaltzen dituk nonahi».

GALDERA: Nondik datorkik hiri zezenekiko zaletasun hori?

ERANTZUNA: Nire jaioterrian, Zestuan, beti egon dituk zezenak eta betidanik izan diat nik historiarako zaletasun piska bat.

Historian murgiltzen bagara, orain dela hirurehun eta piko urte, herriko plazak egin ohi ziren zezenak korritzeko, horregatik dizkitek hango etxeek alde-rik aldeko balkoiak. Toponimoak ere hor zeudek zezenarekin erabat lotuak: Zezenarro, orain Ezenarro esaten dena, papeletan agertzen da XIV. mendean eta Unamendi eta hori Unaiatik zetorrek, zeina zezenak zaintzen dituen artzaia baita. Xenpelar-ek dauzkan bertso famatu horiek... Pasaiakoak... ba hori Anduzmendian hazitako zezena huen putzura salto egin zuena eta bere nagusia Zestua-ko baserri batetako nagusia huen. Guzti hau herri bati begiratuta eta piskat gehiago sakontzen baduk, XVIII. mendean esportatu egin zen Euskal Herri-kanpora.

GALDERA: Esan zitekeek jatorria bertakoa dela, alegia?

ERANTZUNA: Nafarroako datu batzuren bilduman agertzen denez, eta Tuterara sortu zeneko ageri batzu agertzen dituk bertan. Alfontso gudalariak, Nafarroako eta Aragoiko erregeak, XII. mendearen hasieran foru bat eman ziola konkistatu zuenean Tuterara. Ba, foru honetan agertzen dituk sokamuturraren arauak. Sokamuturrak batzutan kalteak sortzen zizkian eta kalte horiek jabeak ordaindu behar zian hiltzegira eramaten bazuen. Hiltzegira eramatekoan kalteak sortzen bazituen, ba zezen jabeak ordaintzen zizkian. Festa baldin bazen edo apaiz batek meza berria kantatu zuela edota ezteiak zirelako, orduan herriak, udalak edo beste bide batetik ordaintzen duk hori, baldin eta pikardiagatik soka nahita askatu ez bada edo eta hori 1.117. urtean, XII. gizaldian ari nauk.

GALDERA: Entzuna zeukeagu artzairen ohitura zela guzti hau...

ERANTZUNA: Hori ezinbestekoa duk. Hori ez duk orain XII mendetako, gaur egungoa ere baduk, gaur egun gertatzen duk hori. Nik neuk ezagutzen dizkiat, Zestuan bertan, Jose Mari Elortzak

esana, nire aitaren adinekoek-eta, Olazabal baserrikoek egiten zutena: «gu gaztetan igandetan eta aspertzen ginean horrelaxe dibertitzen ginen, Saletxera eramán larre-behiak eta zezenkoak, betitsuak, alegia eta gu barrura sartu, atea itxi eta bertan aritzen ginen korrika jolasean».

GALDERA: Jolastzat jotzen zen orduan?

ERANTZUNA: Gauza bat jolasa duk eta bestea, lanbidearen eraginez ematen den derrigorrezko kontaktu hori. Zezen kontua Euskal Herrian aizkolarien, harri-jasotzaileen eta estropaden kontestu berean kokatu behar diagu, eta honelaxe joan duk plazara. Izuetak kondatzen duenez Ataungo Amilletako baserriko unai batek Amezketako San Bartolome jaietan herri-zezena menderatzeko apustua egin zian. Herri behar bat duk festetan zezena korritzekoa. Gure historian atxurkada bat eman eta zezenak azaltzen dituk, nonahi egonda ere.

GALDERA: Esan al zitekek bertako jatorriak dugunik?

ERANTZUNA: Jatorria hemen bazegok eta ziurtatua zegok. Honek ez dik esan nahi beste lekutan ez zegoenik. Cretan, zibilizazio mineikoan ba ziren eta beste leku askotan ere bai. Erdi Aroan gure inguruan notiziarik zaharrenak hemen zeudek. Gero esportatu egin huen.

GALDERA: Norantz, hegoalderantz?

ERANTZUNA: Kontuz, hegoaldera bai baina iparraldera ere bai. Ipar Euskal Herrian ere hemen bezain zaharra duk hori. Garai hartako zezenketa, XVI-XVII. enekoa, askoz ere garbiago edo-ta bere hartan gehiago eutsi ziotek. Parisen ere zezenketak egin hituen.

GALDERA: Esportatzerakoan nolako garapena ematen duk?

ERANTZUNA: Lehen Amilletaren kasa aipatu dugunean zezenketa apustua-ren bidez sartzen dela ikusi diagu, atletaren indarren neurketa bat gehiago huen eta alde horretatik segitzen dik. Ez da ahaztu behar, poliki-poliki Nafarroan kapa sartzen hasia dela, XVIII. mendean Moratin-eta Kapeadore nafarrez ari dira, horiek nafarrak diotenean euskaldun ulertu behar duk. Sustraitara joz gero, hasi Bordeletik eta Soriaraino, Huesca harturik, hau da, XI. mendean euskaldun guztiak zetro baten azpian hartu zituen erregearen dominioak, Santxo Nagusi Nafarroako erregeren dominioak. Hor bazegok toreatzeko territorio definitu bat.

Garapenik handiena Euskal Herrian eman duk. Honela entzungo duk «capeo a la navarra» eta gaur egungo pase ba-

tzu haietatik eratorria dituk, «chicuelina» eta «molinetea» nafar pasetik eratorritako paseak dizkiagu. Banderillak ere baziren, ezpatak erabiltzen hituen eta muleta ere bai. Aldaketa gehienak XVIII. mendean eman hituen.

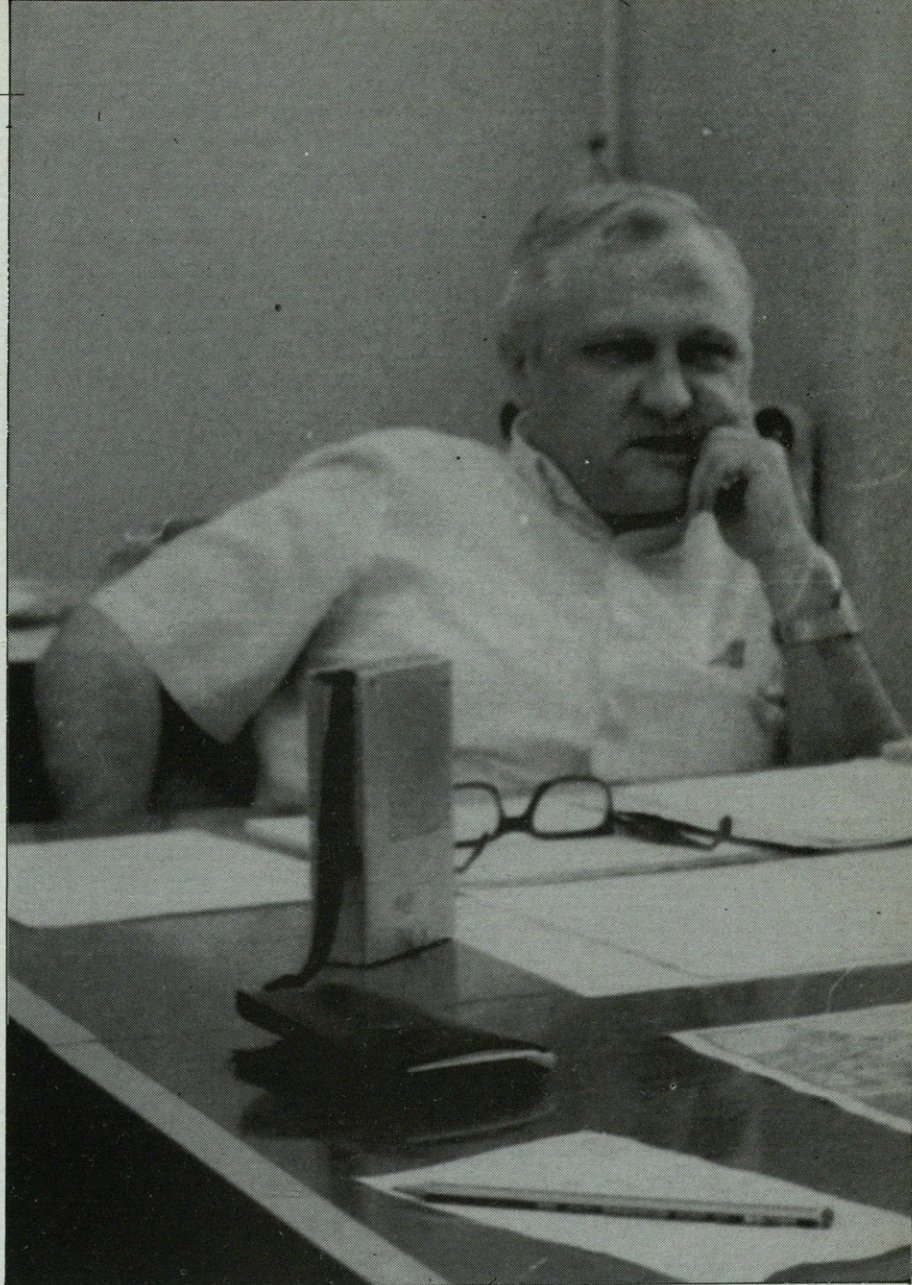
GALDERA: Garai hartan ere hiltzen ziren orduan zezenak?

ERANTZUNA: Bai. Denak egon dituk, hiltzeko jokuak, eta ez hiltzekoak ere bai. Zezenak hiltzea oso zaharra da. Nafarroako Antso Ramirez erregea ezkondu zenean zezenak korritu hituen eta garaiako kronistak garbi esaten dik: «occi-debant». Hori aspaldikoa duk.

GALDERA: Zezenak korritzeko eran, giza mailak zerikusirik izan al du?

ERANTZUNA: Giza mailak zerikusirik inoiz izan badik, Euskal Herrian oso gutxi, zaldiz toreatzea izan duk. Rejoneoan jauntxoak, aristokratak soilik aritu izan dituk.

«'Chicuelina' eta 'molinetea' nafar pasetik eratorritako paseak dizkiagu».

GALDERA: Betidanik entzuna diagu bertako ganaderiaren ospea eta izena. Karri Kirrik izen handia dik.

ERANTZUNA: Karri Kirri bankari aberats bat huen eta gauza askoren artean ganadutegi bat zian. Nafarroa esaten duk baina Ebro inguruko zezenek izen handia baditek ere, Gipuzkoan ere beti izan dituk, hori arraza pireineikako zezena duk. Bizkaina. Araban eta Iparraldean ere bai. Ganaduzale pilo bat zegok, Karri Kirri, Gendulain, Lekunberri, Zalduendo, Alaiza, Lizaso eta... mordo bat. Hori izebergaren punta besterik ez duk.

GALDERA: Zein desberdintasun dik hegoaldeko arrazakoarekin?

ERANTZUNA: Normalean kolorez gorria, txikia, esaera bat bazegok bada «Arratiako zekorra txikia baina gogorra», malizia handikoa, hau da, gauzak azkar ikasten zizkiaten, plazara joan eta kontu handiz tratatzekoak; pikatzaile askok tainari begiratu egiten egiten hituen, erdi farrez hartu baina jokoa hasten zirenean ez huen giro. Gaur egun ere, bazeudek arrastoak; miurek ere Nafarroako arraza honen bereizgarriak dizkitek. Toreaketak bide estetiko-plastikotatik jo zuenean, akrobazia alde batera utziz, arraza hau goitik behera etorri huen, hau biziagia bait huen. Horretan zerikusi handia izan ditek andaluzek, bere folkloreak esku mugimenduak dik garrantzia; euskalduna berriz hantetan oinarritzen duk. Honela hemengo zezenak desagertuz joan ziren.

GALDERA: Gaur egun zezena hazterakoan egungo toreo eta toreroaren mesedetarako hazten al duk?

ERANTZUNA: Bai. Derrigorrezkoa da. Larre behie «zezenketa» egiten zaiek, horretarako bi froga dituk nagusi: eztena sartzerakoan zaldia rengana joateko zein jokaera duen neurtzen duk. Atzera egiten badik hiltzera ziekan haragitarako. Zaldira behin joan eta bultza eta segi egiten badik, zezena hazteko uzten duk. Bigarren frogan toreatzaile batek toreatu egiten dik honela ikusten ditek muletara ongi doan ala ez. Egun, bigarren honi garrantzi handiegia ematen ziotek ganadutegiek. Honela zezenketa modu berezi bat destilatzeko ari dira estetikako toreo bati zuzenduz. Indar eta kasta gutxi ko zezenak dira gaurkoak.

GALDERA: Eta toreatzaileek zezen bizi-rik eskatzen al dute?

ERANTZUNA: Besterik ezin duenak horiek toreatzen dizkik baina ahal dezakeenak beste hauek aukeratzeko dizkik, erosoagoak bait dituk. Miurak dira

oraingo gogorrenak. Tuliak ere gogorak dira.

ERANTZUNA: Nola interpretatu behar dizkiagu San Ferminetako entzierroak?

GALDERA: Beste lanbide baten ondorioak dituk. Ganadua leku batetik beste batetara eramane behar duk eta garai batetan hori oinez egiten huen, transumanzia huen; hori entzierroa. Gisa berean, herriko festetara zezenak oinez eramane zizkiaten eta zezenak korritu arte herriko ingurutan egoten hituen eta feste eguna iristen zenean hirira ekartzekoan egiten huen korrika saiotatik atera hituen Iruñeako entzierroak. Faltses-ekoa berriz, mendiko bidaiakoa duk.

GALDERA: Joko horiek lanbidearekin lotuak zeudek, baina nola uler zitekeek korrida ospatzea eta zezena hiltzea?

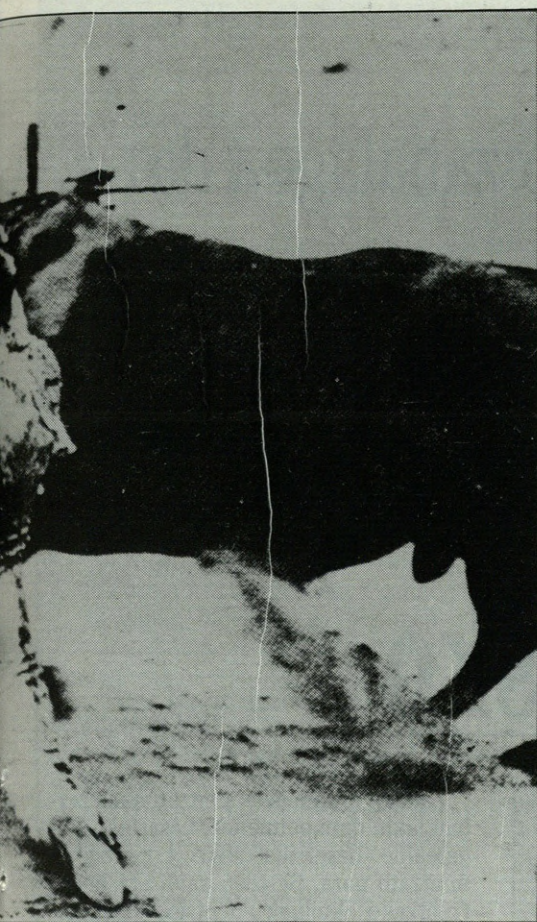
ERANTZUNA: Hiltzea ere lanbidearekin lotuta zegok. Kontsumoarekin.

GALDERA: Krudeltasunean egon zitekeek esplikaziorik?

ERANTZUNA: Krudeltasuna aipatzekoan desinformazio ikaragarria zegok. Krudeltasuna non zegok? Hiltzean bazegok?

«Miurek ere Nafarroako arraza honen bereizgarriak dizkitek. Toreaketak bide estetiko eta plastikoetatik jo zuenean, akrobazia alde batera utziz, arraza hau goitik behera etorri zen biziagia zelako. Horretan zer ikusi handia izan ditek andaluzek, bere folkloreak ku-mugimenduak dik garrantzia».

GALDERA: Baina hiltzea ez al da espektakulu bihurtu?

ERANTZUNA: Espektakulua ez duk hiltzea bakarrik, espektakulu horrek arau zehatz batzu dizkik. Hori galdetzen duenak korridaz ezer ez dakien jendea izaten duk, normalean. Futbolari buruz penaltia zer den ez dakien pertsonarekin hitzegitea bezalaxe duk. Krudeltasuna edo-ta sadismorik behintzat ez zegok. Gaizki hiltzen duenak zezenzalearen txistuak jasoko dizkik eta, aitzitik, ongi eginez gero sariak jasoko dizkik.

GALDERA: Orduan hernen jakitun gutxi zegok.

ERANTZUNA: Ez. Proportzioan kanpoan baino gehiago zegok. Gainera dakien jendea alde batetik bestera mugitzen duk, hemengo plazetan ibiltzen bahaiz hasi Baionatik eta Fiteroraino jende ezagun asko ikusiko duk. Hemen zaletasun oso jantzia zegok.

GALDERA: Hemen, Euskal Herrian, herri kultura izan duk, bizibideari oso lotua egon bait duk, gauza bera esan zitekeek Andaluzia eta honelako herrietaz?

ERANTZUNA: Hemen jendeak berehala herri kultura politikarekin nahasten

dik. Ez zekiat zergatik baina futbolarekin eta ziklismoarekin ez dituk honela sartzen eta zezenekin bai. Agian Franco-ri gauzak gehiegi sinetsi zitzaizkiolako, bere erabilpena egin zuelako baina futbolarekin erabilpen politikoa ere egin zian. Herri kultura: nik apustua egingo niake Baionatik Fiteroraino 50 bat korrida ematen direla urtero eta zenbait lurraldetan hori ez dagoela. Hemen Andaluzian baino intentsitate handiago zegok eta Bizkaia Salamancak baino toreatzaile gehiago eman dik.

Aparatu propagandistiko hori egiteko ez al da izan motibu handiagoa orain gutxi Zaragozan? Errege borboi baten koparen atzetik hainbeste milaka pertsona ibiltzea? Denak, hasi eskuin-eskuinetik eta bestetaraino. Gustatzen zaiona joan dañila eta besteari hor konpon.

GALDERA: Toreroek ere jasan dute garapenik?

ERANTZUNA: Izugarria. Lehen toreroek gladiadore lana egiten ziaten, beste erremediorik ez bait zeukaten. Mugarri batzu egon dira, Lagartijo, Guerra, Machaquito eta Bombita garaian ere eman huen eta Juan Belmonte. Edertasun plastikoaren bidetik jo ziaten. gaur egun bide honetatik doazen toreatzaileak ez diate Miuraren bat inoiz eskatu.

GALDERA: Nola ikusten duzu Donostiako Plaza egitea eta horren inguruan sorturiko polemika?

ERANTZUNA: Niri gustatuko litzaidake. Euskal Herrian zezen plaza asko, partikularrek egin dizkitek eta amortizatu izan denean instituzio publikoetara pasa izan dituk, interes altruista handia egon izan duk, ez diat uste inon emankizun benefiko gehiagorik eman denik zezen plazetan baino.

Polemika: proiektzio piska batez begiraturik, amaitu ezinezko polemikak direla esango nitek, hauek ia bostehun urte izango dizkitek. Arrazoiak era guztikoak dira: politikoak, etikoak, erligiosoak, ekonomikoak... hori beti izan da, bada eta izango da. Zezenzale multzoak badira eta beren eskubideak badizkitek ere, nik ikusten diat polemika hauetan batzurentzat erabiltzen diren arrazoiak beste batzurentzat ez dutela balio, hau da, plaza egin nahi duenak ordain dezala, konforme, baina stadium-a egin nahi duenak ordain dezala, ziklismoko karre-
rak ikusi nahi dituenak antola ditzala eta jazz kontzertuak entzun nahi dituenak guztia ordain dezala.

«Espektakulua ez duk hiltzea bakarrik, espektakulu horrek arau zehatz batzuk dizkik. Krudeltasuna edota sadismorik behintzat ez zegok. Gaizki hiltzen duenak zezenzalearen txistuak jasoko dizkik eta, aitzitik, ongi eginez gero sariak jasoko dizkik».

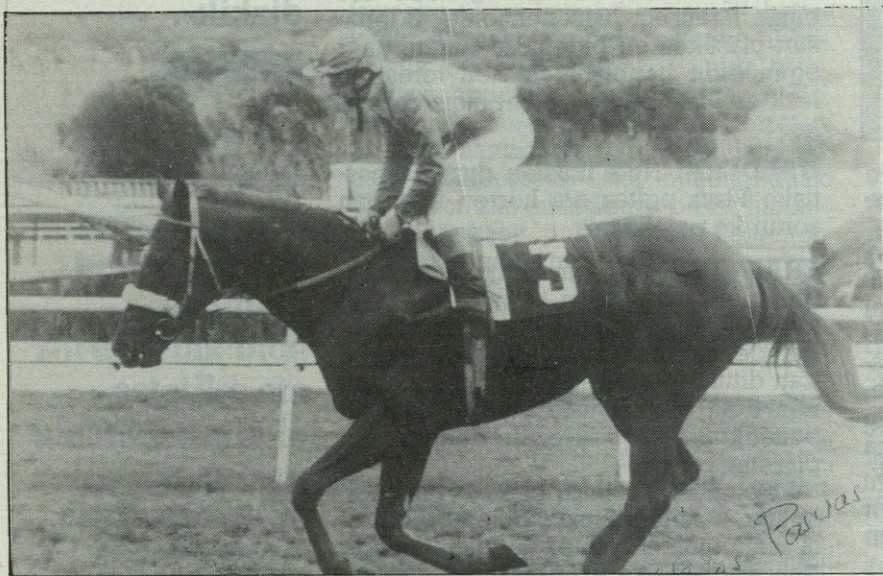
LOREN ARISTI

N.ARRASTOA

Beste hipodromoen aldean afizio zabalagoa da Lasartekoa

Zaldi karrerak: diru gutxi, apostu asko

Duela aste pare bat ireki zen Lasarteko hipodromoko udako denboraldia, iraila bitartean iraungo duena. Elitista eta itxia izatetik ordun eta herrikoiago bilakatzen ari zaigu kirol ikusgarri hau. Gipuzkoan betidanik izan da zaldienganako afiziorik eta beste hipodromoen aldean afizio hedatua goa eta giro hobea kausituko dugu. Zaldiak irtetzeko prest daude jokey-ak gainean dituztela, publikoa palkoetan.

Zaldien munduaz eta hazkuntzaz zerbait jakin nahi genuenez, Lasarteko Bugatealde baserriko Joxe Lopetegikin mintzatu gara. Besteen zaldi eta behorren zako ikuiluak 'pentsio' errejimean zabalik dauzka. 40 urtetan zaldien munduan murgildurik dabilen baserritar honek, behiak alde batera utziz zaldiak zaintzera sartu zen buru belarri: «Amistadea genuen Rosales ikuiluko nagusiarekin eta hark gu hasi gintezen bi behor eman zizkigun. Mendoza Kuadrak ere bere aldetik beste batzuekin kontribuitu zuen. Ondoren, Donostia eta Madrileko hipodromoetan hasi ziren irabazten gure muxalak, ospea irabazten hasi ginelarik».

Lasarteko haztegia

Gaur egun 15 behor dauzka, 12 kanpotarrenak. Hemen inguruan, oraintsu arte, ganadu hau zaintzen ez omen da jende askorik hasi, Justo Oiarbide azpeitiarra eta Joxe bera direlarik bakarrenetarikoa: «honetan sartzeko presaturik egon behar zara. Ez dago jenderik gauza hauetaz dakienik hemen. Gure aldetik ere pagatu izan dugu 'nobatada', muxalak eta behorrek akatu zaizkigu, eta amigo, hau ez da bromal. Baserritarren batek honetan hasi nahi badu bidali dezala bere semeren bat Europara, ikastera, ze mundu hau oso zaila bait da».

Laguntza behar-beharrezkoa dute errentablea ez baita bestela. Inork ez omen diete eskurik luzatzen, ez Foru Aldundiek, ez Eusko Jaurlaritzak: «gu-

Jokey batekin hizketan

Enrike Gonzalez:

«Esne-txarra sobran dugu»

ARGIA.— Irabazteagatik beste jokey-ei bidea ixten al diezue?

ENRIKE GONZALEZ.— Hori egitea oso normala da. Denok gaude diruagaitik, bidezkoa da pasatzen ez uztea baina ez oztopatzea. Hor ez dago zikinkeriarik.

A.— Ba al duzue konplexu bereziren bat?

E.G.— Bai, txiki eta meheak gara eta esne txar asko dugu. Izan ere, ogibide honetan, gosea pasa behar da jan ahal izateko. Bi egun daramatzazunean jan gabe, larriegi zabilta. Helmugara iristerakoan, kilo batek, metro bat aurrera ala atzerago gertatzea suposa lezake.

A.— Zenbat jenderentzat iristen da exitoa, zer dago suerterik izaten ez duenarentzat?

E.G.— Prolemak ditugu zaldi onekin korritzeko, ona izatea baino garrantzi gehiago ematen zaio izena edukitzeari eta izen ospetsudunentzat dira zaldi hoberenak. Ikuiluko mutila izaten akaba dezakezu, denak dira beharrezko baina nik ez dut horrela bukatu nahi.

A.— Taldean lana egiten duzue kuadren nagusi, prestaketari eta jokey-ak ala 'mandados' batzu arte?

E.G.— Prestaketariak eta nagusiak piska bat gutaz ahaztu egiten dira. Benetako erlazioa zaldi eta jokey-aren artekoa da. Prestaketariak jokey-a entenitu beharko luke eta jokey-ak zaldia.

A.— Noiz ezagutzen dira zaldien benetako posibilitateak?

E.G.— Kasta duen zaldia ez da 'zakurtzen', erantzuten du eta ez daukazu zergaitik zigortu beharrik, forman dagoenean berari antzematen zaio.

A.— Jokey-aren esne txar hori zaldiak pagatzen al du, krudelkeria praktikatzan al duzue zaldiekin?

E.G.— Uste dut baietz. Ohitura onak erakutsi ordez, batzuetan esne txar horregaitik gaizki eginda dagoela jakin arren gehiegi erreprimitzen ditugu.

A.— Doping-a ematen al da maiz karreratan?

E.G.— Zaldiak atletak bezalakoak dira eta bitaminak hartzen dituzte, batzu debekaturik daude eta ez da abusatu behar ze erre daitezke zaldiak. «Butazodina» da horietako bat, eta nere iritziz oso kasu bakanetan erabiltzen da.

A.— Irabaztea zerbaitegaitik trukatu al zenuke, ba al da tongorik hortik?

E.G.— Ezergaitik ez dago trukatzetik hori, benetan. Hori sentitu eta bizitu egin behar da, lanean akatzen, ernegatzen botatzen duzu astea eta igandean dena irabazteagaitik egiten duzu. Jeneralean honela izaten da, badira eszepzioak baina irabaztearen harrotasuna denok dugu eta horrek ematen dizkizu energiak.

txiegi ez, batez. 8 urte luze hauetan ez dut jaso ez batetik ez eta bestetik inongo subentziorik. Ganaduak hil zaizkit eta zulora joan dira, hau ez zait ahaztuko». Negozio zaila, antza denez, Foru Aldundia bultzatu nahian dabilena baserritarren artean: «zera esango nioke baserritarrari: instalazioetarako laguntza banatu behar dietela, bestela alferrik aritzea dela. Guk sortea izan dugu, gorrik pasatu ondoren, jende aberatsak lagundu bait gaitu». Aberatsak?: «Hori bukatzen ari da. Entrepresa eta ban-

kuetako zuzendariak erosten dituzte zaldiak sozio moduan elkarturik».

Purasangrea dena, purasangre ingelese, arrazarik hoberena Ingalaterratik datorrena baita, Frantziatik, Irlandatik... eta purasangreen artean semental on falta ere bai: «ez dago ekartzerik semental onik, ze hori behorren eta sarien kategoriekin doa. Ingeles eta Frantsekelaunaldiak eta mendeak bota dituzte arraza hobetzeko». Mila miloitik gora balio du odol oneko sementalak».

Jokey-ak estu estu ezagutu behar du zaldia

Berandu hasi zen korritzen Enrike Gonzalez jokey-a eta gainera ez du zorte haundiegirik izan zaldi gainean oso ondo moldatzen den arren: «jokey-aren balioa zaldia eramateko eran ikusten da. Kuadrakoen konfidantza irabazteko modurik egokiena da». Zaldia ezagutu, jakin nola tratatu, bere mania eta bizioak ezagutu, ez da batere ximplea, arazo multzoa da, prestaketaria, zaldi

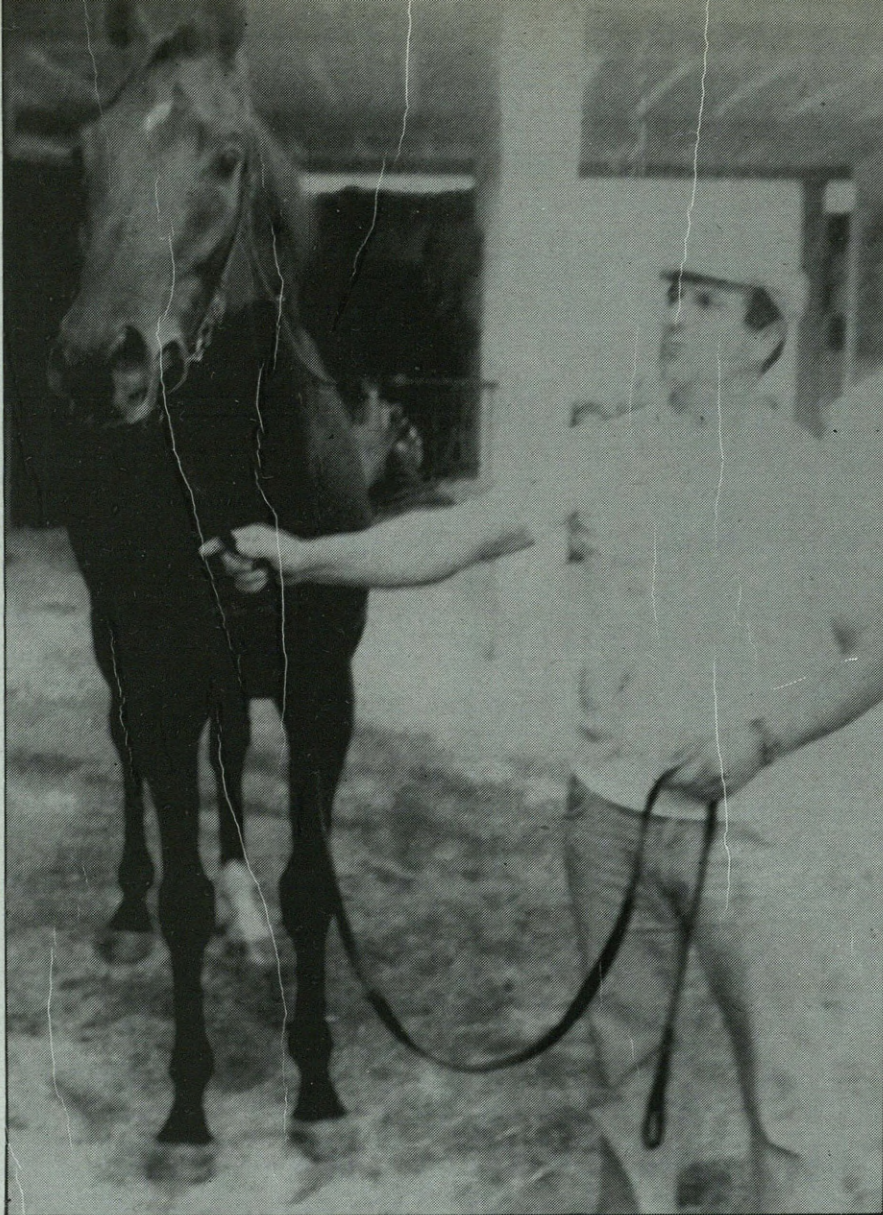
eta jokey-aren artean konpondu behar direnak: «zaldiak %80 d'a karreran, motorra da eta jokey-ak bultza egin behar dio, zaldi txarra bada ez dago zer eginik eta ona bada berriz irabazi dezake».

Eguneroko prestaketa eta entrenamenduak, hiru, lau edo bost zaldirekin ibili, beraiekin egon, pixu espezifikoki eutsi eta irabazi...: «prestijioa jokatzeko da, irabaztearen ondrea».

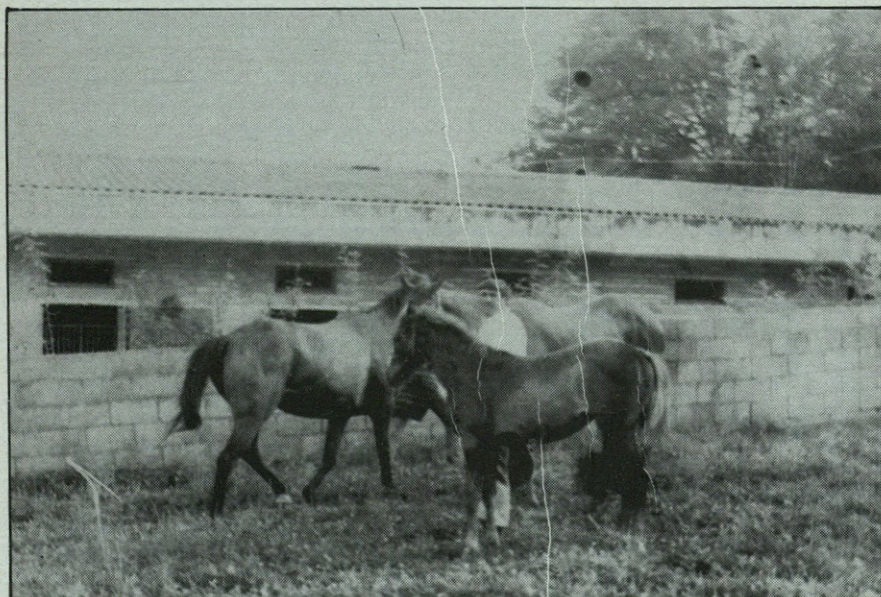
Zaldien prestaketan gazteek ez daukate anbizioirik

Joxe Lopetegik Lasarte-n dituen ikuluetan aurkitu dugu Miguel Alonso Madrildiko prestaketari preziatua, zeinak 25 urte bait daramatza Lasarteko hipodromora etortzen urtero urtero kuadra pare baten ardura bere gain hartuz: «10 urterekin hasi nintzen ikuluko mutil bezala. Denboraren poderioz eta zaletasun handiz apendizak izatera iritsi ondoren jokey ere izan nintzen. Jokey-tzaren aroa amaitu ondoren bi irribide dituzu: edo prestaketari lanean hasi edo ikuluko mutil bezala bukatzea».

Zaldien munduan pausu guztiak eman dituen Migel-en ezagupena ez da motza: «begira, mundu hau gogorra da eta defenditu beharra daukazu. Ogi irabazi beharrak kasu batzutan lagun bat hondoratzea bultzatzen zaitu. Gaizki egin dago baina hala da». Bera hasi zeneko garaia aski zailak izan ziren eta beste asko bezala mundu honetan borrokatu zen: «gaur eguneko gazteak ez dira zaintzen eta balio duten arren, anbizio ezaz, ez dute irabazten behar hainbat lasterketa eta ez dira igo-tzen mailaz». Kuadretako bere menpekoak arin ez tratatzearen aldekoa, «nik honela ikusten ditut gauzak, zaldien

Miguel Alonso prestalaria zaldiari so.

Joxe Lopetegi, zaldi eta behorkumeen artean Bugatiale inguruan.

nagusiak prestaketariari kaso gehiago egin behar lioke eta bere aholku eta gainontzekoak kontu kontutan hartu; jokey-ari eskatuko nioke dena eman dezala».

Zaldiak erostean, aukeratzearen ardura beren gain izaten dute hala nola kuadrako 30 edo 40 zaldiak ezagutzea: «zaldi guztiak diferente dira eta giza-kien gauzak badituzte: «batzuek izugarri urduriak izaten dira eta ikuluetan eta lasaitzeko prestaketari bakoitzak bere sekretuak ditu, arkumeak, pelotak, oiloak... ikuluan sartuz...».

Nahiz eta zaldiak ongi ezagutu, askotan, sopsesak eman ohi dizkigute eta faborito izanik erraz galdu dezake: «zaldiak ez daki hitzegiten eta jakingo balu guk ere jakingo genuke zer gertatzen zaien, gaisotasuna dela, egun txarra... jendeak ez du arrazoirik tongoak asmatzen ditueneari».

Laguntza gutxi eta arrisku handiegia dagoela dio Joxe Lopetegik: «behor bat erosten baduzu miloi bat kostatzen

Apostutan

lehenengo puntan gaude

Duela 5 urte hasi zen Q.H.-a funtzionatzen. Estatu mailako apostua dugu. Bestalde, esan beharra dago, Gipuzkoan bezalako apostu mailako inbertsiorik ez dela Madril-en ere ematen. Bizkaian ere oso apostu zaleak diren arren Gipuzkoan baino askoz ere diru gutxiago biltzen da: «kiniela hipikoa bere gorenean egoten denean 2 miloi t'erdia biltzen dira hemen Gipuzkoan eta udaldeko Lasarte-ko denboraldia alde batera utziz. Uda giroan, kristoren jendetza etortzen da Madril-etik, 5 miloi ere biltzen direlarik», dio Bixen-ek.

Hipodromoetan ibiltzen den %40a 25 urtetik beherako gazte-jendea da. Kontua zera da, programan zazpi karrera ematen dira beti, eta kinielan sei karreretako irabazleak asmatu behar dira. Apostu bakoitzak 20 pta balio du eta sariak sei, bost eta lau zaldi-irabazleak asmatu dituzten artean banatzen dira. «Apostua zaila da oso eta kritikatu guztiz. Nere ustetan berehala aldatuko da kinielaz. Hortxe daukagu eredu bezala Frantzian ematen den 'tierce' izeneko kineala. Horretan, zazpi karreretatik hiru besterik ez dira asmatu behar». Anekdotak gisa, jakin, loto-

ra 2 mila milioi jokatzen badira estatu espainolean astero, Frantzian 10 aldiz gehiago gastatzen dela zaldi-apustutan. Parisen esaterako zazpi hipodromo daude.

Q.H. kinielaren %55a saritan banatzen da, %15a Haziendak eramaten du eta %11a Madrilgo hipodromoari ematen zaizkio, bera baita maila handi batean karrerak antolatzen dituenak, Lasarte-koa barru, bertako galerak ere Madril-en esku geratzen direlarik: «zaldien jabeak afizioz sartzen dira negozio txar honetan, ze dirua galtzen baita».

«Sociedad de Fomento» delakoa zaldien jabeek berak osatzen dute normalean eta ez dira azaltzen, antza denez, kapazitate haundiegiekin zaldien munduan infrastruktura bat osatzeko. Bestetik eta bukatzeko urte osoko zaldi frogarik inportanteena «La Copa de Oro de San Sebastian» dugu: «zaldiak garai honetarako oso prestatuak etortzen dira eta bestetik zaldi zahar eta gazteen arteko parekotasun bat ematen da. Eta gainera, kanpotik zaldi asko eta asko etorri izan da». Zaldiak alegia, badeute ze korriturik uda honetan!.

zaizu, eta 300.000 pezeta estaltzea. Behorkumea 11 hilabetetan behorraren barnean, jaio eta beste 18 hilabete subasta egin aurretik, eta hori ondo ateratzen bada. Eta gaizki ateratzen bada zer?, oso arriskutsua da. Baserritarrek, hemen, ez dute honelakoetan hasterik». Odolaren kruzea ongi eginda behar du egon, arbol genealogiko konplikatu baten berri izan eta...: «kolikoa ez bada zaldiak ez du gaisotasunik».

Diferentia da hengo hezteko modua beste herrialdeekin konparatuz: «ez dago alderik ere, ingelesak hemen izan dira eta belarra eta lurraren analisiak egin ondoren Euskal Herrikoak bezalakorik gutxi direla esan digute». Apropo, sa da klima ere, orain bai, ororen gain odol ona edukitzea bilakatzen da garrantzitsuen: «purasangrea produzitzea zaila da, hemen korritzeko baditugu baina kanpora joateko ez gaude prestatuak».

Diru kontuetara pasatuz, 2 miloi inguruan saldu ditu muxalak: «hori subastan egiten da eta batzutan lagun bat jartzen duzu puja dezan, subasta animatzeko. Zaldi edo behorra perfektu egon behar du goitik behera, defektuekin badoa bere prezioa ez da igoko». Zure izeneko kuadrarik montatzeko asmorik ba al duzu?: «gustatuko litzaidake baina ez dut horretarako posibilitaterik. Behorrak erosiz geroz jarraipena eman behar diezu. Zaldiak hipodromoan edukitzea asko kostatzen bada, horrelako kuadra bi alditan».

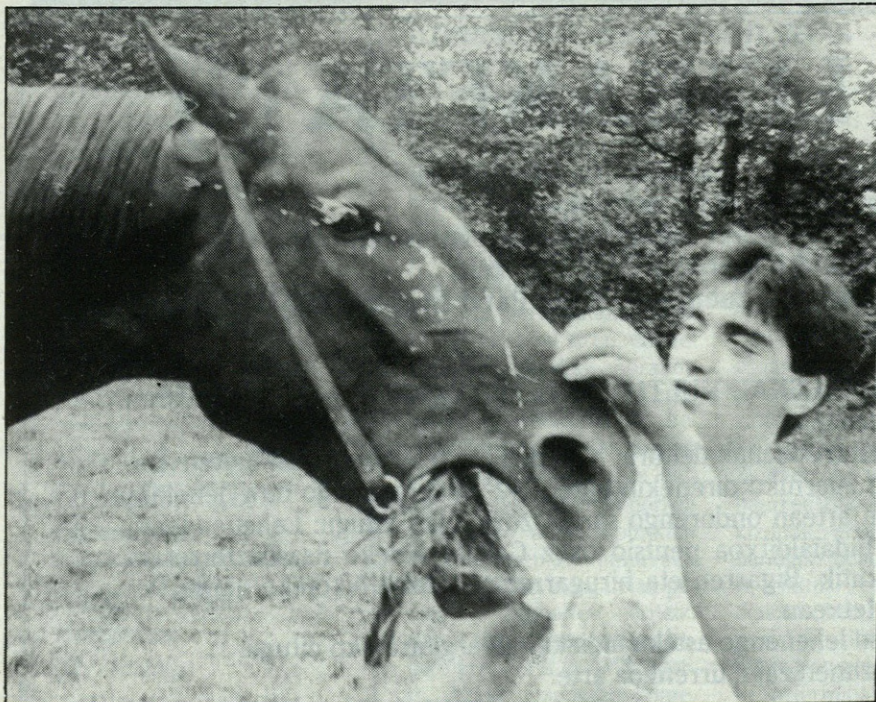
Estatuan ez dago potentzia hipikorik

Munizipal beharko lukeen Donostia-ko Hipodromoa, hala diote behintzat, munduko hipodromorik herrikoiena dugu. Egia da bestalde, jendeak zaldi karrerataz baduela halako juizio berezia, giro elitista batean mugitzen direla esaten dutenez bederen: hipodromo gehienetan, Lasarte-koa salbu, zaldien nagusiek leku berezia izaten dute eta Madril-en adibidez, nagusien palkora igotzeko trajez joatea besterik ez zaizu geratzen. Lasartekoa kasu aparta da: «hemen Donostian afizioa badago, zoragarria benetan», dio Enrike jokey-ak.

Frantzia eta Ingalaterra-n diru iturri bat dago hipikarako. Estatu espainolean ez dago potentzia hipikorik ez eta diru nahikorik: «hiru hipodromo eta karrera gutxi dago hemen Europarekin konparatuz. Bartzelona-n hipodromo bat egiten dutenean gauzak aldatuko dira» esaten digute aho batera elkarriketatu gütiek.

J.J. PETRIKORENA

J.M. ARANO

LIMA

- Prezioa: 132.650 pzt.
- Bilbotik eta Bilborako abioi-txartela barne.
- Irteera bereziak Uztailak 6 eta 20an, eta Abuztuak 10ean.
- Itzulerak Abuztuak 2, 14 eta 30ean.

RIO

- Prezioa: 109.500 pzt.
- Bilbotik eta Bilborako abioi-txartela barne.
- Irteera bereziak Uztailak 6 eta 20an, eta Abuztuak 10ean.
- Itzulerak Abuztuak 2, 14 eta 30ean.

BUENOS AIRES

- Prezioa: 122.470 pzt.
- Bilbotik eta Bilborako abioi-txartela barne.
- Irteera bereziak Uztailak 6 eta 20an, eta Abuztuak 10ean.
- Itzulerak Abuztuak 2, 14 eta 30ean.

MONTEVIDEO

- Prezioa: 120.500 pzt.
- Bilbotik eta Bilborako abioi-txartela barne.
- Irteera bereziak Uztailak 6 eta 20an, eta Abuztuak 10ean.
- Itzulerak Abuztuak 2 eta 14an.

SAO PAULO

- Prezioa: 110.700 pzt.
- Bilbotik eta Bilborako abioi-txartela barne.
- Irteera bereziak Uztailak 6 eta 20an, eta Abuztuak 10ean.
- Itzulerak Abuztuak 2, 14 eta 30ean.

MEXIKO

- Prezioa: 114.650 pzt.
- Madrildik eta Madrilerako abioi-txartela barne.

MANAGUA

- Prezioa: 135.400 pzt.
- Bilbotik eta Bilborako abioi-txartela barne.
- Irteerak astearte oro.

PANAMA

- Prezioa: 137.400 pzt.
- Bilbotik eta Bilborako abioi-txartela barne.
- Irteerak astearte oro.

SAN JUAN

- Prezioa: 92.900 pzt.
- Madrildik eta Madrilerako abioi-txartela barne.
- Irteerak astelehenez oro.

NEW YORK

- Prezioa: 71.500 pzt.
- Madrildik eta Madrilerako abioi-txartela barne.
- Irteerak igande eta astearte oro.

MIAMI

- Prezioa: 83.900 pzt.
- Madrildik eta Madrilerako abioi-txartela barne.
- Irteerak igande eta astearte oro.

SAN FRANCISCO/LOS ANGELES

- Prezioa: 92.900 pzt.
- Madrildik eta Madrilerako abioi-txartela barne.
- Irteerak igande eta astearte oro.

CUBA

- Prezioa: 109.600 pzt. (gehi 1.000 pzt. bisadorako)
- Prezio honetan ondorengoak sartzen dira: Euskal Herriko ezein lekutatik ohizko hegaldi zuzena; bi gauzez egonaldia turista mailako hotel batetan; aideportu-hotela arteko joan-etorriak.
- Bidai-txartelaren baliogarritasuna 35 egunetakoa da.
- Irteerak astearte oro Uztailak 1 eta Irailak 15 bitartean.

Urdaneta 11-behea. Telf.:887200.
20240 ORDIZIA

General Etxague 14. Telf.:423884-5-6.
20003 DONOSTIA

Biteri 45-1.ezk. Telf.:524512-81.
20100 ERRENTERIA

GUERE BULEGOETAN GAITUZU JAKIN NAHI DUZUNERAKO

ARGIA LEHIAKETA (2)

Lehiaketarekin aurrera hona hemen erantzun beharreko galderak:

- 4.— 1985eko Urrian non ospatu ziren «Kilometroak».
- 5.— 1985ko abenduan eta Euskal Herri osoan «ARGIA eguna»ren beste edizio bat ospatu genuen: asmatuko al zenuke zenbakarrena izan zen?
- 6.— 1986eko Abenduaren 19an jaso zuen omenaldia Patxi Etxeberria bertsolariak. Esango al zeniguke non jaioa den?

Badakizue erantzun zuzenak EUSKAL KULTURAREN URTEKARIA 86 liburukotearen Kronologia sailean aurki ditzakezuela.

Bidali lehen bait lehen erantzun zuzenak deitura, helbidea eta telefonoarekin batera. Datozen bi astetako aldizkarietan agertuko direnekin batera 12 galdera izango dira denetara galderak. Guztien asmatzaileen artean ondorengo sariak zozkatuko ditugu: Lehenengoari, bi lagunentzako aste beteko bidaialditxo pentzio osoz Galizar aldeko itsasbazterretara Txindoki bidai-agentziaren eskutik. Bigarren eta hirugarrenarentzako bikoteko afaria Donostiako KAIÑO sagardotegi-jatetxean.

Zozketaren emaitzak irailaren lehenengo asteko aldizkarian argitaratuko ditugu.

Besterik gabe eta zuen erantzunen zain, urrangoa arte.

Ikastolen Federakundeak Gobernuaren aurreproiektuari uko

Gobernu autonomorako paktua zela-eta, Heziketa Sailak izan zituen trikimailurik ugariak akordiotara heltzeko. Jose Ramón Recalde psozialista hautatu zuten azkenean, betiere aktuzio ildo era-bakitzeko egundoko zailtasunaz, gehien bat aurrekontuei dagokienez.

Aurreproiektu legea onartu zuen Euskal Gobernuak joan den astean, Ikastolen Federakundeak larunbatean eman zuelarik aditzera bere gaitzespena Antonio Campos lehendakariaren ahotik: «ez da inondik ere ikastolen egungo egoera kontutan hartzen. Badirudi beren asmoa ikastolak mapatik desagertaraztea dela. Breaz, euskara eta ikastolen errealitatearen aurka doanez, ez dugu aurreproiektu hau sinatuko».

Ondotik, astelehenean bildu zen Ikastolen Federakundea eta ordezkariak asteartez batzartu ziren segidan Gobernuko Heziketa Kontseilartzako arduradunekin, erredakzioa ixtean mahaieratutakoak eza-gutzen ez ditugularik.

Aste honetan

Jazza Euskadin:
errealitate beltz bat
(46. orrialdea)

Jon Kortazar-en
sekreteetan arakatuz
(48. orrialdea)

Oreretako bi artista
elkarrekin
(49. orrialdea)

Mikel Lejartza, 'Radio
Euskadi'tik ETBra
(50. orrialdea)

Kulturaren Aste
Borrastea
(52. orrialdea)

FESTA EGITARAUUA UDALETXEAREN ESKUTAN, PEÑEK ABSTENTZIOA

Urtero bezala Sanferminak jendeak bihurtu festa

«Fosil bat bilakatu da Festa Komisioa», zioten peñetako ordezkariak, «eta abstentzioa erabaki dugu geure aldetik». Antza, Udaletxeak prestatu zuen egitaraua, Komisioak onar zezan gero.

Lehenago Festa Komisioak zuzenki hartzen zuen parte Sanferminetako festa egitarauaren moldaketan, bertako ordezkarien betebeharrak zeharo aktiboak izaki. Taldeetan banaturik prestatzen ziren kanpainak oro: kale eta berbenetako musikaz arduratzen ziren, entzierroaren nondik norakoa erreparatu, hobetu eta egokitzen, gazteen eritzien berri jakiteko inkestak egiten eta abar. Udaletxearen egitarau erabakitze huts horren arrazoiak agian punkien kongresuaren zurrumurruek eraginda dira ulergarriak peñetako zenbaiten éritziz. Baina azken finean ez da halako arrastorik inondik agertu. Azken urteotako kome-

ria igualtsuz garatu da dena: mundu bat leku guztitatik eta zaborra frango, mageraz ezkutatu ezina. Nork eta zergatik piztu esames horiek?

Beraz, aurtengorako ez da ezer aldatu, parilisiak jota edo. Ohizko dantzaldiak, riau-riaua, txarangak egun osoan zehar, entzierroak, zezenak plazan, suziri artifiziosu eta garestiak, zezen-suzkoa, Labrit frontoiko, Ziadadelako eta Taconerako haurrentzako joko eta ikuskizunak, erraldoi eta buruhandiak, txistulari, bertsolari, trikitilari eta musika jaialdiak eta herri kirolak. Eta finean, Karrikak, ardoak eta jendearen alaitasunak bihurtu Sarferminak festan.

Baionan Euskal Herriko Artixten IV. erakusketa

Iparraldean ari den Euskal Herriko Artixtaren izeneko batasunak laugarren erakusketa nagusia antolatu du, asteburu honetara Baionan. Orain arte, Kanbo, Pau eta Baionan egin badute ere, laugarren honetan Baionan egingen dute berritro. Uztailaren 17tik 19ra (ostiraletik igandera), beraz, bere baitan, margolariak, zizelkariak, urre-zilar artesauak, afixak, liburuak eta diskoak hartuko dituen erakusketa Baionako katedraleko saletan egonen dira ikusgai.

Ekitaldiak, halere, ostegunean bertan hasiko dira Museoko Euskal Erakustokian egingen den mahai-inguru batekin. Gaia: «arte plastikoak eta eskola», lau irakasleren partaidetzarekin. Trinke-tean jokatu den partiduarekin amaituko da erakusketa nagusi hau.

TALDE GUTXI DAUDE, ETA DAUDENEK EZ DUTE NONDIK ATERA

Jazza Euskadin, udako festibalen atzeko panorama beltza

Jazzaldiak gainean ditugu, eta horietako batzu pasata: Getxo, Gasteiz, Hendaia, Donostia... baina errealitate haundi-maundi horien atzetik, errealitate tristeago bat dago: bertako jazzaleen bizimodu zaila.

Aste honetan Hegoaldeko lau hiriburuak pasako ditugu, eta abuztua baino lehen Iparraldekoaren berri emanen dizuegula agindua dago une honetatik bertatik. Has gaitezen, beraz, ibilaldi geografiko txiki horrekin.

Nafarroa, goi-mailakoek emigratu behar

Nafarroan, hiru dira finko samar dabilzan taldeak: «Javier Garaialde Group» (Estatu mailan oso ezaguna dena),

«Sebastiana» eta «Javier Colina Quartet». Talde horien ibiltzeko aukerak ez dira oso handiak nafar herrialdean. Talde bakoitzak komenio bat dauka Udalarekin, batzuk bi hilabetez hainbeste diruren truk. Badira ere auzoetako elkarte kulturalak antolatutako zenbait ekintza. Beste komenio gisa bat ere badago: Diputazioarekin sinatzen dena, eta zeinaren arabera edozein kultur elkartek edo herri kontratatatu dezakeen talde bat Diputazioaren kargu.

Komenio klase hau jazz, antzerkia, rock edo edozein musika-motara zabaltzen da. Gerta liteke uda osoa jaialdiak ematen pasatzea, edo lehorte izugarria jasatea. Hori da dagoen bakarra.

Tabernei eta hotzeko tokiei dagokienez, «Sebastiana»ko Javi del Pozo-k honela azaldu zigun prolematika: «maila estraofizialean zabalitzen ari diren taberna askotan posible da zer edo zer aurkitzea, eta zenbat eta gehiago insintitu tabernariei aukera gehiago izango dituzu. Iruñean, zehazki hiruzpatalu toki daude horretarako eskaintzak egiten dituztenak, ez dira finkoak baina aukerarik badago». Hauexek dira Iruñean dauden taberna jazzaleak: «Cotton Club», «Media luna», «La basca», «La granja» eta «El alivio».

«Jazza jotzen ikasteko mo-

dua, —berriro Javi ari da— batere ez dakien jendearentzat, nahiko ongi dago, jazz taldeetako jendea klaseak ematera dedikatzen bait da. Jende hori, normala denez, Bartzelonan edo bere aldetik ikasitakoa da, eta hasiberria den jendearentzat beren ikasgaiak aski izan ohi dira». Maisuen ikasgaiak behar dituztenentzat, hots, talde batean jotzen dutenentzat aukera bakarra geratzen da: emigratzea. Eta maisu horiek ez dira ugariak Estatuan ere, baina baten bat badago, Javik kontatu digunez.

Bizkaian, bi toki besterik ez jotzeko

Bizkaian, jazzari dagokionez, ez dago inongo zirkuitorik, eta are gutxiago Diputazioak edo Udalak bultzaturik. Dagoen bakarra «Herriz Herriz» da, baina jazzari ez dio beste munduko kasurik egiten, jazzaleen kexuen arabera.

«Pork Hye Hat» taldeko Raúl Llópez-i ikasteko aukeraz galdegin diogu: «ikasteko modu bakarra dago. Ez dago inongo eskolarik Bizkaian, eta Donostian Bartzelonan egondako batzuk eskola antzeko zerbait montatu zuten, baina bigarren mailaraino besterik ez ziren iristen. Beraz, ikasteko modu bakarra belarri bidezkoa da, jendea entzun eta gauzak atera. Metodoren baten bidez ere egin liteke zerbait, baina denbora gehiago eskatzen du emaitza beretsua lortzeko».

«La noche» taldeko hiru partaideak, bertako jazz-aren barruan mailarik altuenetako lortu duena; ezkerretik hasita, Ecay iparraldetarra, J.A. Guereñu eta Angel Celada.

Hemengo jazz-musikoeak, behin maila bat hartuta, ikastearren Bartzelonara alde egin beharrean aurkitzen dira, ezin bestean.

Aipatutako «Pork Hye Hat» taldeaz gain (bera da errekonozimendu zabalena lortu duena), beste hauek ere aipa genitzake: «Zubioko swing», «Infusion», «Sabana» eta «Beau geste». Jotzeko lokalen aldetik esperientzia bi daude bakarrik: «Kristal», Buenos Aires kalean, aste batzu besterik ez daramatzana, ostegun gauean eta astean behin.

Bestetik, «Intermezzo» dago, askoz denbora gehiago daramana «jazzaren astelehen» famatuak antolatzen, eta nahi-ko ongi funtzionatzen du, bertako taldeak eramanez etabar.

Araba, musikorik onenen iturburua

Arabaren Jazzaren panorama beste herrialdeetan baino ilunagoa ikusten da. Hemen udaletxeek edo diputazioek ez dute inongo interesik ez eta laguntzarik ematen Jazzaren hedapenerako.

Ikasketa aldetik Araban ere eskasia dago. Norberak bere lan-programa sortu behar du (diskak entzunez ala metodo batzuk jarraituz). Hala ere herrialde hau da lehen mailako musiko gehienak sortu dituen (Anjel Celada edo Tomas San Miguel, adibidez).

Gasteizen kasik taberna bakarra bilatu daiteke jam-saio bat egiteko «El patio» izenekoa. Eskasia horrek jendea autodidakta izatera bultzatzen du musika-mota honetan aritzeko.

«La noche», «Paralelo 111» eta «Estacion Lisboa» dira herrialde honetan sortu diren hiru talde bakarrak (lehenengo biek maila aski altua eskuratutakoak).

Gipuzkoan, zirkuito esperientzia bakarra iaz

Aurreko urteetan Diputazioak «zirkuito» bat antolatu zuen musika-taldeak herri-herri joan zitezen horien abildadeak erakutsiz. Aurten berriz, hauteskundeak zirela aitzakia jarritz ez da horrelakorik egin. Horren truke udaletxeren batek talde baten aktuazioa eskatzen badu, subentzio gisako diru-kopuru bat jasotzen du Diputazioetik talde hori ordaintzeko.

«Kursaal», «Estudio-4 Big-Band» eta «Naima» (azken hau Iñaki Salvadorren gidaritzapean), dira gipuzkoar herrialdeko hiru taldeak. Guk «Kursaal» taldeko Patri izan dugu honetarako solaskide, berau aski ezaguna delarik

Euskadi Irratian eginiko programengatik edota aldizkari honetan bertan bestetan ere azaldu izan delako. «Bartzelonan ikasten aritu garen batzuk Estudio-4 izeneko eskola bat sortu dugu Donostian, eta honekin batera, Big-Band talde bat aurrera ateratzen ari gara. Talde hau ez da zehazki gipuzkoarra ze bai Nafarroatik eta bai Bizkaitik parte hartu nahian hurbiltzen zaizkigu».

Patriren ustez, jazzlari baten ikasketa ez da metodo bat ikastearekin amaitzen, jazzak inprobisazioan bat du bere oinarria, eta horrek bultzatzen du jazzlaria bere instrumentoaren aukera guztiak ezagutzera. «Jazza mundu interesgarria dela argi dago, instrumentoak hartzen dizun bakoitzean gauza berriak sortzen saiatzen bait zara, egoera animikoak gauza bat edo bestea esatera bultzatzen zaitulako. Abesti berbera egun batetik bestera erabat aldatu daiteke zu nola zauden arauera. Horrek bultzatzen du eguneroko instrumentoaren obserbazioa eta baita norberaren obserbazioa ere».

AGUS BARANDIARAN
MIKEL LASA

Minimoetatik ez dugu maila bat ere igo

Iadanik, uda sasoi honetan jazzaren oihartzuna entzuten hasi gara. Erakundeek antolatutako Festibalak martxan jarri dira eta baita jazzale eta ez hain zale diren belarriak afinatzen ere.

Aste pare batetan jasan-gu dugun jazz-betekadak badu turismoarekin zer ikusirik, Donostiakoak batipat, ez delako kasualitate hutsa udako giroa profitatzea horrelako musikaldiak prestatzeko. Nolanahi ere bi erak-tako Jazzaldiak berezi ditzakegu: bata Donostiakoa eta bestea gainerantzekoak.

Donostiakoa turismoa erakartzeko sortu zen (mu-

sikaren aldea bigarren helburu bezala utziz). Honek ez du esan nahi kalitate musikala zaintzen ez zenik, ze denok dakigu bigarren mailako musikariak ekarritz gero bere turista-snob-dirudun erakartzeko nahia betetzerik izango ez lu-keela. Horrela hasi ziren Louis Amstromen orkestra edota Ella Fitzgerald bat eka-rriz.

Gainerantzekoak —hau da Getxo, Gasteiz, Iruñea, Hendai-a, Biarritz, e.a.ek—, duten helburua ez da turismoarena jazzaren promozioarena bai-zik.

Festival hauek sortzen duten galdera hau da: bene-tan promozionatzen al dute Jazz?

Erantzuna erraza da, ikusi besterik ez dago jendeak jazzari buruz duen eritzia: «Mu-sika intelektuala», «Kristoren pelmada», e.a. Baina beti ez da horrela izan, gogoratu bestela gure zaharrek «jazz-bana» deitzen zien orkestine-kin dantzatzuz gozatzen zute-na.

Planifikazio falta nabaria da. Jazz-eskola bakarra (Donostian sortu berria) Euskadi osoan, kontserbatorioetan ere sartzerik ez du musi-ka-mota horrek, kontzertuak emateko aukerarik ez. Sarri gertatzen den bezala musika-lari askok emigratu egiten dute beste lurraldeetara jazz horien ogibide suertatzeko. Entzunak ditugun Pedro Itu-

rralde, Vladi Bas, Tomas San Miguel, e.a. euskaldunak di-tugu nahiz kanpoan hemen baino ezagunagoak izan.

Euskal talde guztien kezka berbera da; festibaletan horrenbesteko dirutza gastatu ordez hobe dute «pixkoat» banatzea edota azpiegitura txiki bat sortzea; eskolak sor-tuz, urtean zehar festibalak antolatuz, kanpoan ikasteko bekak emanez, e.a.

Gauzak horrela, euskal jaz-zaren egoera betiko «mini-mo»etan egongo da, emigra-tzea ezinbestekoa izango da, talde bat entzun nahi izanez gero entsaio-lokaletara joa-ten jarraitu beharko dugu.

SANTI A.

«ARGAZKIAN GUAPO ATERA», ABISATU ZIGUN LEHENIK

Jon Kortazar, poeta, irakasle eta zinemazalea

**Udako Unibertsitateko
ihardunaldiak aitzakia dela medio,
Jon Kortazarrekin solasaldia
izateko bilatu dugu aukera.
Estraineko komentarioa argazkian
guapo atera dezagula egin digu,
hizketan ez delarik, keinu asko
egiten baitu berbetan eta gero ez
omen da batera polita irteten.**

Geroxeago berak eta argazkiari ekin diola enteratu gara, erakusketa batetan parte hartu ere hartu duela.

Jon Kortazar: poeta baten sekretoak

Idaztearen gainean hasi gara mintzatzen, gure Kortazarrek dioskunez sortzeko momentuan ohituta zaude era batez idazten, eta ohitura horrek traizio egiten dizu beti: «Nik oso lineal idazten dut, batere floritura handirik gabe. Nire ustez idazleak hizkuntzari buruzko erreflexio gogor bat izan behar du, bai norberaren hizkuntzaz bai tradizioak egindako hizkuntzaz bai inguruko jendeak egindako hizkuntzaz». Jonen ustetan une honetan ez da bat bateko poesia egiten, oso poesia landua baizik.

Poeta honen beste fazeta bat irakaslearena da, Gasteizko Fakultatean hain zuzen ere, «Euskal Filologiako ikasleak toki guztietakoak direnez gero eta heuren komuni-

kazio tresna euskara denez, beharbada handik sortuko da euskara batu bizi bat. Horixe dut espero».

Nahi duena egitea, transbanguardiaren ezaugarria

Fakultatetik Transilbania-ko transbanguardiari buruz hitz egitera pasatua gara: «Zalantzarik ez, egoera irris-takor batetan bizi garela. Gizarte hau oso gizarte demokratikoa da, hau da, berdintasuna bilatzen duena. Demokrazia hori politikan ez bada agertzen ere bai beste zenbait arlotan. Esate baterako gisa-jokaeretan edo modan. Jende gehienak nahi duenak egiten du, hori da gure transbanguardiaren ezaugarri bat».

Zinemazalea denbora librean

Elkar hizketa bukatzeko zineari heldu diogu, Joni zinea bera gustatzen zaio, ihesbide-

Jon Kortazar, bere afiziorik ezkutuenen artean.

rik bereziena baita. Zinea oso anbigua da, pantaian ikusten dena era berean irreal eta erreala bada eta. Ez da bizitzan gertatzen, baina pantaian izateko inoiz bizitua behar izan da. Norberak badauka bere eguneroko bizitza eta horren barruan pantaian azaltzen zaigun isto-

rioak badu bere lekutxo, agian istorio hori bera bizitzea gustatuko litzaiguke.

Zinean idaztean bezala norberaren fantasmak agertzen dira, behin eta berriro gure barneko zirrarak agerian jarri eraziz.

ANA FERNANDEZ

**“ Nik oso lineal idazten dut,
batere floritura handirik gabe.
Nire ustez idazleak hizkuntzari
buruzko erreflexio gogor bat
izan behar du ”**

GASPAR GALERIAN ERAKUSTEN DUTE BEREN ORAIN ARTEKO OBRA

Jon Etxebeste eta Iñaki Erkizia, Oreretako agerpen estetikoaren ispilu

Gipuzkoako arte giroan ezaguna den Gaspar taberna-galerian, bertako bi artisten lana erakusten da hilabete osoan zehar: Jon Etxebeste, pintura eta eskulturan, eta Iñaki Erkizia, argazkigintzan.

Biek elkarrekin erakusketa egitearen arrazoina aski argia izan da. Biak, bai Jon eta bai Iñaki, Xenpelar zentruko monitorea dira (Oreretako arte-zentrukoak alegia), eta lanbide horretatik sortu da ere erakusketarako elkar-lankidetzak hori. «*Duela urte t'erdi serio samar planteiatu genion geure buruari erakusketa bati buruzko produkzioa burutzearen asuntua. Data zehatzak planteiatu gaudak hobekiago burutzen dira, eta horrela sortu zen konpromezua*». Baina Xenpelar zentruko zirkunstantzia horrez gain, bietako bakoitzak bere historia pertsonal berezia eduki du.

Bi trajektoria desberdin

Iñaki Erkizia Bartzelonatik dator, han argazkilaritza ikasi zuen eta ondoren agentzia batzuzentzat erreportaiak eginez ibili zen. Jon Etxebeste Bilbon ikasi zituen Arte Ederrak, eskultura espezializazioan, eta sei urtez Jaizkibelen irudi animatuen munduan murgildu ondoren eskultura maila teorikoago batetan gelditu zen.

Gauza bera gertatu zitzaien Iñakiri, «*La Voz de*

Euskadi»n lanean aritu zenean. «*Maila pertsonalean erreportaien munduak ez ninduen betetzen* —diosku Iñakik—, eta beste zerbaiten bila hasi nintzen, eta bi urteren buruan, beste zerbaiten bila hasi nintzen, ez zen aski zeure argazkiak argitaratuak ikustea prentsan. Erreportaietan mementuaren bila ibiltzen nintzen, baina ondoren estetika propio baten atzetik abiatu nintzen».

Bi trajektoria desberdin horietatik, Xanpelar zentruko esperientziaren bidez,

bientzat lehena den erakusketa honetara heldu dira. Haiek erakusketa gisa baino, kultur ekintza gisa planteiatua zuten hasiera batetan, jende gehiagorekin etabar, baina hasiera batetan pentsatutako lokalak baldintzak beteko ez zituenenez, asmoa aldatu zuten errotik, sala komertzial batetan alegia.

«*Diruaren eta kritikoen eremuan sartzea erabaki genuenetik* —Jon da oraingoan—, gauza desberdina da. Kritikoak pasatzen dira hemendik, salneurriak jarri beharrez obrak merkantzia bihurtzen dira eta kontsumo gizarteak ezartzen dizkizun bideak ibiltzen hasten zara». Bide komertzial horiei muzin egin behar ez zaiela pentsatzen dute biek, funtzionatu nahi bada behintzat, haietan murgildu beharra ikusten dute eta.

Horrelakoetan, arazorik nagusia ekonomikoa dela adierazten dute bi artistok, erakusketa egitea ez da pagotxa haien ustez, baldintza normalean inbertsioa aski serioa gertatzen bait da: garratza, obren prestaketa, etabar. Haien asmoa oraingoz, dena dela, ez da salmenta mailan planteiatzea, obra kaleratzeko modu aldetik baino.

Amateurismoa defendandu behar dela pentsatzen dute. «*Lanbide paralelo bat edukitzea inportantea da, benetan gustatzen zaizun horretara dedikatu ahal izateko, printzipioz gutxiago salduko bada ere*». Maila kreatibo batetan profesionaltasuna planteiatzea utopikoa dela pentsatzen dute, gaurkoz behintzat.

Pertsonaia urbanoak eta konposizioak

Jon Etxebesteri bere lana azaltzea eskatu diogu, lana burutzeko prozesua zein izaten den bere kasuan. «*Pertsonaia urbanoak dira, alderdi humanoidearekin eta egunerokotasunaren alderdiarekin. Bi elementu horiek, fosilizaturik, kuadroen eta eskulturen ondorioa ematen dute*».

Iñaki Erkiziaren kasuan, erreportaien buelta da ondorioa, «*argazki gehienak paretak bezalako elementu eta testuretatik abiatzen dira, Errenteria nola dagoen adierazi nahi dute nolabait, ikerituz eta konposizioak bilatuz*».

JOSU LANDA

Etxebeste eta Erkiziaren erakusketa, Oreretan; eskulturak eta koadroak lehenarenak dira, argazkiak bigarrenarenak.

ETB-KO PROGRAMA ZUZENDARI IZENDATU BERRIA DUTE

Mikel Lejarza: «Irrati elebiduna egiteko dago»

Aldaketa garaia omen da, eta EITBn ere halako berriak datozkigu. Josu Ortuondok ETBko zuzendaritza berriztatu du, orain Mikel Lejarza Bilboko Eusko Irratiko arteztailea ETBko programa zuzendari egin dute.

Mikel Bilboko igorlearen buru izan da sortu zenetik, eta joan orduko balantze txiki bat egitea nahi izan dugu, eta baita ETBrako dituen asmo berriak igerrri, baina azken hau ezinezkoa izan zaigu. Mikelek ez omen du oraindik nahiko ondo menperatzen ETBko makinaria, eta hurrengo baterako utzi behar izan dugu gaia.

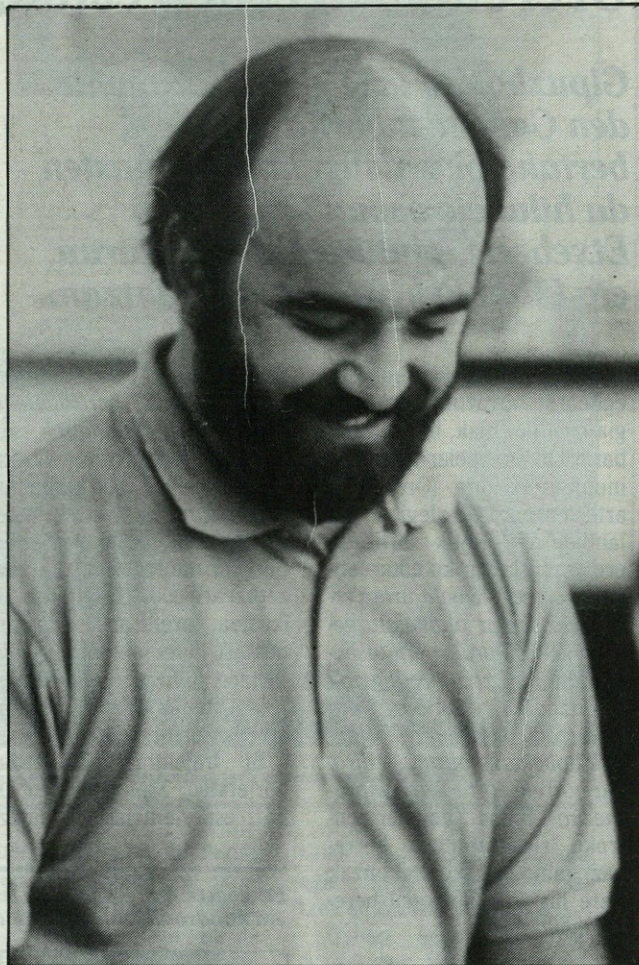
ARGIA.— Azken hilabeteotan entzulego kopuruaz gora eta behera ibili zarete igorletakoak, irrati entzuleena norberarena dela erakutsi nahian. Nola dago gaia momentu honetan?

MIKEL LEJARZA.—Entzulegoaren kopurua jakiteko bi bide interesgarri daude: CIES estudio pribatua, urtero egiten dena; eta baita EGM Estudio General de Medios delakoak urtero hiru edo lau azterketa egiten ditu. Instituto Gallupek ere urtero egiten du guretzat. —EITBrentzat— ikerketa bat entzulegoa zenbatzeko eta ditugun entzuleak nolakoak diren jakiteko. Borroka gogorra dago bai audientzian zein produktoan, eta horrek onena izatea eskatzen du. Euskadi Irratiak euskarazko saioetan 60.000 entzule dauka, Eusko Irratiak 70.000 astegunetan zehar eta

ia 100.000 edo asteburuetan. Gasteiz Irratiak 45.000 OMn eta beste 15-16.000 FMn. Dena gehituz oso ondo dago guretzat.

Hasi ginenean gure asmoa zen Euskadi Irratirako nortasuna Euskadin bertan aurkitzea, baina azkenean ikusi dugu entzuleak ez direla hainbeste sartzen holako gauzetan. Adibidez, informatiboan hemengoaz bakarrik hitz egiten badugu gaizki gabilta zeren jendeak jakin nahi du baita zerbait Reagani buruz, eta Libanori buruz, eta Estatuaz ere. Kiroletan programa bat egiten badugu Real, Athletic, Osasuna, Sestao, eta Alavésarekin bakarrik entzuleari hiru aukera ematen diogu irratiaren: bata, irrati probintziala, Bizkaian Athleticen partidu osoa edukiko dute; Omen edukiko dute programa bat Madril, Bartzelona, Betis eta abarrekin; eta azkenik egongo gara gu Euskadiko taldeekin programa bat egiten. Athleticen partidua entzun nahi duenak beste igorle bat dauka, liga osoa entzun nahi duenak beste irrati batzu dauzka, eta azkenean gu geratzen gara gauza testimoniala egiten.

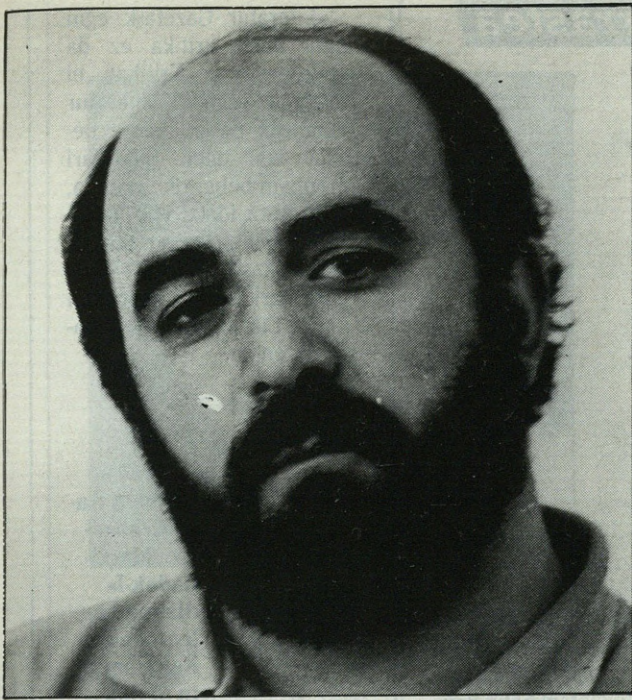
Gu orain lau urte hasi ginen, nahiko lan serioa egiten

Mikel Lejarzaren ustez, bera ez inor irratiaren politika linguistikoa zehazteko; Administrazio Kontseiluaren lana omen.

“ Hasi ginenean gure asmoa zen Euskadi Irratirako nortasuna Euskadin bertan aurkitzea, baina azkenean ikusi dugu entzuleak ez direla hainbeste sartzen holako gauzetan ”

«“Radio Euskadi” erabat ezezaguna zen gizartean orain urte t’erdi, baina orain ja ez».

“OMko irratiak elebiduna izan behar du, baina nolakoa izan behar du elebitasun horrek? Bestetik, irrati elebiduna egiteko gizarteak ere elebiduna izan behar du”

orain dela bi urte, eta audientzia gorantz doa. SER katea lehena da, baina orain dela bi urte orain baino entzule gehiago zeukan, eta guk aldearantziz.

Radio Nacional beherantz doa, Radiocadena ia ia ez da esistitzen, eta horrek esan nahi digu guri irrati publikoak beherantz doazela. Iku-siko dugu zer gertatzen den telebistarekin telebista pribatuak iristen direnean. Irrati pribatuak askoz arinagoak dira eta posibilitate gehiago daukate borrokatzeko. Radio Nacionala oso ona izan arren bi miloi t’erdi entzule galdu du azken bi urteotan, gu ordea pasa gara 17.000tik orain hiru urte orain 70.000 entzule izatera. Dena den, irrati publiko batentzat entzuleak ez dira izan behar neurri bakarra esateko irrati hori ona edo txarra den.

A.— Ezaguna da zuek SERekin aspalditik daukagun gatazka...

M.L.— Guk ez daukagu gatazkarik SERekin, kompetentzia baizik. Aktibitate batzu monopolio baten eskuan egon dira, musikaren asuntua adibidez. Guk ez ditugu monopolioak maite, eta hor sartzen saiatuko gara baina ez SERen kontra. Nor egon da Euskal Herrian estropadak ondo ematen? Herri irrati, ezta? Ba gu orain saiatuko gara, eta berdin bertsolarien munduan eta abar. Kontzertuak antolatzea SERen eskuetan egon da orain arte eta gu hor ere sartu gara, zergatik ez?

A.— Zuek erabiltzen duzuen radioformula aspaldian oso kritikatu izan da. Egin dezakezu balantze labur bat horren erabilpenaz?

M.L.— Niri ez zait *radioformula* hitza gustatzen. Asmo bi geneukan, alde batetik ahalik eta irrati anbizosoena egitea geneuzkan medioekin, eta bestetik OMa epe laburrean martxan sartzea posibilitatuko lukeen irrati egitea, eta aldi berean gazterari zuzenduriko FMa. Ahaleginduginen kompetentziak eskaintzen duenaren aldean beste zerbait eskaintzen, berdina eskainiz gero medio guttiagorekin galtzekoa daramazulako. Gure programazioak badauka OMko bloke informatiboaren eskema klasikoa, baita kiroletan ere. Bihar Euskadi Irratiak OMa zabaltzen badu guk pasa genezake onda mediara berehala OM horren %75a edo %80a, informatibo eta kirolen eskema osoa. Egiteko geratuko litzateke goizeko programa eta arratsalderako programa.

Irudi aldaketa honek sendotzea ekarri digu gizartean, *Radio Euskadi* erabat ezezaguna zen gizartean orain urte t’erdi, baina orain ja ez.

A.— Noizko zabalduko duzue OMa?

M.L.— Hori Jaurilaritzaren esku dago. Nire ustez lehenbaitlehen zabaldu beharko litzateke, beharrezkoa da. Orain daukagun Euskadi Irratia, Gasteizko Irratia eta Bilboko honekin badago sustraita irratiarako plan on bat egiteko, hiru saiouduna: Eusko Irratien hitza (kirolak, albisteak, magazinak...) onda mediān; bigarrena FMko irrati gazteentzat arintasunez, programa esperimentalekin eta abar; eta azkenik euskarazko saioa.

A.— Bilboko Eusko Irratia elebiduna izateko sortu zen, eta orain praktikan euskararen presentzia minimoa da...

M.L.— Minimoa ez, ez dago, egia da. Eusko Irratian problema bat izan dugu: ente publikoa gara eta erakunde publikoak aldaketak ezagutu dituzte. Horren eraginaz planteiamenduak ere aldatu egin dira. Hasieran batek esan zuen “hau irrati elebiduna izango da”, baina ez zuen

esan zer nolako elebitasuna behar zuen, zer portzentaia-tan erabili behar zen euskara. Badakizu zenbat kazetari euskaldun dagoen hemen?

A.— Oso gutti.

M.L.— Bi euskaldun dago, lehen zeuden batzu orain ETBn daude. OMko irratiak elebiduna izan behar du, baina planteiatu beharra daukagu elebitasun hori zer nolakoa izan behar duen. Zer da elebitasuna? Programa berean euskara eta erdera sartzea ala programa batzu euskaraz eta beste batzu erderaz egitea?

Irrati elebiduna egiteko gizarteak ere elebiduna izan behar du. Zu joaten bazara San Mamesera eta jokalaria batzu euskaldunak badira egin zenitzake elkarriketa batzu erderaz eta beste batzu euskaraz, baina denak erdaldunak badira zuk ezin dezakezu elkarriketa elebidunik burutu. Planteiamendu bat egin behar da, ez asmo soil.

A.— Eta nori dagokio planteiamendu hori egitea?

M.L.— Alde batetik irratiok zuzendariari, noski, eta ni ez nago nire burua zuritzen, baina hor dago Administrazio Kontseilua ere. Ezagunak dira arduradunak, baina Euskal Herrian arduradunak aldatzen dira. Niri etorri zaizkit arduradun batzu esanez elebitasuna 75-25a dela eta beste batzu elebitasuna dela ordu beteko programa bat egunero... Nik irratiak zerbait badaikit, baina ni ez naiz inor politika linguistikoa egiteko.

A.— Zu ETBko programa zuzendari berria zara... Zer nolako aldaketak egongo dira?

M.L.— Aldaketak beharrezkoak dira. Ni lau urte eta lau hilabete izan naiz hemen, eta orain telebistara noa ikastera. Nire lehen asmoa da joan, ikusi eta ikastea, gero hasiko naiz agintzen. Hemen-dik hiru hilabetera prest izango naiz ETBri buruz nahi duzun beste galdera erantzuteko, baina orain ezin dizut ETBri buruz gehiagorik esan.

INAKI GOITIOLTZA

Paperetan idatziak

EUSKALTZAINDIA
Euskaltzaindiari dagokio, hizkuntzaren eremuan, normak ematea; bera da horretarako jaio zena. (...) Gertatzen dena da, guk arauak emateko estudiatu egin behar ditugula gauzak, ezin dugu itsu-itsuan arau bat eman, gero parragarri gelditzeko. Hizkuntzaren iturrietatik ikasi egin behar da.

Luis Villasante, «Plazara», 8. zbka, 87ko uda

ROCK RADIKALA
Rock radikalak badu bere lekua, dudarik gabe. Gainera, gero eta gehiago mintzatzen bada musikaz, hobe. Baina uste dut jende guztiari eman behar zaiola aukera... eta komunikabideez ari naiz zeren eta askotan rock radikala besterik ez dagoela bait dirudi. Gero kalitate kriterioa dago. (...) Baina maizegi «rock radikal» etiketapeko taldeetan ez dut gauza onik aurkitzen... desafinaturik jotzen dute, ahotsak ez daude behar bezain ondo, testuak...

Anje Duhalde, «Punto y Hora», 87-VII-2tik 16ra

KATALANERAZKO LIBURUAK
Katalunieraz argitaratutako liburugintza inoiz baino egoera hobegoan dago. 1986ean 3.754 liburu plazaratu ziren katalunieraz, hots, %10,2ko igoera izan du aurreko urteko datuei begira. (...) Argitaldarien emaniko dirulaguntzei dagokienez, Generalitateak, 1982an ipini zuen eskuarte orokorraren araua. Arautegi honen oinarria, katalunieraz argitaratzen den izenburu bakoitzeko zenbait ale erostean datza. Erosten den liburu-kopurua, tiradaren arabera da. Honela, 2.000 ale baino gutxiagoko tiradei, 300 liburu erosten zaie eta 2.001 eta 4.000 bitarteko tiradei 200. Arautegiak ez du bere baitan sartzen 5.000 aletik goragoko edizio-rik.

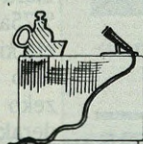
«Eguna», 87-VII-9

ROCKA GASTEIZEN
Gasteizen rollo berri batzuk sortu dira, baina beharbada datoen gayzak ez dira zaharrak bezain fuerteak. Rollo berriek bidea errezagoa dute, orain ekipo on bateki jotzea edozeinentzako erreza da, baina guretzako orain dela lau urte la ostia zen, ezinezko gauza bat. (...) Orain rollo hori beste era batetan bideratua dago, rock'n rolla Euskadin iadanik gauza bideratua da, orduan gauza espontanea zen eta rolloak beste indar bat zuen, orain aspergarriagoa da.

«Ertzainak» taldea, «Globho», 7. zbka., 87ko ekaina

PROMOZIOA
Hemen promozio hutxi ziok, esaterako Estatuan dagoenarekin konparatuz. Irratiak eta egunkariak nahiko laguntzen dute, telebistak ordea ezer gutxi eta honek garrantzi ikaragarria du. Gehiago egin beharko lukete, hemen talde onak daudelako bai musikan, letratan, teknikan... kanpora ateratzen ez direnak ordea.

Jo ta Kie, «Egin», 87-VII-13

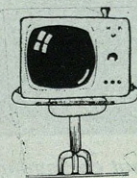
Mikel Azurmendi

Donostiako
«Arkubide» euskal
txokoa
emandako
hitzalditik hartua
(uztailaren 8ean)

Literatur «Gazeta»n zabalik dau den ateak batez ere ate kritikoak dira, hau da, gure aldizkaria kritika egiteko aldizkaria da batez ere. Informazio literarioa eman, beti, ematen dena nolabait teko kritika baten itzalean ematen da. Adibidez, Hego Afrikari buruzko ale berezi hura egin genuenean, ez informazio mailan bakarrik, baizik eta parte hartuz egiten genuen, liburu haiek ze balore zuten azpimarratuz. Informazioa ematea bera kritika bezala egiten dugu.

Guk egiten ditugun aipamenak, beste euskal aldizkarietan egiten ez den bezala, kritikoak dira. Hartzen baduzue ARGIA, edozein aldizkari, «Egin» edo «El Diario Vasco», aipamen kritikoak egiten dira, baina sprinter kritiko bezala, hau da, kazetari den baten ikuspuntutik egin dago, *corre, ve y dile*. Liburuazagutarazteko, nola edo hala liburu erostarazteko edo irakurtarazteko. Kritika hori beharrezkoa da, baina kazetariak kasik ez dute ezer egiten, argitaletxeek bidaltzen dizkieten xostenak argitaratzeaz gain.

«Literatur Gazeta»k egin nahi duen kritika ez da sprinterrarena. Kritikak, bi hitzetan esateko, literatur emaitzak batek balore bezala zer duen galderari erantzun behar dio. Hau da, obra hura idatzi edo irakurri ez balitz, kultura batek zer eskasia izango luke, obra hark zertan aberasten duen. Eta kritikoak baloratu egiten du.

Kaki

Jon Aizpurua-ren
galderak ETBko
«Arkupe» saioan
(uztailaren 10ean)

Gurekin dugu Kaki Arkarazo. «Matxinadak-l» diskoa kallean dago. Kaki, sentitu al duk inoiz inork konprenitzen ez hauen sentazioa?

— Ez zekidak tokatu. Ez diat ere pretentsiorik

hasiera batetan erantzute izugarri bat edukitzeko. Geroa piska bat mugitzen duk askotan olatuka, modak etortzen diren bezala, hala-ko batetan gauza bat sortzen duk eta jende guztiak hori entzuten dik. Nirea piska bat duk atletismoan fonda esaten dena. Piskana-ka-piskana entzulegoa egin, bidea egin, inongo estropuzorik gabe baina aldi berean inongo saltorik gabe.

— Azkeneko disko hau guztiz instrumentala da. Ez dakit horrek ahotsa guztiz albo batetara uztu nahi duen, eta hizkuntza ere bai.

— Horrek badik bere zergatia, eta horren inguruan gainera baduk korrante musikal bat, eta ahotsik gabeko musika era bat izan duk beti musikaren historian. Beste giro bat sortzea eta beste funtzio batzu erabiltzea ere bideratzen dik. Izan ere, ahotsa ez dagoenean adibidez filmeak edo erakusketak musikarekin ilustratzeko posibilitatea

dauzkak. Musikari beste funtzio bat aurkitu nahia duk, eta bestalde ere etxean egoterakoan, eta beste gauza batzu egiterakoan —nahiz pintatu, nahiz irakurri, nahiz era horretako gauzak— atzetik halako fondo bat edukitzea duk, musika fondo bat edukitzea. Ambiente musika bat, hori lortzen duk askotan ahotsa ez dagoenean.

— **Kajoitxo batetan edo kutxatila batetan sartu behar izango bagenu zure disko hau, horretan sartuko genuke behar bada, ambiente musikarenean?**

— Bai, uste diat baietz. Kanta bakoitzak bere giro berezi bat eskaintzen dik, horregatik duk bilduma bat, giro-bilduma bat.

— **Estudio-lana izan da, esan bezala. Zuzenera eramateko problemak izango dituzue?**

— Gauza bat aipatu nahi diat. Askotan esaten duk estudioko lana edo laboratorioriko lana. Nik piska bat mundu hori ezagutzen diat, eta disko hau beste edozein diskoa bezalakoa duk. Disko guztiak egiten dituk estudioan, bai Benitorenak, edo Oskorrirenak, edo Ruperrenak. Prozedura berdina duk, eta giroa ere berdina. Honoko hau ez duk gauza zuhur bat izan, gauza hots bat. Estudioko lan normal bat izan duk. Agian musika era bera zuzenean

emateko zail samarra duk baina pentsatzen diagu irudi soportu handi batekin errezago litzatekeela, irudia eta musikarekin jolastuz, guretzat musika hori ere baduk eta, filme posible batetarako soportea. Horrela, zerbait egin nahi diat, eta seguruaski udazkenearako aterako gaituk zuzenean jotzeko.

— **Kaki, M-ak taldea zer moduz dago momentu honetan, zer bizitza du taldeak?**

— Lanean ari gaituk baita. Beti fronte askotan ibiltzen gaituk, eta udazkenearako lp berria prestatzen ari gaituk, hirugarrena izango dena. Eta orain asmoa diagu berehalako batetan single bat ateratzeko, aurrerapen gisa. Eta gustora, oso gustora.

— **Eta «Matxinadak-I» honek jarraipena izango du noski, beste zenbaki bat ere izan beharko du?**

— Bai, I.a, logikoki. Hor zegok eta pentsatzen diagu datorren urtean jarraipena ematea projektu honi. Izan ere, lehen esan dudana bezala, agian tradizio falta piska bat zegok musika era honetan, eta piska bat ikasi beharko genuke nola entzun, eta nola gozatu musika honen, ez baita nire ustez musika zaila gozatzeko. Horregatik, eta batez ere burugogorkeriagatik jarri gaituk musikaren mundu honetan.

Torrealdak puntua jarrita

Ramon Etxezarretari

— Behin eta berriz kritikatu dituzu euskararen aldeko herri-mogimenduak: Korrika, ikastolen aldeko ekintzak (Kilometroak...), etabar. Zergatik horren kritika garratzak? Euskararen egoerak ez al du horien beharrik zure ustetan?

Mugimendu horiek ez direlako mugimenduak, Euskadi higitzen baten aldeko errebindikazioak baizik. Euskararen kontrako irudizko etsai bat eta superzaleen arteko harreman sadomasokista bat iruditzen zaizkit, erdara erreferentzia ez badute euskararekin zer egin ez jakin eta ez inporta zaien jendeen ekintza. Ez dut ulertzen zergatik euskarak, gustatzen ez bazaio, ibili behar duen beti ipurditik hartzen. Ez dut ulertzen zergatik dagoen euskararen aldeago urtean. euskara eta berekiko injustizia aitzaki, dozena bat egunpasa egiten babilena erdararik ikasteko aukerarik izan ez duena baino. Su ematen dit besterik radikalitasun eske dabilena. bere kontraesan eta inkoherentzia ahazturik, kulpak alaiki urkoari botatzera ateratzen ikusteak. Autokritikarako bideak ixten dituzte. Zenbaiten autojustifikazio ederrak dira. Euskararekiko praktika koerente eta radikal bat daramagunok euskararen etsai eta erdararen amigo deklaratzan gaituztela senditzen dut.

Horien beharrik? Helburuak eta baliabideak ongi erabaki bitartean ez, eta orduan ere egunpasa ederra egiteko aitzakiarekin, oraintxe bezala.

Puntako argitalpenak

Donostiako «Hontza» liburudendak emandako datuak

Literatur liburuak:

- 1.— «Irene. Tempo di adaggio», Pako Aristi. Erein.
- 2.— «Saturno», Arantxa Urretabizkaia. Erein.
- 3.— «Olagarroa», Mario Onaindia. Elkar.
- 4.— «Emily», Patxi Perurena. Elkar.
- 5.— «(H)aur besoetako», Jon Mirande. Pamiela.

Orotarikoak:

- 1.— «Euskal mitologia», Resano, Barandiaran... Pamiela.
- 2.— «Pagoeta parkeko landare basatien gida-liburua», Francisco Garin. Gipuzkoako Diputazioa.
- 3.— «Euskal testu zaharrak (I)», Jesus M. Satrustegi. Euskaltzaindia.
- 4.— «Lurralde», 10. zenbakia. INGEBA.
- 5.— «Euskal hizkuntza eta literatura», Elgoibarko Euskara Mintegia. Elkar.

Glastonbury, Roskilde, Torhout, kontzertu erraldoien aroa

Uda iritsi dela seinaleetarikoa bat aire librean burutzen diren kontzertu erraldoien burutzea litzateke. Wootstock berpiztua, hippyen garaiko xarma berreskuratzea baino beste edozertan pentsatzen du horietako kontzertu batetara hurbiltzen den gazteak.

50.000 eta 70.000 bitarteko jendetzak bildu dira azken asteburuetakoa jaialdi erraldoietan.

Ingalaterran, Dinamarkan eta Belgikan egin dira gisako kontzertuak azken asteburuetan. Kontzertu bakoitzak badu bere berezgarria.

Glastonburykoaren lehen edizioa 1950ean izan zen, eta 2.500 pertsona eskas hurbildu zen T. Rex entzun-ikustera. Gerora jaialdiak tamaina eta garrantzia irabazi du. Lazkoak 100.000 libera ingeles eman zituen. Aurtengo ekainaren 20 eta 21ean 55.000 pertsona inguru bildu zen sei eszenatoki desberdin eta zinema bakarraren inguruan, 125 talde eta 14 filme ikustearrén. Lau egunetan zehar Glastonbury erabat itxuraldatzen duen berezgarria hala ere droga omen da. Antolatzaileek egitarauan abisatzen zuten: «ez baduzu sekula drogarik dastatu, ez da hau frogatzeko unea. Gaizki erreakzionatuz gero jendetzak itsu zaitzake. Drogena eta alkoola nahastea arriskutsu da».

That Petrol Emotion, Wootentops, Elvis Costello, eta beste batzuren aktua zioa segitu ahal izan zuten gazteek.

Dinamarkan Roskilde izeneko jaialdia dago, Ingalaterrakoa bezain handitsua, baina drogarik gabekoa. Hara hurbiltzen direnek rock taldeak entzun nahi dituzte. Edaten badute ere, ez omen dira mozkortzen. Orain dela 18 urte egiten da jaialdi hau, urtean hiru egunez, eta aurtengoan 50.000 pertsona inguru izan dira, bertan Iggy Pop, Michel Shocket, eta Ingalaterran izandako beste zenbait.

Flamenkoek ere

Belgikako festibala Torhouten egiten dena da. Duela bi urte senitarteko pic-nic baten antza zuela diotenak badaude ere, aurtengo jendetza ikusita ez da erraz sinestekoa: 70.000 pertsona. Detailea flandiarrek jartzen dute, haiek izanik antolatzaileak haien hizkuntza hutsean argitaratzen dituzte, egitarau eta bestelako triptikoak, eta altabozetatik ere hizkuntza horretan soilik ematen dira abisuak. Gisa horretako jaialdi kosmopolita batetan ez dago gaizki, ze arraiola!

J.M. HERITZ

Robert Cray, blueslarien printze berria

Hogeitamar urte ditu, eta hit-paradeko lehen postuetara iritsi da Estatu Batuetan bere boskarraren blues-diskoa kalera-tu berria duenean. Garai batetan beltzen artean ere mespretxatua izan zen blues-a praktikatu, eta Eric Clapton, Tina Turner eta besteren laguntzaz lortu du arrakasta. John Belushi-ren inspirazio-iturri «Blues Brothers» filmea produzitzaileak, Robert Cray-k klub txikietan ekin zion bere blues-kantari karrerari.

Hamar ordutako antzerki obra

Lehen astean adierazi bezala Avignon-eko antzerki-jaialdian Paul Claudel-en «Le soulier de satin» antzestu behar zuten. Antoine Vitez zuzendari eta antzesle prestigiotsuak burutiko lanak badiu zenbait berezgarri: lehe-na, arratsean hasi eta goizaldera arte irauten duela obrak. Horregatik ez da estrainoa egiten lehen aldiz osoki eman dela jakitea. Uztailaren 9ko estreinaldiak haizea ere izan zuen protagonista, aire librean jokatu bait zen.

«Os panoramas do sucesso», rock brasileiroa

Hiru lp egin dituzte orain arte «Os panoramas do sucesso» Brasil aldeko rock taldeko mutilek. Hiru dira, Herbert Vianna, Bi Ribeiro eta Joao Barone (kitarra, bajua eta bateria). «Servagem?» beren azken diskoaren 600.000 ale saldu dute, Gilberto Gil-ek baino gehiago beraz. Sozial arazoez arduraturik, sortu zirenetik, 1982tik, beren kantuen hitzak erradikalizatu egin dira. Beraiek omen dira Brasil aldeko «The Clash».

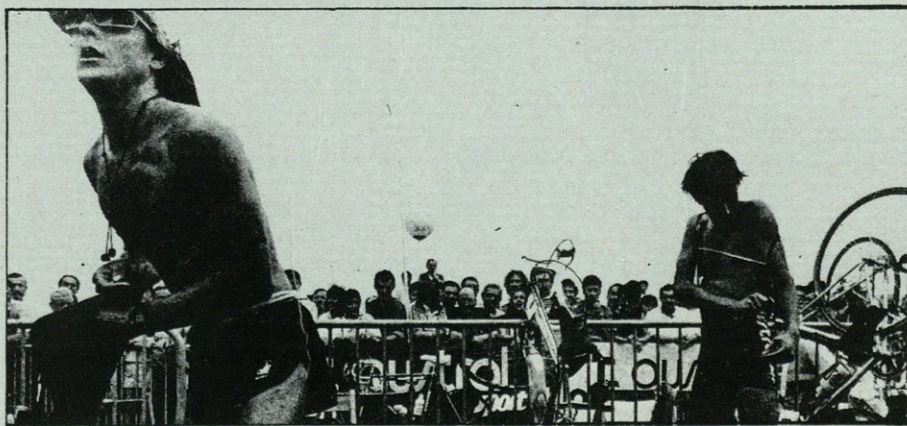
Rudolf Schafer, eta heriotzearen bisaia

Argazkilari bat da. Ekialdeko Berlinen bizi da, bertako morgean lan eginez. Bere kama-ra hartu eta hilakoei erretratuak egin dizkie. Berak buruturiko argazkietan ezintasun bat nabari daiteke, agian hildakoak, begiak itxirik dituztela eta, lo daudela pentsa genezakeelako. Hain zuzen ere hortik jarri dio Rudolf Schafer-ek izenburua bere azken serieari. «Erretratu eztiak morgean».

Munduko probarik gogorrena: Triathlon!

Iragan den igandean burutu zen Zarautzen Euskadiko Lehendabiziko Triathlon Txapelketa. Ez da kirol oso ezaguna hau, baina askoren ustez egungo gogorrena da zalantzarik gabe. Kirolariek hiru proba desberdin egin behar dituzte bata bestearen segidan helmugara ailegatzera: bi kilometro t'erdi igerian, bizikleta bat hartu eta 78 kilometroko ibilbidea, eta bizikleta utzi eta 18 kilometroko korrikaldia!

TRIATHLON probak ordea ez du bere luzeera kilometrotan finkaturik. Goian aipatu probetakoak Euskadiko Triathlon Txapelketari zegozkionak besterik ez bait dira. Kontutan eduki behar da Hawayen egin zen Munduko Triathlon Txapelketan askoz ere astindu handiagoa jasan behar izan zutela igeri, bizikleta eta korrikako superman eta superwomanek: hasteko, 4 km. uretan; 180 km. bizikletaz gero; eta, azkenik, 42 km. (marathoi batetan bezala) korrika.

Euskadiko supergizona eta emakume bionikoa

Zarautzko triathlonen jokatzan zen Euskadiko Txapelketako irabazlearen izena ezagutzeko, aurretik bi madrildar iritsi ziren herriko Musika Plazara: hogeitalau urteko Carlos Santamaría (3 ordu, 43'29") estrena eta hogeitabateko José Juan Ayet gaztea bigarren (3 ordu, 46'40").

Garailea heldu eta zazpi minutu geroago iragan zuen amaiera marra Euskadiko txapeldunak. Bilbotarra bera, hogeitabost urte eta hirugarren urtez triathlonetan parte hartzen: Eduardo No. Laugarren burutu

zuen igerialdia, bigarren txirrindularitzako zirkuitoa, eta brontzeko lekua azkenik (3 ordu, 50'57").

Euskadiko andere bionikoa, bestalde, 29. lekuan sartu zen metara 4 ordu, 27'55"tan: Dina Bilbao ondarrutarra. Euskadiko bi txapeldunek adierazi zuten lehena zera izan zen: «hau izan da egin dudana triathlo-nik gogorrena».

Latzena, uretatik bizikleta gainera

Getariatik itsasora murgil egin eta Zarautzko hondartzarainoko uretaldiak urtero egin ohi dira abuztuan. Baina segidan ez du inork bizikletarik hartzen: itsasoko uraren gezala dutxa batez kendu eta Azpeitiarrako bidean Meagaserainoko malda luzea igotzen hasteko, 78 km. egin arte.

Horretaz ziren kexu triathleta gehienak. Giharreek asko sofritzen dute uretatik irten ostean, eta berehalako malda luzeak jota uzten ditu edonoren izter eta belaunak. Orduantze gertatu ziren abantailarik nabarmenenak, lau bueltako zirkuitoan barrena kirolariak *doblatzen* zirelarik. Azkenerrako osteria ez zen gogortasuna leundu, ezen bizikleta lagatakoan hondartzatik aritu bait ziren arineketan.

Matathoia baino gogorrago: Triathlon!

GORKA ARRESE

Errealetik ospa egiteko desiratzen zegoen

TOSHACK misterrak aspal-didanik zeukan erabakirik Roberto Deabruarekin zer egin nahi zuen. Transferible txartela ipini zion behintzat duela bi bat hilabete, eta nahiz eta Kopako garaipenak bestelakorik gertatu zela pentsa arazten zuen, galesaren asmoak ontzat eman ditu Errealeko zuzendaritzak oporretan... bazkide eta jarraitzaileen aurrean ekonomi arazoak besterik ipini gabe aitzakitzat.

LOPEZ Ufartek, bere aldetik, bere adostasuna eman du berehala Almeria inguruko bere oporraldietatik Madrilgo Atletikorekin fitxatzeko. Donostian jai zeukala garbi zuen irundarrak, datorren urtean amaitzen zela bere kontratua, eta hemengo zuzendaritza eta misterrarekin ez zela ongi konpontzera sekula helduko. Baina kolore txuri-urdiak uztean ez zuen poztasunik agertu. Menotti entrenatzaile berriari floreak bota zizkion. eta ezer gutxi gehiago. Eta hala ere bere kontratua ez da mundialtzat jotzeko modukoa: ez du Donostian baino askoz ere gehiago kobratuko urteko; traspasoaren ehuneko 15ari uko egin behar izan dio hanka egitearren; eta hori gutxi baldin bada, Irungo Real Union taldeari zegokion ehuneko 10a beregain hartu du! Errealetik ospa egiteko desiratzen zegoen Roberto.

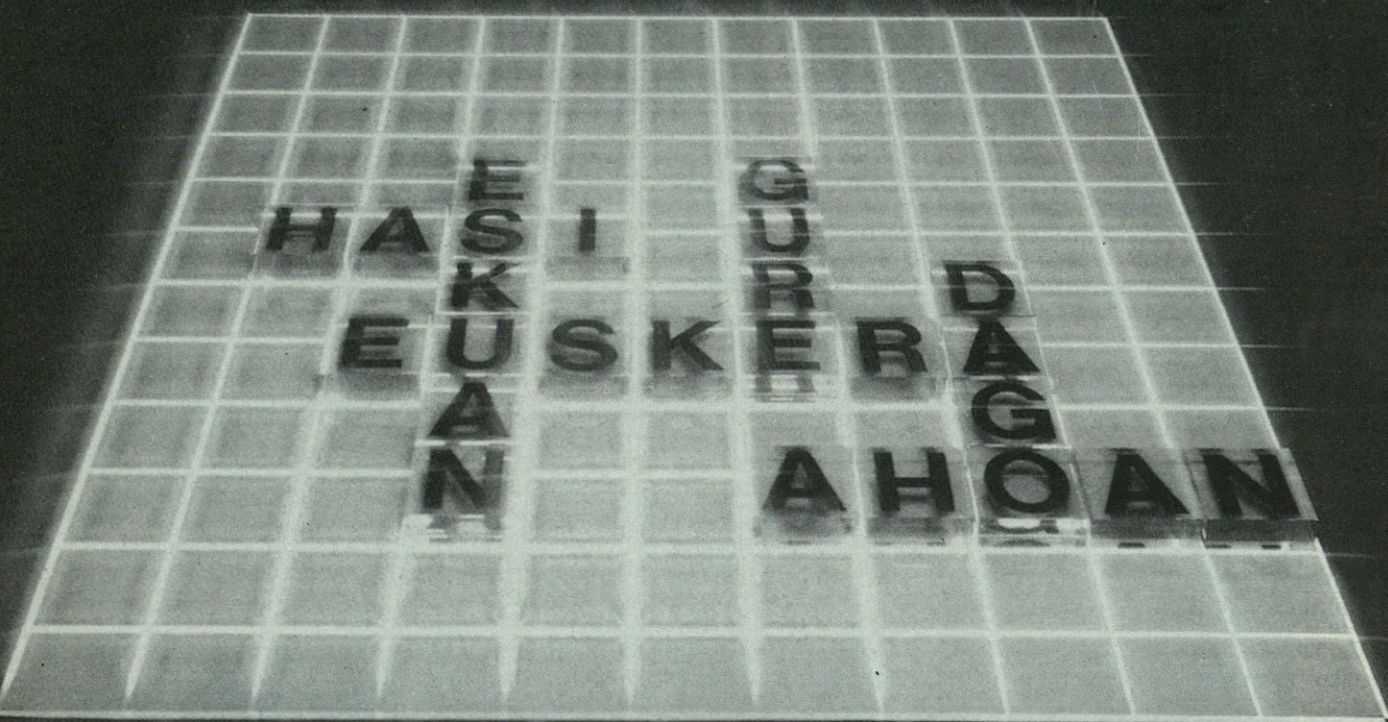
GALESERA deitu zuten kaze-tariek. Toshackek: erabaki horretaz eta Madrilerrako fitxaketaz ezer ez zekiela. Real Sociadako harreman publikotarako arduradunari telefonatu zitzaion gero. Yurritak: «Toshack-ek eman zuen lehendabiziko pausua».

G.A.

berbaz berba, irabazi jokoa.

AURTEN BAI 87

Aurten Bai 87, zulako euskaldunentzat
prestatu dan bide erreza eta laburra dozu.
Euskera sakontzeko bidea.

Berbaz berba irabazi jokoa dogu helburu.
Zurea be hauxe bada hemen gaituzu:

Gure ikastolak

"Etxegina", 7. bertso-paper lehiaketan lehen saria 3. mailan

Doinua: «Uso txuria aidean...»

Elgoibarko ikastola,
sortu zitaigun behin hola.(err.)
Ikusirikan txoriak nola,
maite ez duen kaiola.
Kantuan libre aritu zedin,
euskaldun erresinola.(err.)

Geurea geuk behar lortu,
ta noizbait ginen ohartu.
Etsaien mende ziren 'klitxeak',
halako batez apurtu.
Ametsa baizik ez zirudien,
hura egi da bihurtu.

Gaitza guztiz serioa,
zaila erremedioa.
Nondik hasi ta nola jarraitu,
horra hor desafioa.
Euskaldun haurrek izan zezaten,
irakaskuntz propioa.

Neke eta buru hauste,
erraza zenik ez uste.
Etorkizuna helburu gisa,
lana bihurtuz birtute.
Arbola dago fruitu emanez,
zutik hogeitabost urte.

Landare ttipi aurrena,
orain haundi ta lerdena.
Ezerezetik abiatuaz,
hazi arte leher dena.
Euskadi eta euskararen alde,
bete du mende laurdena.

Zenbat Haritz ta Eneko,
pasa da dagoeneko?.
Zenbat Idoia zenbat Nerea?,
zenbat beste izeneko?.
Habe hoberik ez du herriak,
inoiz behartzen deneko.

Euskaldunok dugu hitza,
ugaritzeko emaitza.
Ilunpearen zubi ilunak,
ikus dezan argi printza.
Ikastolak du erro errotik,
euskal nortasunan giltza.

Euskal altxorren pitxi,
zerala daukat iritzi.
Ikastolaren bidez bai gara,
gauden mailara iritsi.
Zuri eskerrak Elgoibar ere,
da euskaldunago bizi.

Gure esku dagon arma,
mantentzen behar da asma.
Autojestioz publiko egin,
hainbat maite dugun 'dama'.
Eusko gazteek izan dezaten,
ikastolan kultur ama.

Amen titiak xurgatuz,
haurrak doaz elikatuz.
Geroa tinko izan dezaten,
oinarri onak finkatuz.
OH! ikastola zure altzoan,
behar dutena erakuts.

Ikastola ezin uka,
izan da herri burruka.
Aurrera ere jarrai ezazu,
sasi lan guztien aurka.
Zu galdutzeaz inoiz ez gaitzan,
geure historiak juzka.

Behar gorriak axolak,
piztu zituen odolak.
Elgoibar zure ikastolantzat,
horra nire epistolak.
Zu goralduaz goraltzen ditut,
Euskadiko ikastolak.

XANTI ZABALA, "LEXO"

TXIMINIA

Andrea kirofanoan sartu dute, hau-
rra erdi dezan eta bitartean gizona
hospitalerako pasilotan zehar dabil, ur-
duri, zigarroak erre eta zigarroak
erre. Ordu erdia bada andrea sartu du-
tela, eta bapatean sendagile bat aterat-
zen da:

— Haurra zer moduz? Andrea zer
moduz? Zer izan da?...

— Zorionak gizona... zorionak... Bi-
kiak izan dituzu eta!

— Bikiak? Horixe bai ez nuela espe-
ro! Tximinia behar dut horretarako...
tximini ederra, ... eta tximinitarako...
nik daukadana.

— Tximinia ederra izango da, baina
garbi ezazu...beltzak jaio dira eta!

KOINAKA

Etxeko ume txikia jolasean ari da
egongelan. Une horretan aita sartzen
da etxean lanetik bueltan:

— Zertan zabilta, alabatxo?

— Txotxongiloaren burua margo-
tzen ari naiz, aita.

— Margotzen? Nola?

— Koinakaz.

— Koinakaz? Bainan nola nahi duzu
txotxongiloa koinakaz margotu? Hori
ezinezkoa da.

— Zergatik ez? Amak esaten du, ba-
da, koinakak musugorritu egiten zai-
tuela!

SAN FERMINETAN

Joan da nire lagun bat San Ferminetara, eta Iruñea ondoegi ezagutzen ez
zuenek Gaztelu Plazataz galdezka has-
ten da:

— Aizu, esango al zenidake mese-
dez non dagoen Gaztelu plaza?

— Gaztelu plaza non dagoen? Baina
astakirtenik haundienak ere badaki
eta non dagoen!

— Hain zuzen ere, horregatik galde-
tu ditut zuri!

MEMORIA ONA

Ikastaro bukaera zela eta Tolosako
andereño batek Egiptoko historia ba-
tzu kontatu zizkien bere ikasleei. Tut-
hankamonen bizitza eta heriotza azal-
duta gero zera esan zien:

— Eta guzti hau, duela 2.145 urte
gertatu zen.

Eta ikasle batek erantzun:

— Hori bai memoria ona, andereño!

Lehergailuaren hotsak...

KATALUNIAN nintzelarik, irratiz izan nian hirearen berri eta ondorengo egunetan burutik kendu ezinik ibili haut itzuli-mitzulika ene gogoetan.

Oraindik orain gogoratzen diat Baigorriin, hire herrian, egindako kantaldi batetan, gurekin batera eta Bettiren laguntzaz alde aurretik errepetizione bakar bat eginaz, gaita jo behar izan zenutenean hik egindako galdera: «Eta noiz sartzen nuk?». «Nahiz eta gu preso eman... kopla horretan, neronek keinua eginen diat» izan huen nire erantzuna. Eta hala gertatu. Beste batean, Nafarroako Leitzaan «Iparralde Eguna» ospatzen zelarik —eta orduan ere Bettirekin gau-pasa eginda zineten gaitak joaz— eguerdian egindako kantaldiaren bukaeran «Herri Urrats» kantua ematen ari ginelarik, hirugarren itzulian, gaiten hotsa muinetaraino sartu zitzaigunean. Eta han zineten zuek, jende tartean zutik, eta gu laguntzen, alde aurretiko errepetizionerik gabe.

EDONORK pentsatu ahal izan zuen aurrez prestaturik zegoela, eta entzuleentzat normala gertatu bazen ere, guretzat sorpresa. Baina gure arteko harremanak ematen zuen horretarako aukera, segurantz eta askatasuna. Jakina, oinarrian eta ardatz bezala elkarrekin eztabaidatu gabeko elkartasuna zegoen, herri borrokari doakion sentsibilitate baterakoi hori. Izan ere, hi militantea hintzen eta musikoa. Ez hintzen ur errezetan igeri dabilen horietakoa eta beraz, ondorioz, hire musika zerbitzu publikoa bilakatzen huen. Hire gaiatz herri borroka bazkatzen huen, trukean hire bizibidea hortik antolatzeari galdetu gabe. Hire asmoa zerbitzuan zetzan.

Militante izaera eta jarrera eta kualifikaziorik eza ia automatikoki nahasten diren une honetan, ez duk makala izan hire eredu. Oportunitatea profitatzeaz estaltzen den egoera honetan, hirea, burges eta likidatzaile ereduak gainditzeko ongarria duk eta ur txikitan zangoak lurra ikuitzen dabilzan sasi-igerilari-rientzat ez duk ez gozoa hirea konprenitu beharra.

ETA halere, milaka watioz eta sono azkarrez isilarazi nahiko diate hire doinu naturala, berena anplifikatuz eta eredutzat pasarazi nahiz. Bainan gaitaren hotsa estaltzen ez dute batere erreza.

Badakik, mediokritatea nagusi. Eta hau duk gehien kezkatzen naue-na. Izan ere, ur txikietako erreformazaleak ez nau hainbeste beldurtzen, ez, bere burua abertzale, ezkertiar, iraultzaile eta «progre»tzat daukanak baino. Honek ez baldin badik gaitasunik enborra eta adarra bereizteko, egoera grabea gaudek. Ez bagaituk kapable arbola garaiz kimatzeko, gero arbolaren osasunerako berantegi izan daiteke.

Bil, mintza, azter eta eztabaida, bestela ordainetan pagaraziko digutena karioegia litzateke eta. Baina Kristof, halere ur handitan, itsaso zabalenean dabilzanak, hirea ulertzeko beharrezkoa den sentsibilitate moietaren jabe direla sinesten diat eta egun ez bada bihar edo etzi gu guztiok bilduko gaituen erakundean ere sinesten diat era berean, nahiz nihaur ere itsaso handitan baino uhinnek lehertzean uzten duten aparretan igerika dabilen horietakoa naizen.

Adi Kristof, nahiz eta gu preso eman... hire txanda duk eta.

XALBARDIN

Kirola ta hizkuntza, horra hor bi gauza
luza dezaketenak herriaren hatsa;
baldin ez bazerauku erdalduntzen plaza,
salbaturen garela badut esperantza.

Ferrando Aire "Xalbador"

AURREZKI-KUTXA
MUNIZIPALA

CAJA DE AHORROS
MUNICIPAL

ERANTZUN EGOKIAK

Gipuzkoako Aurrezki
Kutxa Probintzian
Gipuzkoari lagundu
nahi diogu.
Horregatik, zerbitzu-
eta prestazio-aukera
zabal bat eskaintzen
dugu.
Eta kirol, kultur, zientzi
eta herri-izaerako

ekimen-mota guztietan
partehartzen dugu.
Gure herriaren
aberastasunean
partehartzeko.
Gipuzkoako Aurrezki
Kutxa Probintzian,
beti ere erantzun
egokiak.

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA

"Erantzun Egokiak"
